

MÛSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ

KADEM

ÜÇ AYLIK MÛSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ / 10 / KİŞ 2013 / 15 ₺

ÜZERİME GÜNEŞ DOĞDU! / Yard. Doç. Dr. Fahrünnisa BİLECİK • BİR İHLÂS ÂBİDESİ: İLHAN AYVERDİ / İsmet BİNARK • AHMED-İ MUHTAR AŞK MÂDENİDİR / Ali BEKTAŞ • KÛŞE-İ DESTÂR / Yard. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN • AŞK SANATI, SANAT AŞKI Dr. Savaş Ş. BARKÇİN • SADREDDİN ÖZÇİMİ: "ÜFLEYEN BEN DEĞİLİM ALLAHTIR DEMEK, BENLİKTİR." / Röportaj: Nebahat KONU YILMAZ ÖZ MÛSİKİMİZİN BACH'I / Prof. Dr. Talat HALMAN • İRFANDAN MÜZİĞE, MÜZİKTE KÜLTÜRE / Dr. Mehmet Emin KAKAN GÜFTE MECMUASI / Prof. Dr. Bülent Behlül ALTUNKESER • BALKANLI DİVAN ŞAİRLERİNDE MEVLÂNÂ ETKİSİ / Vicdan ÖZDİNGİŞ İZMİR'DE MEVLEVİLİK VE TASAVVUF ÇEVRELERİNE DAİR / Ünal ŞENEL • HIRS, HATA, PİŞMANLIK VE BİR AFNÂME Sedef SOYLU • HEKİM MÛSİKİŞİNASLAR Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ / Dr. Murat Sâlim TOKAÇ • TEKKE MÜZİĞİ'NDE BİR TÜR "PERDE KALDIRMA" Ömer Tuğrul İNANÇER ile Röportaj • İTİRAF VE MEKTUP / Emrah ALTUNTECİM • MÛSİKİ'NİN ÖNEMİ VE CANLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ / Tübâ AKYOL • KORKUYORUM / Vahap DAVRAN • USÛL DERSLERİ / Yılmaz YÜKSEL

SALİH BİLGİN İLE NEY DERSLERİ

EDİTÖRLERDEN...

Değerli Okurlarımız;

Sâmiha Ayverdi, “Hadiselerin dilini doğru okuyun...” der sözlerinde ve yazdıklarında. Bu cümle, hiç şüphesiz herkesin bildiği “Her işte bir hayır vardır” sözüyle aynı mânâdadır. Fakat daha kapsamlıdır bizce. 10. sayımıza geldiğimize göre bir geçmiş muhasebesi yapmanın ve hadiselerin dilini doğru okumaya çalışmanın zamanı geldi diye düşünüyoruz ve kendimizi sizden hiçbir şekilde ayrı görmediğimiz için bu değerlendirmeyi de buradan sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Kadem Dergisi’ni hazırlarken bu zamana kadar herhangi bir konu bütünlüğü ile sizlere sunmadık. Yani dergimizin hiçbir sayısı dergicilikte dosya diye tabir edilen ve yazarlarımızdan kasıtlı bir konu üzerine istenilen yazılar ile yayımlanmadı. Fakat her sayıda karşılaştığımız bir durum var ki o da bağımsız gelen yazıların enteresan bir biçimde birbirleriyle kesişiyor olmaları. Ülkemizde zuhur eden ve dergimizin yayımlanacağı ayları kapsayan tarihlerdeki olaylar, vefatlar, sergilenen ya da sunulan kültür organizasyonlarından doğan bir atmosfer oluşuyor dergimizin her sayısında. Ortaya çıkan bu hayâtiyet ve paylaşılan bu duygu, oldukça mutluluk verici bizler için.

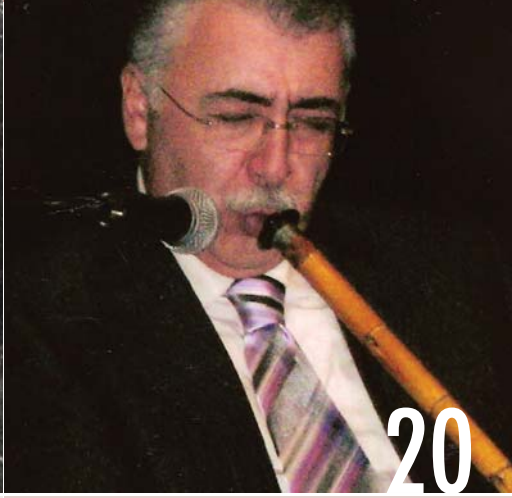
Geçmişî şöyle bir değerlendirdiğimize göre biraz da 2013 yılında neler planladığımızdan bahsedelim. Bu yeni yılda başka paylaşımlarımızla karşınızda olacağız. Dergimizin bağlı olduğu AKDEM Derneği 2013 yılında bir yayın evi hüviyeti kazanarak birbirinden kıymetli kitapları sizlere sunacak. Bunlardan ilki “Mutasavvıf Bestekârlar, **Ken’ân (Rifâî) Büyükkaksoy, Mûsikî Yönü ve Eserleri**” başlığını taşıyor. Yüce Gümüş tarafından kaleme alınan kitapta, Ken’ân Rifâî’nin mûsikî yönü ve bestelerinin müzikal analizleri yer alıyor.

Son olarak bir anma ile sözlerimize son vermek istiyoruz. Dergimizin yayın hayatına başlamasında çok büyük katkı ve desteklerini gördüğümüz, hemen her konuda bize yol açmış olan İlhan Ayverdi’yi, buradan bir kez daha rahmet ve minnetle anıyoruz. Kendisiyle hiçbir zaman ayrılığa düşmediğimizin şuurunda ve İlhan Ayverdi’nin bizlere çizmiş olduğu haritada çalışmalarımıza devam ettiğimizi ve edeceğimizi buradan bir kez daha vurgulamak isteriz...

İyi okumalar...

İçindekiler

- 04** | **ÜZERİME GÜNEŞ DOĞDU!**
Yard. Doç. Dr. Fahrünnisa BİLECİK
- 07** | **BİR İHLÂS ÂBİDESİ: İLHAN AYVERDİ**
İsmet BİNARK
- 10** | **AHMED-İ MUHTAR AŞK MÂDENİDİR**
Ali BEKTAŞ
- 14** | **KÜŞE-İ DESTÂR**
Yard. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN
- 18** | **AŞK SANATI, SANAT AŞKI**
Dr. Savaş Ş. BARKÇİN
- 20** | **SADREDDİN ÖZÇİMİ:
"ÜFLEYEN BEN DEĞİLİM ALLAH'TIR
DEMEK, BENLİKTİR."**
Röportaj: Nebahat KONUYILMAZ
- 28** | **BİR KÜLTÜRÜN İŞİĞİNDA**
Gülmisal GÜRSOY
- 32** | **ÖZ MÛSİKİMİZİN BACH'I**
Prof. Dr. Talah HALMAN
- 33** | **İRFANDAN MÜZİĞE,
MÜZİKTE KÜLTÜRE -I / İRFAN**
Dr. Mehmet Emin KAKAN
- 34** | **GÜFTE MECMUASI**
Prof. Dr. Bülent Behlül ALTUNKESER
- 42** | **BALKANLI DİVAN ŞAIRLERİNDE
MEVLÂNÂ ETKİSİ**
Yard. Doç. Dr. Vicdan ÖZDİNGİŞ
- 49** | **SEMA VE SEMAH'IN
XIII. YÜZYIL ÖNCESİ TEMELLERİ - VI**
Yard. Doç. Dr. Cenk GÜRAY
- 50** | **İZMİR'DE MEVLEVİLİK VE TASAVVUF
ÇEVRELERİNE DAİR**
Yard. Doç. Dr. Ünal ŞENEL
- 52** | **CUMHURBAŞKANLIĞI KÜLTÜR VE
SANAT BÜYÜK ÖDÜLLERİ**
Ahmet HATİPOĞLU

Ney Derstleri

Salih Bilgin

69

56

53 HIRS, HATA, PIŞMANLIK VE BİR AFNÂME

Sedef SOYLU

56 HEKİM MÜSİKİŞİNASLAR Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ

Dr. Murat Sâlim TOKAÇ

58 TEKKE MÜZİĞİ'NDE BİR TÜR "PERDE KALDIRMA"

Ömer Tuğrul İNANÇER ile Röportaj
Röportaj: Yâsin ÖZÇİMİ

61 İTİRAF VE MEKTUP

Emrah ALTUNTECİM

62 MÜSİKİ'NİN ÖNEMİ VE CANLILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Tübâ AKYOL

67 KORKUYORUM

Vahap DAVRAN

79 USÛL DERSLERİ

Yılmaz YÜKSEL

MÜSİKİ VE EDEBİYAT DERGİSİ
KADEM

Üç Aylık Müsiki ve Edebiyat Dergisi

ISSN: 1309-9795

Otim Yolu Ayazmadere Caddesi No:30
Dr:2 Mehmet Plaza, Dikilitaş,
Beşiktaş / İstanbul
www.kadem.org
www.musikiveedebiyat.com
e-posta: bilgi@kadem.org

Araştırma Kültür Düşünce Eğitim ve Müsiki Derneği
(AKDEM) İktisâdi İşletmesi A.Ş. adına Sahibi
Yard. Doç. Dr. Fahrünnisa BİLECİK
(fbilecik@kadem.org)

Editör ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürleri
Yard. Doç. Dr. Nevnihal BAYAR
(nevbayar@kadem.org)
Yüce GÜMÜŞ (yucegumus@kadem.org)

Yayın Kurulu
(Sıralama soyadlara göre alfabetik olarak yapılmıştır.)

Prof. Rühi AYANGİL (Müsiki)
Dr. Savaş Ş. BARKÇIN (Müsiki)
Yard. Doç. Dr. Nevnihal BAYAR (Dil)
Yard. Doç. Dr. Fahrünnisa BİLECİK (Dil)
Yard. Doç. Dr. Gülberk BİLECİK
(Sanat Tarihi)
Prof. Dr. Osman BİLEN (Felsefe)
Yard. Doç. Dr. Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
(Sanat Tarihi)
Prof. Erol DERAN (Müsiki)
Yüce GÜMÜŞ (Müsiki)
Niyâzi KÜLAHLI (Mîmârî)
Yard. Doç. Dr. Ünal ŞENEL (Edebiyat)
Dr. Murat Sâlim TOKAÇ (Müsiki)
Prof. Dr. Mutlu TORUN (Müsiki)
Prof. Dr. M. Baha TANMAN (Sanat Tarihi)
Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN (Gelenekli Sanatlar)
E. Seval YARDIM (Edebiyat)

Redaksiyon
Dr. Ayşe SADIKOĞLU

Nota Yazım
Yüce GÜMÜŞ

Görsel Yönetmen
Tekin ÖZTÜRK

Dağıtım Organizasyonu ve Abonelik Servisi
Serdar BAŞER
(0 536 776 42 97 - serdarbaser@kadem.org)

Reklam ve Halkla İlişkiler
Gülşah ÖZTÜRK

Kapak Hattı
Celî Sülüs Levha
İsmail Hakkı Altunbezer (1873-1946)
"Allah güzeldir, güzeli sever."

Grafik Tasarım
Tekin ÖZTÜRK
www.tekinozturk.com.tr

Baskı
Aktif Matbaa ve Reklam Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Halkalı Caddesi No: 245 Sefaköy-Küçükçekmece
İstanbul Tel: 0212 698 93 54 - 55

Fiyatı
Tek Sayı: 15 ₺
1 Yıllık (4 Sayı) Abone: 60 ₺

Yerel süreli yayın.

Üzerime Güneş Doğdu!

Yard. Doç. Dr. Fahrünnisa BİLECİK¹

Kâmil insanlardan Mehmet Örtenoğlu²: “Bir bü-
kyüğü tanımak, insanın üzerine güneş doğması
gibidir.” derlermiş. İlhan Ayverdi’yi lâıkiyla tanımak
herkese nasip olmaz şüphesiz. Ancak yanlarında bu-
lunduğum seneler boyunca ve çok şükür ki bugün
de üzerimde o güneşin sıcaklığını hep hissettim, his-
sediyorum.

Onu anlatabilmek, kelimelere dökülebilmek hiç
kolay değil. Bu sebeple birkaç hatıramı nak-
lederek “kissadan hisse” diyorum. Pek
çok kişinin hayatında olduğu gibi
bu büyük insanın benim hayatım-
da da çok büyük emeği ve yeri
var. İşte Kendileri’nin çok sık
söyledikleri bir söz: “Gençlerin
önüne hedef koymalı. Uğrunda
mücadele edip, yaşayabilecek-
leri hedefleri olmalı!” Ben de
önüne koydukları hedefle Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne gir-
dim. Birinci sınıftayken İstanbul
Üniversitesi’nde yapılan Türk Dili
Kurultayı’na İlhan Ayverdi ile birlikte
nasıl büyük bir heyecanla gittiğimi daha
dün gibi hatırlıyorum. Hâlâ gerek akademik
çalışmalarında gerekse hocalık yaparken aynı heye-
canı yaşıyorum ve şükrediyorum. Kendileri’ndeki dil
zevkine, kelimeleri kullanma ve anlam verme kabili-
yetlerine duyduğum hayranlık beni Türk dili alanın-
da çalışma yapmaya sevk etmiştir. Konuşmalarında
anlayamadığım pek çok kelime olurdu ama ses çıkar-
madan dinlerdim. Yine böyle bir gün, hayatlarında
büyük yeri olan hocaları Mehmet Örtenoğlu’ndan
bahisle: “Mehmet Dede ile sohbet ederken kullandığı
kelimeleri hiç anlamıyordum. Türkoloji öğrencisi ol-

mama rağmen bu kelimeler bana çok ağır geliyordu.
Ancak zamanla dinleye dinleye anlamaya başladım.
Bu yüzden ben de bu kelimeleri zamanla anlaşılaca-
ğına inanarak değiştirmeden kullanıyorum.” dediler.
Kendileri’nden duyduğum ve öğrendiğim kelimele-
rin mesleğime ve dilime olan katkısını anlatmakta
yetersiz kalırım. Ben de onları değiştirmeden kullan-
maya gayret ediyorum.

Yüksek Lisans yapmak istediğimi söy-
lediğim zaman Türk Dili Anabilim Dalı’nı
seçmemi istediler ve milletimizin,
diline sahip çıkacak insanlara iht-
tiyacı olduğunu söylediler. Bu
cümle, bana lugat³ ve sonrasında
Kendileri’yle çalışma kapısını
araladı. Allah’a hamd ederim.

Önceleri sadece Cumartesi
günleri ile başlayıp sonrasında
ise üç veya dört güne yayılan
müşterek çalışmaların çok fayda-
sını gördüm. Kendileri ise haftanın
yedi günü çalışıyorlardı. Bu safha
yine bu güzel insandan dinlediğim bir
hikâye ile özetlenebilir: “Bir adam gölde
tepinen birini görmüş. Adamın başında bir
çingirak, elinde de örgü varmış. Ağzı da durmadan
kıpırdıyormuş. Öteki merakla sormuş: “Niye suda
tepiniyorsun?” Adam: “Bizim müezzin, câminin ha-
lılarının kirlendiğini söyledi. Ben de şu fâni dünyada
üç beş kuruş kazanırım diye onları gölde yıkıyorum.”
demiş. Öteki: “Peki, başındaki çingirak neyin nesi?”
deyince adam: “Komşu Hüsmen Ağa’nın tarlasını
kargalar istila etmiş. Onları kaçırarak birini arıyordu.
Ben de şu fâni dünyada üç beş kuruş kazanırım diye,
tepinirken aynı zamanda çingırağı da sallıyorum.” de-

İlhan Ayverdi

Sâmiha Ayverdi ile beraber

miş. Diğeri: “Elindeki örgüyü anlayamadım.” deyince adam: “Komşunun oğlu askere gitti. Kazak istemiş. Ben de şu fâni dünyada üç beş kuruş kazanırım diye bir taraftan da onu örüyorum.” demiş. İyice şaşırın adam: “Pekiye öyle olsun. Ağzın niye kıpırıyor?” Diğeri hüzünlenererek: “Komşunun kocası yeni vefat etti. Ben de şu fâni dünyada üç beş kuruş kazanırım diye hatim indiriyorum.” demiş. Ağzı hayretten bir karış açılan adam: “Dünya fâni olmasaydı kim bilir neler yapardın!” diye söylenmiş. İlhan Ayverdi de: “Biz de bu adam gibiyiz işte!” buyurmuşlardı. En küçük bir zaman dilimini dahi boş geçirdiklerini görmedim. Çalışmaya ara verdiklerinde, misafir ve telefonlardan artakalan zamanlarda hep bir şeylerle meşgul idiler. Cumhuriyet döneminin büyük edebiyatçılarından, mütefekkir ve mutasavvıf, aynı zamanda görümceleri de olan Sâmiha Ayverdi de: “Sen çalışırken dinlenirsin.” buyururlarmış. Hak için, Allah rızâsı için, halka yapılan sayısız hizmet ancak böyle açıklanabilir. İşte 34 yıllık bir ömrün, sabrın, irâdenin meyvesi olan Kubbealtı Lugatı da böyle ortaya çıkmıştır.

Yanlarında bulunduğum süre içinde çok ciddi rahatsızlıklar ve ameliyatlar geçirdiler. Hepsini güler yüzle karşıladıklarına şahidim. Hatta o kadar ki ameliyat hazırlıklarını gören birinin şaşkınlıkla: “Sanki hastahaneye değil de pikniğe gidiyorsunuz.” dediğini yine Kendileri’nden işitmişim. Bu ağrı ve sıkıntılara nasıl dayandıklarını düşündüğüm bir gün: “Peygamberin de dişi ağrır, kömürçünün de. Önemli olan hadiseleri karşılama şeklidir.” demişlerdi.

İlhan Ayverdi, başımıza gelen her şeye şükretmek gerektiğini, olanda hayır olduğunu söylerlerdi. Bu hikâyeyi, karamsar olduğum bir anda yine Kendileri’nden dinlemiştim: “Büyük şâirimiz Mehmet Âkif Ersoy, bir saati olmasını çok istemiş. Gerekli pa-

rayı biriktirmiş ve heyecanla saatçiye giderken kolsuz bir adam görmüş. “Benim kolum var, saatim yok. Bu adamın ise saati takacak kolu yok.” diye düşünmüş ve çok istediği saati almaktan vazgeçerek şükretmiş. İlhan Ayverdi’den işittiğim bir başka hadise de şükür ve sabır mefhumlarını daha iyi anlamamı sağlamıştır. Allah hal etmeyi de nasip etsin! “Sâmiha Ayverdi ile Çengelköy’de yazlıkta oldukları bir gün denizcilerin imtihanı varmış. Genç subay adayları serinlemek için yalının önünden denize giriyorlarmış. İçlerinden biri boğulma tehlikesi geçirmiş ve imtihanı kaçırmış. Sâmiha Ayverdi de: “Şimdi ne kadar üzülecek. Halbuki iyi yüzme bilmeden denizci olunur mu? Bu hadisenin onun için hayırlı olduğunu anlayamayacak.” demişler. Kendileri de: “Başımıza gelen kötü hadiselerin sonunu bilsek, onlara sabır kolay olurdu. Bilmediğimiz için sabredemiyoruz.” buyurdular.

1999 yılındaki depremde kaybımız çok fazla idi. Milletçe depremzede insanlarımızın yanında ola-

Ekrem Hakkı Ayverdi ve Mehmet Dede ile

bilmek, yardım edebilmek için çırpınıyorduk. Yine böyle günlerden birinde: “Hadiseleri iyi tarafından görmeli. İnsan öldüğünde malını, sevdiklerini, her şeyini bırakır. Yanında hiçbir şey götürmez. İşte, deprem bölgesindekiler bunu ölmeden yaşıyorlar. Bu bir iman imtihanıdır. İmanlı olanlar belki yüz yıl yaşasalar erişemeyecekleri bir olgunluğa kavuşabilirler.” buyurmuşlardı ve sıhhatleri iyi olsa oradaki insanlarımız Kendileri'nin yardıma gitmek istediklerini söylemişlerdi. Biz de arkadaşlarımızla harekete geçtik ve deprem bölgesine gittik. Elimizden geleni yapmaya çalıştık. İşte bu da bizim önümüze koydukları hedeflerden biri idi. Hak için halka hizmet. “Ben bunu yapacağım da ne olacak demeyeceksin, yapacaksın. Allah da şânına düşeni yapar.”

Yardım çalışmalarımızda en büyük desteğimiz, teşvikçimiz olmuşlar, bu tür faaliyetlerin bir nefis terbiyesi olduğunu, sürtüşmelerin hizmeti zedeleyeceğini söyleyerek bizleri her zaman ikaz etmişler, iyiye, güzele, doğruya yönlendirmişlerdir. “Allah insanları çeşit çeşit yaratmış, herkesin yapabileceği farklıdır. İnsan kendi yapabileceğini tayin etmeli, o yoldan şaşmamalıdır. Kendi kabiliyetince yapması gerekeni yapmalıdır.” “Bir kabahat işlediğinizde iyilik yapın, o (iyilik) günahı siler. Yardım işi de böyledir.” “Gençsiniz, vücudunuzun, sağlığınızın zekâtını vermelisiniz. Sizin zekâtınız hizmettir, yardımdır.”

Zanla hareket edilmesini, dedikodu yapılmasını hoş görmezlerdi: “Kişi düşündüğünü görür.” ve “Dedikodu, yapana da hakkında dedikodu yapılana da bir şey kazandırmaz. Ancak önemli olan dedikodu karşısında takınılan tavrıdır.” derlerdi. Beddua etmezlerdi ve edilmesine de müsaadeleri yoktu. Başlarından geçen bir hadiseyi anlattıktan sonra: “Benim beddua ile işim olmaz.” demişlerdi.

İnsanlara daima yumuşaklıkla muamele edilmesini isterler, ayıplarını yüzlerine vurmamak gerektiğini ifade ederlerdi: “Eğer insanların mizaçlarına göre hareket ettiklerini düşünürsek, kimseye kıyamayız. Dünya akarsu gibi dümdüz olur, kimseyi tenkit edemeyiz.” buyururlardı.

İlhan Ayverdi ile zaman zaman birlikte kitap, dergi, gazete vb. okurduk. Yine bir yazı okumuştuk. Yazarın üslubu çok sertti: “Üslubun sertliğiyle değil fikirlerin sertliğiyle mücadele edilmeli.” demişlerdi.

Bu kadar işin arasında evlerini, misafirlerini ihmal ettiklerini hiç görmedim. Sıhhatleri iyi olmadığı, çok yorgun oldukları zamanlarda bile, yüzlerinden tebessüm hiç eksik olmazdı. Kendilerini unutup misafirlerle meşgul olurlardı. Bir hanım olarak da kadınlığın bütün inceliklerini, zerâfetini yansıtırlandı. Öyle ki çantamda kolonya şişemin olmadığını öğrendiklerinde: “Hiç çantasında kolonya şişesi taşımayan hanım olur mu?” demişler ve hemen kendi şişelerinden birini hediye etmişlerdi.

Yanlarında bulunduğum her an benim için bir ders ve şükür vesilesi idi. Allah'ın bir lütfü. Duruşu, bakışları, sözleri, hal ve tavırları ile bir insân-ı kâmilî anlamaya ve anlatmaya çalışmak...

“Gördü gözüm dost yüzünü
İllallah hû...”

(Yunus Emre)

Dipnotlar

- 1 Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Anabilim Dalı.
- 2 Mehmet Örtenoğlu, İlhan Ayverdi'nin hocası, mânevî hayatının şekillenmesine yön veren insandır.
- 3 Kubbealtı Lugatı-Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misallî Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005.

BİR İHLÂS ÂBİDESİ: İLHAN AYVERDİ¹

İsmet BİNARK*

Hayatı ve Mânevî Şahsiyeti

İlhan Ayverdi, 24 Ekim 1926'da Manisa Akhisar'da doğmuştur. Baba tarafı Dağıstan, anne tarafı Rumeli asıllıdır. Büyükbabası Serez eşrafından, Negova ve Belova'da çiftlik sahibi bir beydir. Ruslara karşı kahramanca savaşmış Dağıstanlı halk kahramanı Şeyh Şâmil'in hanımı, babaannesinin halası olur. 93 Harbi sırasında Bulgar mezâlimi karşısında çaresiz kalan ailesi önce Bursa'ya, oradan da Ödemiş'e gelip yerleşmişlerdir. Anne ve babası burada, Ödemiş'te evlenmişler, babasının Posta Müdürü olarak Akhisar'a tayini üzerine, aile buraya yerleşmiştir. Babası kısa bir süre sonra memuriyetten ayrılarak, çiftlik işletmeye başlamıştır. Babasının, yedi yaşında iken vefâtı üzerine İlhan Ayverdi yetim kalmış ve böyle büyümüştür.

İlk ve orta tahsilini Akhisar'da tamamlamış, ortaokulu bitirdikten sonra, o tarihlerde Akhisar'da lise olmaması sebebiyle, ailesi onu okutmak istemiştir. Ancak o, ailesinden habersiz olarak yatılı lise imtihanına girmiş ve imtihan neticesinde liseye girmeye hak kazanmış ve İzmir Karataş Kız Lisesi'nden mezun olmuştur.

Liseyi bitirdikten sonra üniversitede okumak üzere, 1 Eylül 1943 tarihinde İstanbul'a halasının yanına gitmiştir. Hem hocalık yapmak istemekte hem de üniversitede okumayı arzu etmektedir. Çalı-

şmadan okuması ise mümkün değildir. Bütün başvurularına rağmen, hocalık kadrosu bulamaz; yapılan bir teklifi kabul ederek, Millî Eğitim Müdürlüğü emrinde Rüstem Paşa Medresesi'nde memuriyete başlar.

Bu medresede, hayatında çok büyük değişikliklere yol açacak, ruh ve mânâ dünyasının değişmesine vasıta olacak, kendisinden "Amca" diye bahsettiği Mehmet Örtenoğlu adlı şahısla tanışmıştır. Mehmet Amca orada depo memurudur... Kendisi de demirbaş memuru...

Mehmet Amca, son devrin büyük mutasavvıflarından Rifâi Şeyhi Ken'an Rifâi'nin mânevî terbiye halkasında yetişmiş bir gönül ehlidir... Bir insân-ı kâmindir... Bu Hak dostu, İlhan Ayverdi'ye tasavvuf yolunun kapılarını aralamış, bu yolda onun rehberi olmuştur.

Son devrin mutasavvıf yazarlarından, mütefekkir ve mürebbî Sâmiha Ayverdi'yi de, bu dostluk ortamında tanımıştır. Bu tanışmayı, kendisiyle yapılmış bir hasbihalde şöyle anlatır:

"Bir gün, bir akrabam var... Onunla beraber Bâb-ı Âli'den iniyoruz. Bir kitap alacağız. Bir kitap alalım da, okuyalım dedik... Gayret Kitabevi... Oraya girdik. O (Gayret Kitabevi sahibi Garbis), çok coşardı Sâmiha Anne'nin kitaplarını tanıtırken... sataırken... Öyle bir methetti ki, alalım bari dedi o akrabam... "İnsan ve Şeytan..." "İnsan ve Şeytan"ı aldı,

* Araştırmacı Yazar.

“

*Yirminci asrı şerefliendiren bir müreb-
bî olan, Cenâb-ı Hakk'ın velî kullarından
Ken'ân Rifâî ve talebesi Sâmiha Ayver-
di, ilâhî aşk merkezli bir âlem görüşünü
anlatmışlar, insanın hem gönül hem akıl
dünyasına hitap etmişlerdir. Madde ile
mânâ dünyasını birleştirmenin sır dolu
güzelliklerini "Rahmet Kapısı"nda bulu-
şanlara karşılıksız sunmuşlardır.*

”

sonra da dedi ki, al sen oku da... ben sonra okuyayım... Ben aldım ve okudum. Allah!.. (hisleniyorlar, sesleri değişiyor) ilk tesiri anlatamam size... Sonra Mehmet Amca'ya sordum utanarak: "Efendim, siz roman okur musunuz?.." "Neden sordun kızım?.." dedi. Dedim ki: "Sâmiha Ayverdi'nin eserlerini okudunuz mu?.. İnsan ve Şeytan meselâ..." "Okudum." dedi. O kadar... Halbuki orada kalıyor... Nazlı Hanım'ın, Ziyâ Cemâl Bey'in arkadaşı...

Yani bana çok şey söyleyebilirdi. Fakat okudum dedi, o kadar. Ondan sonra başladık konuşmaya, o kitaplar üzerinde... Öyle bir hâl aldı ki o konuşmalar..."

Mehmet Amca, İlhan Ayverdi'nin ifadesiyle, onu iki-üç sene hazırlamış, bilâhare Ken'an Rifâî Hazretleri'nin huzûruna kabul edilmesi için Konağa götürmüştür. Yine kendi ifadesiyle, Konağa ilk gidişlerinde Sâmiha Ayverdi ile tanışmış... Sâmiha Ayverdi huzûra kabulünde kendisine rehberlik yapmıştır.

Hastalık sebebiyle iki sene ara verdiği tahsiline, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde devam etmiştir. Edebiyat Fakültesi'ni seçmesinin sebebini, "Bir hocamız vardı... O kadar edebiyatı sevdirmişti ki, derste sanki dersi bana anlatırdı. Öyle bir yakınlık, öyle bir şey... O hocanın sevgisiyle ben edebiyata gideceğim dedim... Bir de... kompozisyonum çok güzeldi, se-verdim edebiyatı... Öyle ve işte neticede Edebiyat Fakültesi'ne girdim..." diye anlatır.

Fakülteyi 1949 senesinde bitirmiş ve edebiyat hocalığına başlamıştır. Sırası ile Anarathigutyan Ermeni Okulu, Galatasaray Lisesi, Zoğrafyan Rum Lisesi, Saint Joseph ve Saint Michele Fransız Lise-leri ve Çapa Eğitim Fakültesi'nde edebiyat hocalığı

Sâmiha Ayverdi ile beraber

yapmıştır. 1960 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

1959 yılı sonbaharında, Sâmiha Ayverdi'nin ağabeyi Yüksek Mimar-Mühendis Ekrem Hakkı Ayverdi ile evlenmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi, İlhan Ayverdi'de anlayışlı ve müşfik bir eşin, aynı zamanda değerli bir yardımcının her dâim teşvik ve desteğini bulmuştur. Sâmiha Ayverdi'nin ifadesiyle, İlhan Ayverdi, aileye gönderilmiş bir "siyânet meleşti" olmuştur.

Sâmiha Ayverdi, İlhan Ayverdi'ye olan muhabbetini, mânâ yüklü şu satırlarla ifade etmiştir:

"Ezelden ebede izzetlenmiş İlhan Ayverdi... ", "İlhancığım!.. Efendimin sonsuz nimetleri içinde gene O'ndan verilmiş bir ihsân-ı ilâhîsin bu âcize..."

Burada yeri gelmişken, Ekrem Hakkı Ayverdi'den de kısaca bahsetmek isteriz. Kimdir Ekrem Hakkı Ayverdi?..

1907-1911 seneleri arasında Dârü't-tedris ve Hadika-i Meşveret Mektepleri'nde okuduktan sonra, 1915'te Vefa Sultânisi'nden, 1920'de de Mühendis Mektebi (Teknik Üniversitesi)'nden mezun olmuştur. İstanbul Belediyesi Fen İşleri'nde çok kısa bir süre memur olarak çalıştıktan sonra serbest meslek hayatına atılmış, 1950 yılına kadar süren bu devrede çeşitli inşaatların taahhüdünü almasının dışında, İstanbul ve Trakya'da birçok tarihi binanın restorasyonunu yapmıştır. Mühendisler Birliği ve Türkiye Turing Otomobil Kurumu şeref üyelerindendi. Kubbealtı Cemiyeti ve İstanbul Fetih Cemiyeti'nin kuruluşuna ve çalışmalarına katılmış, İstanbul Fetih Cemiyeti ile bu cemiyete bağlı Yahya Kemal Enstitüsü ve İstanbul Enstitüsü'nün otuz yıl başkanlığını yapmıştır. Ayrıca Türk ocağı ve Aydınlar Ocağı üyesiydi.

Ekrem Hakkı Ayverdi son derece vatansever, hamiyetli, imanlı, Müslüman-Türk geleneğinin yapmacıksız bir temsilcisiydi. Hayatı boyunca her muhtaca el uzatmayı bir iman borcu bilmmişti. O, inançlı ve inandıklarını yaşayan bir kâmil insandı.

Gerek mesleği gerek millî tarih şuuruna sahip bir insan olarak, çok büyük bir kısmını Haçlı Balkanların yerle bir etmiş olduğu Türk damgası taşıyan sanat eserlerinin ayakta kalmış olanlarının rölövelerini çıkarmış, fotoğraflarını çekmiş, bu çalışmalarını ciltlerle kitaplaştırmış, hizmetleriyle baş tacı edilecek bir abide şahsiyettir.

İlim, iman ve fazilet sahibi Ekrem Hakkı Ayverdi, milletine, millî kültürüne, Türk mimarlık tarihine ve inandığı davasına çok büyük hizmetler etmiş bir insan olarak, milletinin gönlünde ebediyen yaşayacaktır.

İlhan Ayverdi, 1966-1982 yılları arasında Türk Kadınları Kültür Derneği'nin ve 1972'de kurulan Kubbealtı Cemiyeti'nin başkanlığını yapmıştır. Bilahare, bu cemiyet Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'na dönüşünce, vakıf başkanı olmuştur.

1972 senesinde Kubbealtı'nın Türk dili üzerinde çalışmalar yapmak gayesiyle neşrine karar verdiği "Misalli Büyük Türkçe Sözlük"ün hazırlanması ve yazılması işini kendine hizmet edinmiş ve bunu 34 yıl aralıksız sürdürmüştür. 13. asırdan günümüze kadar Türk dilinin envanteri demek olan ve binlerce misalle donatılan bu eser, 2005 yılında tamamlanmış ve muhterem İlhan Ayverdi'nin doğumunun sekseninci yılında basılarak Türk irfan ve kültür hayatının istifadesine sunulmuştur.

İlhan Ayverdi, Kubbealtı Lugatı'nın takdim yazısında, gönül dünyasının penceresini şu satırlarla aralar:

"On sekiz yaşından itibaren ömrünü büyük mürebbî Ken'an Büyükaksoy'un yolunda sırasıyla Mehmet Örtenoğlu, Sâmîha Ayverdi ve Ekrem Hakkı Ayverdi gibi seçkin büyüklerle yaşamıştır. Bir hizmet aşkı ve gayret varsa hepsi onlardandır. Gerekliği ölçüde muvaffak ve semereli olamamışsa sadece bu kendine aittir. Affola!.."

İlhan Ayverdi'nin hayatını, hakkında hazırlanmış bir kitaba da ad olan "Bir Hayat Bir Lugat" çerçevesinde değerlendirmek, onu anlatmaya yeterli olmaz. O'nun bu büyük hizmetinin arkasında, O'na bu eseri yazdıran iradeyi, aşk ve şevk unsurunu aramız icap edecektir.

İlhan Ayverdi

İlhan Ayverdi'yi bu inkâr edilemez, idrakleri zorlayıcı hizmetinin üstünde, mânevî şahsiyeti ve dünyası ile ele almamız gerekecektir. Günlerden bir gün, yolu Ken'an Rifâi gibi bir mürebbînin yoluna düşmüş... Bu yolda Sâmîha Ayverdi'yi tanımış, her ikisinin manevi terbiye halkasına girmiş, bu "Dost" ve "Rahmet Kapısı"nda ezel künyesinin tayin ettiği kâmil hüviyetini kazanmıştır.

Yirminci asrı şerefliendiren bir mürebbî olan, Cenâb-ı Hakk'ın velî kullarından Ken'an Rifâi ve talebesi Sâmîha Ayverdi, ilâhî aşk merkezli bir âlem görüşünü anlatmışlar, insanın hem gönül hem akıl dünyasına hitap etmişlerdir. Madde ile mânâ dünyasını birleştirmenin sır dolu güzelliklerini "Rahmet Kapısı"nda buluşanlara karşılıksız sunmuşlardır.

Her ikisinin de davasının temelinde, insanlığı tevhîde, güzel ahlâka, kendini bilmeye, bu idrakte yaşamaya, bizi biz yapan güzelliklerle şahsiyetimizi şekillendirmeye, mânâmızı öne çıkarmaya, üstün sıfatlı insanlar olmaya davet vardır. Onlar, fâili ve mevcudu Hak bildiklerinden, inanç ve iman sahiplerini de tevhid cennetinin birlik ve rahmetine davet etmişlerdir.

6 Kasım 2009 tarihinde Hakk'a yürüyen ve Merkez Efendi Kabristanı'nda mürşid-i kâmilinin ayak ucunda toprağa verdiğimiz İlhan Ayverdi için söylebilecek son söz şu olabilir: O, ömrünü Türk kültür ve iman hayatına adanmış, yol arkadaşı Sâmîha Ayverdi'nin ifadesiyle bir "İhlâs Âbidesi"dir.

Dipnotlar

- 1 İsmet Binark, **Gönül Dünyamızı Aydınlatanlar**, "Bir İhlâs Âbidesi: İlhan Ayverdi", Nefes Yayınevi, Ankara, 2011, s. 653-668.

“Ahmed-i Muhtar Aşk Mâdenidir”

» Ali BEKTAŞ*

İman, mâneviyat, aşk, sevgi ve hoşgörü deyince onu hatırlıyoruz. İnsanı ve imanî sevgi, ötekinе hürmet, birleştirici ve barıştırıcı olmak, af, adalet, güzel ahlâk ve her iyi yeniliğe açık olmakla tasavvufunu temellendiren Hazret-i Mevlânâ'nın, Türk-İslâm tasavvufu içindeki mümtaz mevkiini, bu tasavvuf anlayışının esas kaynağı olan Hazret-i Peygamber'i nasıl sevdiğini ve O'na nasıl candan bağlı olduğunu bilmeden hakkıyla anmak ve anlamak mümkün değil.

Menâkıbu'l-Ârifin adlı eserde anlatıldığına göre bir gün etrafındaki dostlar Mevlânâ'ya; “Efendim siz ne kadar güzelsiniz, ilminiz, ahlâkınız, yaşayışınız ne güzel.” diye iltifat ediyorlar. Hazret-i Mevlânâ bu iltifata cevâben diyor ki:

“Bakin, benim güzelliğim kendimden değildir. Benim güzelliğim ve hatta ailemin, neslimin güzelliği o padişahlar padişahı Muhammed Mustafâ'dandır. O mânâ âleminde beni kucaklamış, alnımdan öpmüştür. İşte O efendiler efendisi Muhammed Mustafâ'nın güzelliği ve yüceliğidir bugün benden görünen.”

Nitekim Dîvân-ı Kebir adlı eserinde bu hakikati şu beyitleriyle doğrular:

“Alnımızdaki o parlak nur, uyanık gönlümüzdeki yakîn nûru... bütün bu nurlar, hatta bütün nurların nûru, Allah'ın elçisi Muhammed (a.s.)'in nûrundanır.” (Dîvân-ı Kebir Rubâiler. 149)

“Ahmed, böyle aşk ile beti-benzi sararmış, kendimden geçmiş bir hâlde beni görürse gözlerimi öper, ben de ayaklarına kapanırım, ayaklarını öperim O'nun.” (Dîvân-ı Kebir, C. 7, s. 600)

“Aşkın boyuna-posuna karşı boyumuz-posumuz kısaldı gitti; boyumuz-posumuz kısaldıktan sonra da yüce bir boya-posa sahip olduk. Erlik sanatını Allah'tan öğrendik; aşk pehlivanıyız biz, Ahmed'in dostuyuz biz.” (Dîvân-ı Kebir, C. 4, s. 238)

“Taze baht dostumuz, can vermek işimiz-gücümüz; kervanbaşımız da dünyanın övündüğü Muhammed Mustafâ bizim. Ay bile ay yüzünü gördü de dayanamadı, yarıldı; ona bir kul-bir köle kesildi de bu bahtı öyle buldu ay. Şu yelin güzelim kokusu, onun saçlarının büklümünden geliyor; bu hayalin parıltısı, seher güneşine benzeyen yüzünden vuruyor. Gönlümüze bak da her an ayın ikiye yarılmasını seyret; gözünü o bakıştan ayırıyor da ne diye öte yana bakıyorsun?” (Dîvân-ı Kebir, C. 4, s. 316)

“Muhammed'i arayan, özleyen gözüm, gamınla sana müştakım, diyor. Ey Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik, âyetinin sırrı, gel de şu dağın saçların arasından (şu kesret âleminde) yüzünü göster!” (Dîvân-ı Kebir, C. 1, s. 24)

Mevlânâ'nın insana bakışı da Hazret-i Peygamber'in sırrından haberdar ve feyiz-yâb olduğu içindir. O, “Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” âyetinin Hazret-i Peygamber'de bütünüyle tecelli ettiğini ve böylece evrenselleştğini, zamani ve mekâmî aşan bir anlama ulaştığını düşünür. Mevlânâ'nın aşk dediği şey işte budur. Aşık dediği de budur. Bakın yine Dîvân-ı Kebir'de bu hususa şöyle işaret eder:

“Şu cana benziyen aşk, Mustafâ'ya benzer, kâfirleri imana getirmek için kalktı da gurbete düştü, şu toprak yurda, dünyaya geldi, kondu.” (Dîvân-ı Kebir, C. 2, s. 425)

“Âşğın âhı, göğü bile deler geçer; âşıkların feryatları hor, hakîr bir şey değildir. Gökyüzü, âşıklar için döner; şu dönen gök kubbenin dönüşü, âşklardır, aşk içindir; Ne ekmekçi için ne demirci için; ne dülger için, ne koku satan için. Gökyüzü mademki aşk için dönüyor; kalk, biz de dönmeye koyulalım. Şânında, ‘Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.’ denen, ne dedi bak; Ahmed-i Muhtar, aşk mâdenidir.” (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 145)

يا حضر مولانا

نقد سامی عنفر ذنوبه
۱۳۲۳

Ahmed-i Muhtar'ı aşk madeni, aşkın kaynağı olarak gören Mevlânâ, bu yüzden iyi-kötü, mümin-kâfir, kadın-erkek ayırmadan her insana merhamet nazarıyla ve Hakk'ın sırrı olarak bakılması gerektiğini düşünür. Bugün hümanizm adıyla basitleştirilen bu bakış, hiçbir insanî görüşe sığmayacak kadar yüce ve hiçbir beşerî kavrayışla sınırlandırılmayacak kadar geniştir.

“Kendini Hakk'ın kapısına götürmek istiyorsan kalk, nefis perdesini yırt. O lâtif can, kaşlı, gözlü, esmer benizli bir şekil oldu. Neliksiz, niteliksiz Allah, Mustafâ Peygamber'in şeklinde göründü. O'nun şekli, şekilsizlik; O'nun nergis gözleri, tıpkı Mahşer günü. Halka bir baksan, Hak'tan yüzlerce kapı açılır sana. Mustafâ'nın şekli yok oldu mu, âlemi Allâhu Ekber kaplar gider.” (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 287)

“Dünyadan dışarıda olanı dünyaya getirdim; çekinip yan çizeni ortaya attım. İşveler satana, cilveler edene öyle bir işve sattım, öyle bir cilve ettim ki... Benden baş çekenî öylesine bir sürüye çeke getirdim ki...

Her sabah çağı benden cana şikâyet edeni, şikâyetlerden şikâyetlere, kavgadan kavgaya düşürdüm de candan bezdirdim.

Başı dönmüş, ayrılık çölünde kaybolup gitmiş âvâre canı aldım, çöllerden kurtardım da emniyet yurduna getirdim.

Can, sen çağrıldığına bir âlâmet göstermezsen gelemem, nerde ferman, nerde padişahın mührü dedi de, ona ferman getirdim ben.

Hırsızı tuttum da eli bağlı olarak merhametli canın tapısına getirdim; merhamet de budur, sevgi de budur işte.

Mustafâ'nın elbisesinin bir ucu elime değdi de, cehennemın tâ dibinde olanı tuttum, cennetlere soktum.” (Dîvân-ı Kebir, C. 3, s. 464)

Mevlânâ'nın sekiz asırdır devam eden çağlıtı, baştan aşağı Hazret-i Peygamber'in sevgisi ve aşkıdır. Hazret-i Peygamber'in yoludur, sünnetidir. Mesnevî adlı eserinde şöyle söyler:

“Allah'tan geldik Allah'a gidiyoruz. Allah'tan başka kimsede kuvvet ve kudret yoktur. Hazret-i Peygamber'in yürüyüşünden daha iyi bir yürüyüş, yolundan daha doğru bir yol görmedik.

Ahmed'in ışığı dünyada ne bir ateşe tapanı bırakır, ne bir çifti (Yahudi'yi).. devletin gölgesi, her kese vursun, ışıtsın.

Yol yitirenlerin hepsini de çölden alın, yola getirin.... Mustafâ en baştan en sona dek, Allah yolunun kılavuzu olsun.”

Onun o güzelim hayâli, gönüllere meş'ale kesilsin; onun o güzelim tuzluğu, hep bu sofranın üstünde; dursun.” (Dîvân-ı Kebir, C. 7, s. 307)

“Yahudilikten tövbe et. Gözünün açılması için düşüncelerinin gözüne Mustafâ'nın ayağının bastığı topraktan al da sürme çek.” (Dîvân-ı Kebir, C. 1, s. 89)

Mevlânâ Hazretleri, her anlamda düşüncesinin kaynağı ve hayatının biricik ümidi olarak ta Hazret-i Peygamber'i görür, gösterir.

“Küfür, insanlığın yüzünü karartmıştı. Muhammed'in nûru imdada yetişti. Ölümsüzlük davulu çalındı, sonsuza kadar yaşayacak olan manevî saltanat geldi.

Yeryüzü mânen nurlandı, yeşillere büründü, gökyüzü sevincinden yenini, yakasını yırttı. Yeniden ay ikiye yarıldı, mücerret olan ruh geldi.

Dünya tatlılıkla doldu ve beline mutluluk kemerini bağladı. Kalk, zîra o ay yüzlü tekrar geldi!

Gönül yedi göğün işaretini gösteren usturlab gibi oldu, Ahmed'in gönlünün açıklaması yedi cildi doldurdu.” (Dîvân-ı Kebir, C. 1, s. 308)

“Muhammed’in sahip olduğu güzel huy ve güzel yaşantı, bizi kapkaranlık gecelerde çaresiz bırakmaz.” (Dîvân-ı Kebir, Rubâiler, 655)

Hatta, Mevlânâ, yüzlerce yıldır insanların geçmişte ve bugün hayranlıkla, huşû ile izlediği semâyi ve sema etme zevkini bile Hazret-i Peygamber’e bağlamakta, bugün Konya’yı dolduran binlerce insanın hayranlıkla seyrettiği Mevlevî Mukabelesi’ni, Sema Âyîn-i Şerîf’ini Hazret-i Peygamber’le sahâbe arasında geçen bir olayla ilişkilendirmektedir.

Mevlânâ’nın eserlerindeki bir rivayete göre:

“Bir gün Hazret-i Peygamber sahâbeden bir grupla mescitte oturmakta ve sohbet etmektedir. Hazret-i Peygamber etrafında bulunan sahâbelere tek tek iltifat eder. Senin şu ahlâkın, senin yaşayışın, senin şu dürüstlüğün bana ne kadar benziyor, der. Sadece Hazret-i Ali’nin kardeşi Cafer-i Tayyar’a iltifat etmez.

“Kendinden geçmişlerin dileklerinden, ‘Kesin olarak beni göremezsin.’ cevabından, Ahmed-i Muhtâr’ın her kılı, şefaata etmek için coşmuş, köpürmüştü.

O baştır, başımızdır, biz de sarık gibi sarılmışız ona, fakat o şefaata şarabından baş da sarhoş, sarık da.” (Dîvân-ı Kebir, C. 3, s. 405)

“Allah’ın lutûfları, Mustafâ (a.s.)’a vaatlerde bulundu da dedi ki ‘Sen ölsen bile bu din, bu iman ölmez. Senin kitabını, mucizeni ben yüceltirim; Kur’ân’dan bir şey eksiltmeye, ona bir şey katmaya yeltenen kişiye ben engel olurum. Ben seni iki cihanda da korurum. Sözü nü kınayanları terk eder; onları hor, hakir bir hale koyarım. Hiç kimse Kur’ân’ı değiştirmeye kudret bulamaz; ona ne bir şey ilâve edebilirler; ne ondan bir şey eksiltilirler. Sen, benden daha iyi bir koruyucu arama!” (Mesnevî, C. 3, Beyit: 1197)

“Akıl, zekâyı sat da hayranlığı satın al. Akıl ve zekâ zandır; hayranlıksa bakış, görüş. Akıl Mustafâ (a.s.)’nın önünde kurban et. Hasbiyallah de, yani ‘Allah bana yeter.’” (Mesnevî, C. 4, Beyit: 1406-7)

“Ey Muhammed! Senin nûrun olmadıkça aydın gün bile gecedir. Sana sığınmadıkça, aslan bile tavşan kesilir! Ey Mustafâ! Bu safâ denizinde kaptanlık et! Çünkü sen, ikinci Nuh’sun. Akıllara bir yol gösterici lâzım. Hele yol, deniz yolu olursa! Sen, vaktin Hızır’ısın; her geminin imdâdına yetişen sensin. Bu topluluğun önünde gökyüzündeki ışık gibisin, güneşe benziyorsun; kendini gizleme”. (Mesnevî, C. 4, Beyit: 1442)

“Ey Muhammed! kim senin sofrandan başka bir sofraya giderse bil ki şeytan, onunla aynı kâseden yemek yer. Kim senin komşuluğundan kaçarsa şüphe yok ki, ona şeytan komşu olur.” (Mesnevî, C. 5, Beyit: 267-268)

“Muhammed (a.s.), bu dünyada da şefaattçidir, o dünya da... Bu dünyada insanı dine götürür, o dünyada cennetlere... O’nun nefesiyle iki kapı da açılmıştır. Duâsı, iki âlemde de kabul olunur. O’na benzer ne gelmiştir, ne de gelecek...” (Mesnevî, C. 6, Beyit: 167)

“(Ey gönül) yürü, Mustafâ (a.s.)’nın rûhundan meded iste; (O) ancak âlemlere rahmet olarak gelmiştir.” (Dîvân-ı Kebir, C. 4, s. 52)

“İki dünya da bir gönülgeçiz için var olmuştur; okuyanın dudağından çıkan ‘Sen olmasaydın’ hadîsini duy. Yoksa varlığın, mekânın, güneşin, ayın, yerin, şu gök kubbenin vücûdu nerden olacaktı? Sus, her kılında iki yüz dil olsa da söyleyen gönül, gene de anlatışa sığmaz.” (Dîvân-ı Kebir, C. 3, s. 608)

El Yazması Mesnevi

Bir köşede mahzun kalan Cafer, Hazret-i Peygamber’e en son der ki; Ey Allah’ın Peygamberi, herkese iltifat buyurdunuz, bendenize size layık bir haslet yok mu? Bunun üzerine Hazret-i Peygamber; işte ey Cafer, bu isteysin, bu iştiyakın, bu muhabbetin bana ne kadar çok benziyor. Bu müjdeyi alan Cafer-i Tayyar mescitte kalkar ve sevincinden kendi etrafında dönerek oynar.” Mevlânâ Hazretleri bu hadiseyi anlattıktan sonra der ki; “Biz işte o Peygamber’in aşkıyla, O’nun müjdelere kavuşmak, O’nun iltifatını duymak için sema ederiz.”

O bütün yaşayışını Hazret-i Peygamber’e bağlamakta, öldükten sonra da sadece O’ndan şefaata beklemektedir.

“İki dünyadan iki göz edineyim; bunu da Mustafâ’dan öğreneyim.

‘Gözü ne kaydı, ne haddini aştu.’ sırrını, ondan başka kimden öğrenebilirim ki?” (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 164)

Bugün Hazret-i Mevlânâ deyince onun Hazret-i Peygamber'in yolunun en has evladı, O'nun yaşayışının en sadık temsilcisi olduğunu idrak etmeliyiz. Bu sayede anlıyoruz ki, ölümsüzlüğün sırrı da Mevlânâ'nın buyurduğu gibi Hazret-i Peygamber'e olan bağlılıktan geçmektedir. Nitekim bu hakikati Dîvân-ı Kebir'de şöyle anlatır:

“İhtiyacı olmayan bir Allah'tan başka kimseciklere istemem; ölümsüzlük göğünden başka hiçbir şey dilemem.

Kulağına gider diye korkarım da O'nsuz yaşayış düşüncesini bile istemem.

Güneş taşısa şarap testimi, gene de O'nsuz iştret istemem ben.

Üzüm cibresiyim ben; üzüm gibi yumruktan, tekmeden başka bir şey istemem.

Canım, yaralarının lezzetinden bir an bile kurtulsa istemem o ânı.

Hâlis can olma zamanı geldi çattı; şu beden zahmetini istemem artık.

Örtsün, kapasın diye buyurmuş Ahmed, ben Ahmed'den, Ahad'den başkasını istemem artık.” (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 306)

“Gerçekten haberdâr olarak ölenler, sevgilinin önünde, şeker gibi eriyip giderler.

Onlar, Elest meclisinde âbi-hayat içmişlerdir, hâsılı bir başka çeşit ölür onlar.

Letâfette meleği bile geçmişlerdir; artık insanlar gibi ölmek, uzaktır onlardan.

Mâdemki âşıklık ülkesinde toplanmışlar; şu insan kalabalığı gibi ölmez onlar.

Sen sanır mısın ki aslanlar da köpekler gibi kapının dışında ölürler?

Âşıklar, yolculukta öldüler mi, can padişahı, onları karşılamaya koşar.

Hepsi de o ay yüzlünün ayağı ucunda ölür de o yüzden güneş gibi parıl parıl parlar.

Birbirlerine can kesilen âşıklar, birbirlerinin aşkıyla ölürler.

Hepsinin de ciğerinde aşk suyu var, hepsi de sudur, ciğer tarafından emilir giderler.

Hepsi de eşsiz inciye benzen ana-baba kucağında ölmez onlar.

Âşıklar, gökyüzüne uçarlar, münkirlerse cehen-nemin tâ dibinde geberirler.

Âşıklar, gayb gözünü açarlar; geri kalanlarsa kör, sağır bir halde ölür giderler.

Geceleri, korkudan uyuyamayanlar, korkudan, tehlikeden emin olarak can verirler.

Fakat burada, ota tapanlar, zâten öküzdür, eşek gibi ölür gider onlar.

Bugün, o görüşü arayanlar, neş'eli, güleç bir halde o görüşe, o bakışa karşı ölürler.

Padişah, onları lütuf kucağına alır; öylesine hor, hakir, öylesine rastgele ölmez onlar.

Mustafâ'nın huyuyla huyulanmak isteyenler, Ebu Bekir gibi, Ömer gibi ölürler. Yokluk, ölüm, uzaktır onlardan amma bunu, hani, ölürlerse diye söyledim işte.” (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 123)

Bir ömür Muhammed Mustafâ'yı arayarak, O'nu isteyerek, O'nun âlemlere rahmet olarak gönderilişinin sırrını zevk ederek yaşayan Hazret-i Mevlânâ'nın ölümsüzlüğünün sırrı da, işte buradadır.

O dua ederken bile Hazret-i Peygamber'e inâbe etmekte O'nun ve Yâsin soyunun yani Peygamber Efendimizin, Hazret-i Ali'nin, Hazret-i Fâtüma'nın duâlarıyla duâsının kabul edilmesini istemektedir.

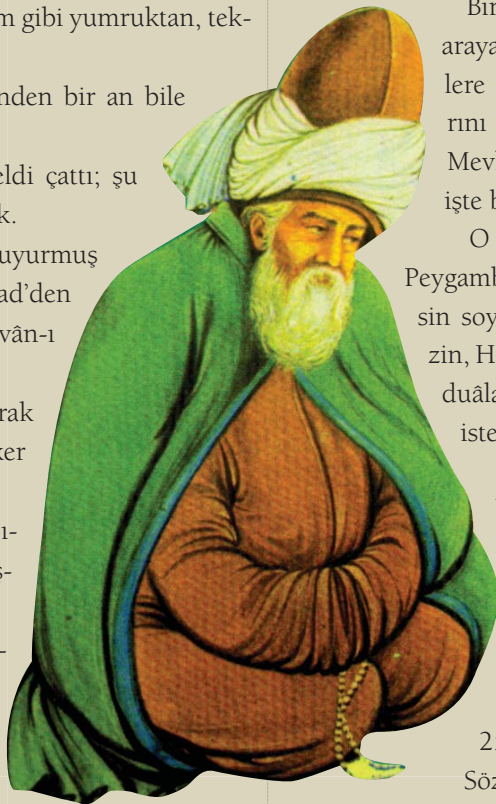
“Nasıl ki, dua etmek bizden, kabul etmek de Sen'den ise, dualarımızı, Yâsin soyundan gelenlerin dualarına kat!

Allah'im! Sen, canları, Yâsin soyunun gittiği yoldan canlara ulaştır! (Dîvân-ı Kebir, C. 5, s. 252)

Sözün sonunda önce kendimize, sonra bu yazıyı okuyan herkese Hazret-i Mevlânâ'nın vasiyetini bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Hayırlı ve makbul insan olmanın yolunu gösteren bu vasiyet, aynı zamanda daha yaşanılır bir dünya inşa etmenin sırlarını da içeriyor.

Hazret-i Mevlânâ vefat etmek üzereyken diyor ki:

“Ben size, gizli ve alenî, Allah'tan korkmanızı, az yemenizi, az uyumanızı, az konuşmanızı, günahlardan çekinmenizi, oruç tutmaya ve namaz kılmaya devam etmenizi, daima şehvetten kaçınmanızı, halkın eziyet ve cefasına dayanmanızı, avam ve sefihlerle düşüp kalkmaktan uzak bulunmanızı, kerem sahibi olan sâlih kimselerle beraber olmanızı vasiyet ederim. İnsanların en hayırlısı, insanlara faydası dokunandır. Sözün hayırlısı da az ve öz olanıdır. Hamd, yalnız tek olan Allah'a mahsustur. Tevhit ehline selâm olsun.”

KÜŞE-İ DESTÂR

» Yard. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN*

“Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıklardan şikâyet etmede.”

Hz. Mevlânâ

Hz. Mevlânâ'nın himmetli nazar ve nefesleri üzerine kurulan Mevlevîlik, müesseseye yapısı, fizikî yayılma alanının genişliği, rûhî nüfuz derinliği ve topluma emsal teşkil edecek tarzda yetiştirdiği “mükemmel insan” tipiyle “Türk-İslâm Medeniyeti”ni hakkıyla temsil eder.

Mevlevîlik nasıl bir medeniyeti temsil ediyorsa, denilebilir ki “külâh” ve “ney” de bir bakıma Mevlevîliği temsil eder.

Bu dünyadan göçüşe “Şeb-i Artûs” yanında “Âşıkâne Bakış”, “Nûr” ve “Visâl-i Mahbûb” adlarını da veren Hz. Pîr'in Cenâb-ı Hakk'a Vuslatının 739. Yıldönümü Uluslar arası Anma Törenlerinde gerçekleştirilen idrak ve icra faaliyetlerinin zihinlerde ve gönüllerde bıraktığı tesirler sebebiyle bu sohbet “Nây-ı Şerîf” üzerinde duracağız. Türk mûsikîsinin dâhî bestekârı Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi'nin “Segâh Âyîn-i Şerîfi”nin nağmeleri ve neyzen başının baş taksimi hâlâ bizi bizden alıyor iken...

İtrî ki, vefâtının 300. yıldönümünde UNESCO'nun bile bigâne kalamayarak 2012 yılını (muâsırı ve yakın dostu, klasik şiirimizin kudretli şâiri Nâbî ile birlikte) “İtrî ve Nâbî Yılı” ilân ettiği, ancak bizim yeterince idrak edemediğimiz, hakkında gerekli çalışmalar yapamadığımız, Segâh Bayram Tekbîri ile Allah'ın (c.c.) azametini ve sonsuz kudretini hissettiren, Salât-ı Ümmiye'siyle Efendimizi gönül dünyamıza misafir eden büyük sanatkâr...

Hz. Mevlânâ, “Dinle” hitabıyla başladığı Mesnevî'sinin ilk on sekiz beytinde “Ney”i esas alarak insanın asıl mahiyetini ortaya koyar; devam eden bölümlerde de bu mahiyeti meydana getiren hevesleri, arzuları, talepleri, ihtiyaçları ve iştiyakı dikkatlere sunar, belli bir usûlle tedbir ve tavsiyelere yer verir.

Özellikle Mesnevî'sinde sembol ve metaforları, mesajlarını iletmede tesirli bir vasıta olarak çokça kullanan Hz. Mevlânâ; “Senin hâlini, ancak başkalarının hallerini anlatarak remiz yollu anlatıyorum.” der.

Hz. Pîr'in kullandığı en önemli metafor olan neyi bu derece tesirli kılan unsurlar -menşei hakkında anlatılan bazı hikâyelerle birlikte- Şeyh Gâlib'in nefis bir hüsn-i ta'lille söylediği gibi Cenâb-ı Şems'ten nefes almış olması ve nâlesini sabahlara ulaştırması:

“Gâlib cenâb-ı Şemsden almış nefes meğer
Erdi amûd-ı subha dem-i subh-gâh-ı ney.”

Selâmî'nin söyleyişiyle:

“Tercümân-ı sırda Şemseddîn-i Tebrîzî olup
Sırr-ı Hakdan söyler idi gûş-ı Mevlânâyaya ney.”

sırları tercümede Tebrizli Şemseddin olup, Hakk'ın sırlarını Hz. Mevlânâ'nın kulağına söylemesi ve Lâ Edrînin:

“İçerim boş görünür bağı delik bir nâyım
Mazhar-ı sırr-ı Ali bende-i Mevlânâyım.”

kavince de Hz. Ali'nin sırrına mazhar, Hz. Mevlânâ'nın bendesi olmasıdır.

Neyi bizâtihi kendisi ve çıkardığı ses olarak iki kısımda değerlendirmek; kendisinin “insân-ı kâmilî, gönlü, âşıkı”; sesinin de “sırr-ı ilâhîyi, aşkı ve ayrılığı” ifade ettiğini söylemek mümkündür. Ancak ney, şimdiye kadar ifade edilenlerden farklı olmak üzere, bir bakıma oğul Sultan Veled'i ve bağlı olarak bütün “âşık gönüllü şâirleri” de temsil etmektedir.

Aşkın gerçek hürriyet olduğunu idrak eden, merkezinde aşk bulunan, etrafına da dalgalar hâlinde aşkı yayan Hz. Mevlânâ'yı en iyi anlayan ve anlatan Sultan Veled, “Deldiğim inciler o akıp duran deryâdandır (Mesnevî), bu kitap (Rebabnâme)

merd-i Hüdâ'nın (Hz. Mevlânâ) övgüsü için yazılmıştır.” diyerek beslendiği kaynağı açıkça ifade eder. Zîra o, yine Şeyh Gâlib'in deyişiyle, babası Cenâb-ı Hünkâr'ın kucağında büyüdüğü, yetiştiği için zemîne değil eflâke kadem basan hayrû'l-haleftir:

“*Oldu perverde-i âğûş-ı cenâb-ı Hünkâr
Basdı eflâke kadem Hazret-i Sultân Veled.*”

Âşık gönüllü şâirler keyfiyetini günümüze yansıtan Yahya Kemâl Beyatlı:

“*Mesnevî şevkini eflâke çıkarmış nâyız
Haşre dek hem-nefes-i Hazret-i Mevlânâyız.*”

diye seslenirken, son dönemin Mevlevî zarıflerinden Mithat Baharî Beytur da:

“*Biz neyiz vecd-i hurûşân ile inler nâyız
Ebedî hemdemiyiz âşık-ı Mevlânâyız.*”

beytiyle ifadelendirir.

Sultan Veled, “Eğer aşk ile aşkın gamı olmasaydı, bu kadar güzel sözleri kim söyleyecek ve kim işitecekti.” diyerek babasının açtığı aşk şehrahında yürür, “Rebâbın, Cenâb-ı Hüdâvendigâra mahsus ve âit olduğunu” bilerek eserine rebapla başlar ve adını “Rebabnâme” koyar. Rebaptaki iniltiyi neye nispetle daha da çoğaltarak...

Ancak neyden murâdın -sembol değeri de dikkate alınır. Sabûhî Ahmed Dede'nin: “Bu kitâb-ı müstetâb tâlibân-ı tarîk-ı tahkîka irşâd için nazm olunmuşdur.” dediği- Mesnevî olduğu açıktır. Yukarıda atıfta bulunulan ilk on sekiz beyit, özellikle de ilk beyit bize konuyla ilgili çok mânidâr ipuçları vermektedir.

Ağazâde Mehmed Efendi, Mesnevî'ye besmelesiz başlama husûsunu hem sorar hem de şöyle cevaplar: “Hz. Mevlânâ (k.s.a.) Mesnevî-i Şerîf'i niçin besmele ve hamdele ile ibtidâ etmedi? Cevâb olur ki: Bişnev'in bâsı besmele ve hamdele makamına kâim ve nice esrâr u nikâtı câmi bir harfdir.”

Cevabı kavileştiren bir başka değerlendirme de İsmail Hakkı Bursevî tarafından yapılır: “Sûre-i Tevbe besmelesiz tenzîl olunup bâ ile ibtidâ olduğu gibi bu kitap dahî bâ ile bed' olundu.”

Eserin ve beytin ilk kelimesi olan “bişnev”le alâkalı olarak da Ahmed Avni Konuk mükemmel bir tespit ve değerlendirme yapar: “Mesnevî-i Şerîf'e 'dinle' hitâbı ile başlanması da kemâlât-ı insâniyeden olan ilim ve irfânın insana kulak yolundan

hâsıl olacağına işaretdir ve Kur'ân-ı Kerîm'de de işitmek görmeğe tekaddüm etmişdir.”

Meşhur Mesnevî şâirlerinden Rusûhî Ankaravî; “İşte bu dilsiz, sayılı delikleri olan ve kullanıcının üfleyerek çaldığı âlet; Farsça ‘ney’, Arapça ‘gasab’, Türkçe ‘kamuş’ denilir ve mutribân arasında ‘heft-bend’ olarak adlandırılır. Ses, şekil ve özellikleri bakımından çoban kavalına benzemez. Çünkü mizmânı çalan kişi, kamuş çalamaz. Hakikatte sema esnasında, muhabbet meydanında yaptığımız hareketlerimiz ve raksımız oyun ve eğlence cinsinden olmadığı gibi, bizim meclisimizde çalınan kamuş da mizmarlar cinsinden değildir.” diyerek neyin etimolojisine ve keyfiyet farklılığına vurgu yapar.

Hacı İlyaszâde, şerhinde: “İmdi sana kamuş düdüğü zebân-ı hâl ile der ki, ben âb u gil içinde neşv ü nemâda idim ve köküm ile taallukum ve yaprak ve dalımla takayyüdüm var idi. Dehr-i denînin fitne ve rûzgâr-ı zûrgârın cefâsından bihaber ve emîn ve kesb-i hevâda iken nâgâh kazâyı aşlımdan ayırdılar. Baş ve ayağım kesdiler, bağrım deldiler. Ciğerime sad-cefâ ile âteşin dağlar urdular, başımdan ayağıma iyileşir komadılar. Bâdehu Hz. Feyyâz zahmetimi rahmet ve hasretimi vuslat edip encâm u âkıbetim hayra teveccüh edip bir üstâd eline düşüp onunla hem-nefes ve musâhib olup...” diyerek neyin sergüzeştini ve ulaştığı hayırlı neticeyi anlatır.

Hacı Pîrî'ye göre: “Nâyzenin nefesi Hz. Hakk'ın tasarrufu tahtındadır. Kâtip elinde kalem gibidir ki, teslim sebebiyle vâsita-i ta'lim olmuştur.”

İçî boş görünen ve bağır dağlanan ney, artık Hz. Mevlânâ'nın elinde ve emrinde bir terbiye ara-

cıdır. Tam bu noktada, hemen bütün mutasavvıf ve şârihlerce Hz. Resûlullah Efendimizin (s.a.v.) verâset-i Muhammediyye'sini üzerinde taşıyan bir "İnsân-ı Kâmil"i temsil eder ki, Hz. Mevlânâ hakiki neyzenidir. Ney, bu değerlendirmeye eğitimde farklı ve mümtaz bir mevkide bulunur.

A. Hamdi Tanpınar da Huzur romanında tasvir ettiği Neyzen Emin Dede karakteriyle doğrudan doğruya bir "İnsân-ı Kâmil" tipini konumlandırır. Mesnevî'de neyle temsil edilen "İnsân-ı Kâmil"i Emin Dede'nin şahsında neyzenle aynıleştiren Tanpınar, neyden neyzeneye geçişle ney ile neyzenin aynıleşmesini sağlar.

Esrâr Dede kavlince "fâriğ olmanın mümkün olmadığı bir sünnet-i seniyye-i Mevleviyye" olan "kelâm-ı mevzûn"a (güzel, ölçülü söz, şiir) ney eşlik edecektir. Zira şiir de ney gibi müessirdir...

"Yazılmıştı kitâb-ı devr-i Âdem nesr ile Gâlib
Gürûh-ı Mevlevî ol nesri mevzûn eylemişlerdir."

Şimdi şâirlere uyararak, muhayyilelerinde "ney"i "neler"e teşbih ettiklerini dikkatlerinize sunalım. Neyin, pek çok benzetme arasında öne çıkan İsrâfil'in sûruna teşbih edilmesi diriltici ve canlandırıcı bir vasfa sahip olması sebebiyledir. Nitekim Dîvâne Mehmed Çelebi:

"Didi ölü raks ider mi dünyede
Kim idersin raks gâhî ey dede.
Dedi ol dem k'irîşür âvâz-ı sûr
Ol zaman raksân olur ehl-i kubûr."

diyerek, neyin sesiyle dervişlerin semâya başlamalarını, dirilmelerini, canlanmalarını, birliğe ulaşmalarını İsrâfil'in sûruyla ölümlerin dirilmesine benzetir.

Bezm-i ezelde sırâ vâkıf olması:
"Olmasa bezm-i ezelde vâkıf-ı esrâr ney
Haste gönlüm gibi kılmazdı figân u zâr ney."

Aşkî

Bu sebeple hakâyık remizlerini şerh etmesi:
"İşit kim şârih-i remz-i hakâyık bişnev ez neydir
Hakikat kâşif-i kenz-i dakâyık bişnev ez neydir."

Remzî

Her nağmesinin gönül levhasına sadefler nakşeden bir kalem hükmünde görülmesi:

"Her nağmesi sanki bir kalemdir
Levh-i dile nakş-ı sadefândır."

Nâsır

Bütün sazların mümtâzı mevkiinde bulunması:

"Muktedâ-yı râh-ı âheng oldu cümle sâza ney
Gûş ururlar başlaya tâ ibtidâ âvâza ney."

Nâsır

"Yok sinesinde gayrı hevâ-yı niyâzdan
Bulmuş Fasîh o hâlet ile imtiyâz ney."

Fasîh

gibi çok zarîf beyitlerle dile getirilir. Neyin hasreti terennümünü, farklı bir yaklaşımla susmasıyla başlayacağını A. Nihat Asya şu mısralarla anlatır:

"Yolcu, Nısfıyenin sesinde değil,
Gücenip susmasında hicrân var!"

Edebiyatımızda yukarıda arz edilenler gibi neyden bahseden binlerce beyit, redifi "ney" olan yüzlerce gazel yanında adı "Ney-nâme" olan müstakil mesnevîler yazılmış olup konuyla ilgili şiirler söylenmeye devam etmektedir.

Yavuz Bülent Bakiler gibi yollara düşüp:

"Sana geldim Mevlânâ!...
Düştüm yollara bir sabah Fâtihalarla
Önümde yemyeşil ışıktan bir iz.
Yıkanmış bir yaprak gibi tertemiz
Sana geldim Mevlânâ..."

diyerek huzûra gelemim. H. Nusret Zorlutuna'nın dörtlüğüyle:

"Her yaprakta gül nefesi
Ruzgârlarında ney sesi
Bu yer aşıklar kâbesi
Aşkına vatan efendim."

diye vasfedilen mübarek mekâna bir de A. Nihat Asya'nın gözüyle bakalım:

"Türbegâhın şimdi aşıklar evi
Cümle âlem vecd içinde,
Cümle âlem Mevlevî."

ve yine onu dinlemeye devam edelim:

"Kubben altında üflenen neyden
Ben de bilmem hafî hafî ne gelir.

...

Ya semâdan ya arş-ı a'lâdan
Bir nidâdır, kopup zemîne gelir
Ki okur safha safha Yâsîn'i
Nefes almak diler "mübîn"e gelir."

Mustafa Miyasoğlu'nun:

"Bir Mevlânâ vardı elinde tesbih
Zamanı yıkayıp avuçlarında
Ölümlü düğün yaptı son gece."

kavlince zamanın avuçlarda nasıl yıkandığını ve ölümlü düğün yapıldığını anlamaya çalışalım.

Beşer diline tercümesi mümkün olmayan “aşk”ı terennüm eden “ney”in varlığının tecrit ve terk esasına oturtulması “aklı selim”i, dua ve niyazdan başka bir şeye sînesinde yer vermeyen derişe benzetilmesi “kalb-i selim”i, içinde dolaşan, ona ses veren hava ve Allah’a kavuşma hevesi de “zevk-i selim”i ifade eder. Şâir İzzet, Hz. Mevlânâ’nın has harîmine dâhil olan neye, hâlini âşikâne bir ümitle Mevlâ’ya şöyle arz ettirir:

“Dâhil oldukda harîm-i hâs-ı Mevlânâ’ya ney

Âşikâne hâlini kılmış recâ Mevlâ’ya ney.”

İnsanı, bulunduğu yerden daha yüksek bir dereceye yükseltmek hedefine ulaşmak için:

“Bir kemişken zâhidâ duymuş sadâ-yı himmetin

İntisâb etmiş cenâb-ı Hazret-i Monlâya ney.”

beytinde işaret edildiği gibi bugün de bir himmet sadâsı duymaya ne kadar çok ihtiyacımız var.

Allah hepimize can kulağıyla dinlemeyi, gönül gözüyle görmeyi, hal lisânıyla konuşmayı nasip etsin.

Hakk’a vuslatının 739. yıldönümünü idrak ettiğimiz Gönüller Sultanı Hz. Mevlânâ ile duyduğu hürmet, bağlılık ve yolunu geliştirmek için harcadığı büyük gayretin bir mükâfatı olarak babasının kible tarafına, âdeti kucağına tevdi edilen oğlu Sultan Veled’i vefâtının 700. yılında rahmet, minnet ve şükranla yâd ediyor; bir bakıma ney ve rebapla irşad faaliyetlerini bir başka halde devam ettiren baba-oğulun himmetlerinin üzerimize olmasını diliyorum.

Hayırlar feth ola...

NEY GAZELİ (Tercüme)

A güzel sesli ney, gönüller almadasın, hoşsun, güzelsin;

Sıcak sıcak nefes vermedesin, soğuk havaları silip süpürmedesin.

İçinde ne boğum var, ne bir şey; bomboş. Dertlere düşmüş, perişân olmuş gönülden derdi, elemi almadı, onları da kendine döndürmedesin.

Herkesin, sevgilisine uygun bir resimdir, yapıyorsun; okuma yazma bilmiyorsun ama içyüzden bir ressamısın âdeti.

Ey tüm gerçeklerin şekli, sûreti, hangi perdedesin sen? Neyin nağmeleri arasından bir baş göster; şeker gibisin sen çünkü.

Gözün dokuz olmuş sanki; can da on kulağını sana vermiş. Altı yana da üfle nağmelerini; altı yana da bildiksin, tanıdık sen.

Ey başı kesilmiş kemiş, dilsiz dudaksız sırlar söyle; boğazdan tattığın soluğu halka da bir hoşça tattır.

Neye aşk ateşi düştü, âlemi bir dumandır kapladı; çünkü sesin aşk sesi; aşk sesini duyurmadasın, ateşlisin sen.

Aşkınla Leylâ’nın, Mecnûn’un sırlarını okşa; gönle ne tatsın sen, cânâ ne huzur.

Hâsılı soluğunda Tebriz’den bir koku var; güzelliğinle, alımınla nice gönüller kapmadasın sen.

Hz. Mevlânâ

KAYNAKLAR:

- Bayram Akdoğan, *İsmâil-i Ankaravî ve Müsiki Risâlesi Mevlevîlik ve Müsiki (Er Risâletü’t-Tenzihîyye Fi Şe’ni’l-Mevlevîyye)*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2009.
- Beşir Ayvazoğlu, *Neyin Sırrı Hâlâ Hasret*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2002.
- Hilmi Yavuz, “Ney ve Edebiyat”, *Ney’e Dâir*, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2006.
- İsmail Yakıt, “Mevlânâ’da Sembolizm ve Ney”, *Ney’e Dâir*, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2006.
- Mustafa Kara, “Mevlânâ, Mesnevî ve Ney”, *Ney’e Dâir*, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2006.
- Niyazi Sayın, “Ney’in Maneviyatta ve Müsikimizdeki Yeri”, *Ney’e Dâir*, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2006.
- *Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları*, (Haz. Ahmet Mermer, A. Selahaddin Hidayetoğlu, Mustafa Erdoğan, Neslihan Koç Keskin), TDV Yayınları, Ankara, 2009.
- Şefik Can, *Mevlânâ Hayatı, Şahsiyeti, Şiirleri*, Ötügen Yayınları, İstanbul, 1995.
- Şener Demirel, *Dinle Neyden, Mesnevî’nin İlk On Sekiz Beytinin Türkçe Şerhleri*, Manas Yayıncılık, Elazığ, 2009.

Aşk Sanatı, Sanat Aşkı

» Dr. Savaş Ş. BARKÇİN*

Yakınlarda Hakk'a yürüyen Neşet Ertaş bir sohbette şöyle söyler:

“Âşık demek aşk demektir. Aşk ile çıkan nefesi bilirdik. Aşk ile çıkan sözleri de bilirdik. Biz aşk kanalıyız. Babadan, dededen, öteden beri, ta Keremler'den, Mecnunlar'dan, Karacoğlanlar'dan, Kamberler'den, en son Pir Sultan'a gel bir aşk kanalıyız biz. Bir kanalın getirdikleriyiz. Aşksız çıkan havayı dinleyemeyiz. İçimize sinmez. Söz bir laftır. Onu insanlara kabul ettiren havadır. O da aşk olursa içinde. Aşk olmayanı dinlemezdim ben. Ben de dinlemezdim, babam da dinlemezdi.”

Müziğimizi, “sanat” ve “halk” müziği olarak bölenlere inat, Neşet'in bu eşsiz tarifi ile üstatlarımızındile getirdikleriyaynı gerçektir.

Üstatlarımızın sözlerinden birisi şudur: “Sanat, aşkın mağlubiyetinden doğar.” Yani nerede şekil öne çıkarsa, aşk geri planda kalır.

Bu sözü doğru anlayan hemen kafasındaki “Klasik Müsiki” tarifini gözden geçirmeye başlamalıdır. Çünkü üstatlarımızın müzikten anladığı “kabuk” olan sanat değil, “öz” olan aşktır.

Zekâi Dede Efendi Hazretleri kendisine yaptığı şarkıyı arz eden meşhur besteci Şevki Bey'e “Güzel bir hava olmuş.” der. Çünkü içinde aşk olmayan “beste” olmaz, “hava” olur.

Beste, Farsça'da “bağ” demektir. Bir yere bağlanmayan, aşka, Hakk'a bağlanmayanın nağmesi hoş olabilir, ama gerçek müzik olamaz. Yani şifa verici ve Hakk'a erdirici...

Aşk bir akıl tutulmasıdır. Akılla âşıklık bir arada olmaz.

“Aşkın gözü kördür” derler. İnsan mâşuktan başkasına kör olmadan gerçek âşık olabilir mi?

İşte bu yüzden üstatlarımız müzik derken aşk icra ederlerdi, sanat değil... Ama o aşk eserleri zaten en yüce sanatı gösterirler...

Neşet öyle diyor: “Aşk ile çıkan nefesi bilirdik. Aşk

ile çıkan sözleri de bilirdik. “Biz de öyle olmadıkça gerçek müziğe erişemeyiz. Gerçek müzik, Hakk'ın hitabına her an can kulağını vermektir. Kendi özümüzdeki ve evrendeki dinmeyen “kün” (ol) emr-i şerifini, ezelde sorulan “Elestü bi Rabbikum?” (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?)sualine her an, her şeyin kendi lisaniyla verdiği “Belâ” (Öylesin!) cevabını işitmektir.

Gerçek müzik budur. Eğer bir besteden, bir nağmeden bu “belâ” cezbesini alamıyorsak, ya bizde aşk yoktur ya da o müzikte. Çünkü her şeyin sahtesi olur, aşkın olmaz...

Nasıl detektör metal nesnelere hissedip ses çıkarırsa; aşkı bilen, aşk ile dolan, Allah'ın aşk nimetini verdiği kişiler de nerede aşk görsele hemen hissedip “Hû” derler. Neşet de bir âşık olarak onu diyor.

O bir türküsünde de şöyle söyler:

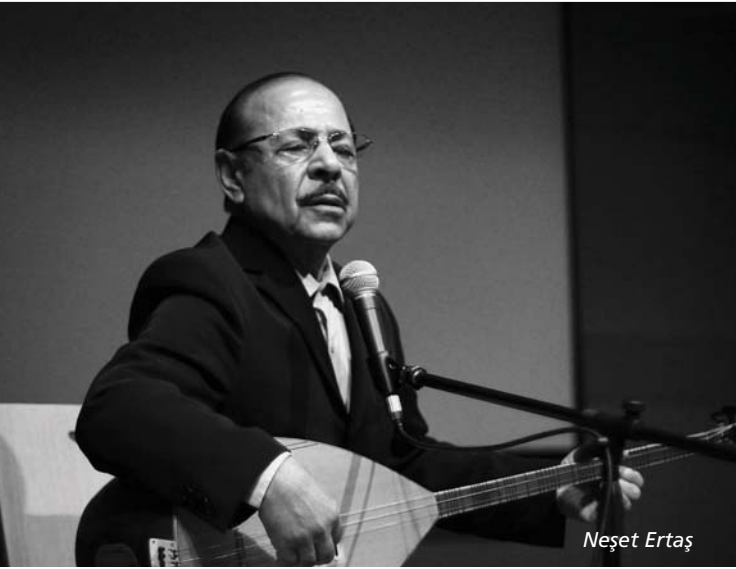
Gönül bilmeyenler çoktur

Bilmeyende gönül yoktur.

Başka bir sohbetinde: “Gönül olmasa bile, karşıdan gönüllü bir ses, gönüllü bir hava gelirse... Zaten gönüle âşına o can, o vücut... O yerini buluyor karşı tarafta. Bir gönül kapısı açılıyor. Yahut da hatırlatıyor gönülü ona.” der.

Nasıl gerçek müzik aşksız olmazsa, gerçek şiir de, yemek de, mimarî de olmaz. Aşk rengine boyanmış sözün, havanın giremeyeceği gönül yoktur. Ama gönle girsin diye nağme yapılmaz, şiir söylenmez. Âşık sadece bir ulaktır. Tanrı'dan geleni kula ve evrene vermekten başka yapacağı bir şey yoktur.

Bu nedenle üstatlarımızın besteciliği başka besteciliğe benzemez. Aşk ile dolup taşınca beste olur. “Oturup insanların seveceği, hayran olacağı bir eser yapayım.” diyerek müzik icra edilmez. Merhum Bekir Sıdkı Sezgin üstadımızın bir mülakatta öyle söyler: “Ben her eseri Allah'a bağlanarak, tevhit duygusuna girerek okurum.” Zaten onun icrâsının özelliği de bu değil midir?

“Âşık demek aşk demektir. Aşk ile çıkan nefesi bilirdik. Aşk ile çıkan sözleri de bilirdik. Biz aşk kanalıyız. Babadan, dededen, öteden beri, ta Keremler'den, Mecnunlar'dan, Karacoğlanlar'dan, Kamberler'den, en son Pir Sultan'a gel bir aşk kanalıyız biz. Bir kanalın getirdikleriyiz. Aşksız çıkan havayı dinleyemeyiz. İçimize sinmez. Söz bir laftır. Onu insanlara kabul ettiren havadır. O da aşk olursa içinde. Aşk olmayanı dinlemezdim ben. Ben de dinlemezdim, babam da dinlemezdi.”

Beste, Ahmed Avni Konuk üstadımızın söylediği gibi bir “vecd-i dil” ile yapılır. Yani gönüldeki coşkuyula... Bu cezbe kişiyi “âdem” olmaktan “adam” olmaya çeken bir akımdır.

Neşet Ertaş'ın babası merhum Muharrem Ertaş'ın nasıl türkü bestelediğini biliyor musunuz? Bir şiiri eline alıp “havalandırma”ya, yani bestelemeye başladığında kendinden geçermiş. Neşet öyle anlatır... Babası bu cezbe ile kan-ter içinde besteyi bitirdiğinde, odanın öteki tarafındaki sedire kadar gitmiş olurmuş.

Neşet Ertaş'ın türkü söyleme tarzı da böyledir. Gözlerini yumar, kendinden geçer, bir feryat ile okur, sesini, yüz hareketlerini estetik hâle getirmeye uğraşmaz... Çünkü bu âşıklar için samimiyetsizliktir. Onu farklı kılan da budur.

Şimdi bu hal ile; Ahmed Avni Bey'in huzurunda, Zekâî Dede'nin oğlu Hâfız Ahmed Irsoy, Hacı Emin Dede ve şeyhlerin katıldığı meşk meclislerindeki haller arasında hiçbir fark yoktur. Bu zatlar bir araya geldiklerinde besteleri gözyaşıyla okurlarmış. Bir Bektâşi babası da o mânevî mecliste yerde diz üstünde gezer, o mübarek gözlerden süzülen yaşları yere düşmeden yalarmış.

Şimdi gelin şu hâli aşkı bilmeyen birisine anlatın. Bir “sanatçı” zaten böyle bir şeyi duymak bile istemeyecektir. Çünkü sanatçı sürekli kendini kontrol etmekten eseri hissedemez. “Sanat” ile “suni” kelimesinin aynı kökten olduğunu hatırlayalım yeter...

Âşıkların meşki ise elbette gözyaşıyla olur. Gözyaşı saçıp, gözyaşı içerler...

Geleneğimizde içinde aşkı hissetmedikçe eser okumayan, ney üflemeden üstatlar vardır. Hatta neyzen Hakkı Dede'ye böyle “gönülsüz” anlarında çok ısrar edilirse sadece uzun bir Nevâ perdesi üfler, sonra elinden neyi bırakmış. Başka bir dede de ney üflemeden evvel mürşîdi olan dedesine râbîta eder, cezbe ile “Dem!” diyerek haykırıp, öyle ney taksimine başlarmış.

Şu sahneleri bugünkü sanat aleminde yaşadığımızı hayal edebiliyor musunuz? Mümkün mü? Çünkü çok estetiğimiz, çok şıkız, çok sanatkârız.

Evet, aşk ile müzik yapmak ve sanat ile müzik yapmak arasında büyük bir fark vardır.

Neşet'in hayatına, söyleyiş tarzına bakanlar müziğimizin unutulmuş özünü keşfederler. Müzik Allah'ın bir nimetidir. İçten geldiği gibi söylenir. Bizim kalıp olarak, makam olarak, usul olarak önemseyip kalıp olarak gördüğümüz her şey, zaten o aşk eserinin içinde yok olmuş renklerdir.

Esas olan aşka batmaktır, sanata değil...

Neşet bir “aşk kanalı”ndan bahsediyor. Onun bahsettiği ile bizim bağlandığımız kanalın farklı olduğu düşünülmesin. Bu kanalın adı “aşk yolu”dur. Bu yola bağlı olanlar Hak'tan gelen aşkı kâh söze, kâh nağmeye bağlayıp âleme sunarlar.

Bize bugün enfes sanat eseri olarak gelen hat, müsiki, şiir, hatta mîmarî eserleri hep aşkın vücuda gelmiş hâlidir.

Âşık birisinin eseri ile, âşık olmayıp kof “sanat”a bağlanmış başka birinin yaptığı hemen ayırddedilir.

Özünde aşk kaynayan kişinin söylediği de, yaptığı da, baktığı da, sustuğu da aşk olur.

Kısacası bizde “aşk sanatı” vardır, “sanat aşkı” yoktur.

Onun için bir eserin bestecisi eğer âşık değilse, aşk yoluna girmemişse, aşka bağlı değilse, bir gönüle ikrar vermemişse onun eseri çok makbul değildir. İsterse sanatta zirve olsun. Her sanat eseri aşk eseri değildir çünkü. Ama her aşk eseri sanat eseridir.

Neşet ne diyor: “Aşksız çıkan havayı dinleyemeyiz. İçimize sinmez.”

Üstatlarımızın da bize tembihi budur: Aşkı olmayanı bestelediği, söylediği eseri dinleme, söyleme... Kulağına sahip ol ki gönlüne sahip olasın. Kulağına aşk dolsun ki gönlün de aşkla dolsun.

Varsın sanat olmasın ama hep aşk olsun!

Sadreddin Özçimi

“Üfleyen ben değilim Allah’tır demek, benliktir.”

Neyzen ve Ebrûzen Sadrettin Özçimi klasik sanatlarımızın doruğunda bir isim... Ancak o, klasik sanatlarımızla uğraşan pek çok sanatçı gibi davranmıyor. Geleneğin içinde yetişmiş, pişmiş bir sanatçının edebi ve kalbiyle, benliğini terbiye ediyor. Rûhunun ben ateşini suyun aziz, dingin ve şeffaf serinliğine teslim ederek, kendisini dinleyenlerin yüreğine üflüyor, neyiyle. Sanat ve sanatçı düzleminde benlik duygusundan imtina etmeyi “Neyi üfleyen ben değilim Allah’tır, demek bile benlik ifadesidir. Üfleyeceksiniz, elinizden ne geliyorsa yapacaksınız, aradan kendiniz çekileceksiniz.” diyecek kadar hassas bir noktaya taşıyor. Özçimi için kendisini konuşmanın tüm zorluğuyla, yine de onu ve sanatını konuştuk... Anlayışı için teşekkürlerimizle...

Röportaj: Nebahat KONU YILMAZ*

Sizde müzik bir aile geleneği mi?

Tam mânâsıyla ailemizde müzik bir gelenek dememiz biraz yanlış olur. Çünkü, ailede daha ziyade babam müzik üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun öncesi dedem İstanbul’da okumuş ve büyük hâfızların yanında yetişmiş. Akabinde Konya’da pek çok hâfız da yetiştirmiştir. Ancak dedem öyle mûsikî ile direk alakası olan bir zat değildi. Mûsikîden kopuk biri de değildi. Kur’ân-ı Kerim’i çok güzel mûsikî nağmeleri kullanmak sûretiyle okurdu. Fakat Kur’ân-ı Kerim’in yanında mûsikî eğitimi de veren birisi değildi. Tabii o dönemde aslında biraz da mûsikîye hep cemiyet haram gözüyle baktığı için, (her ne kadar dedem haram kanaatinde olmasa da) cemiyet içerisinde, büyük ihtimalle bir hoca efendi olarak ona uymak durumunda kaldığımı zannediyorum.

Dedenizin ismi?

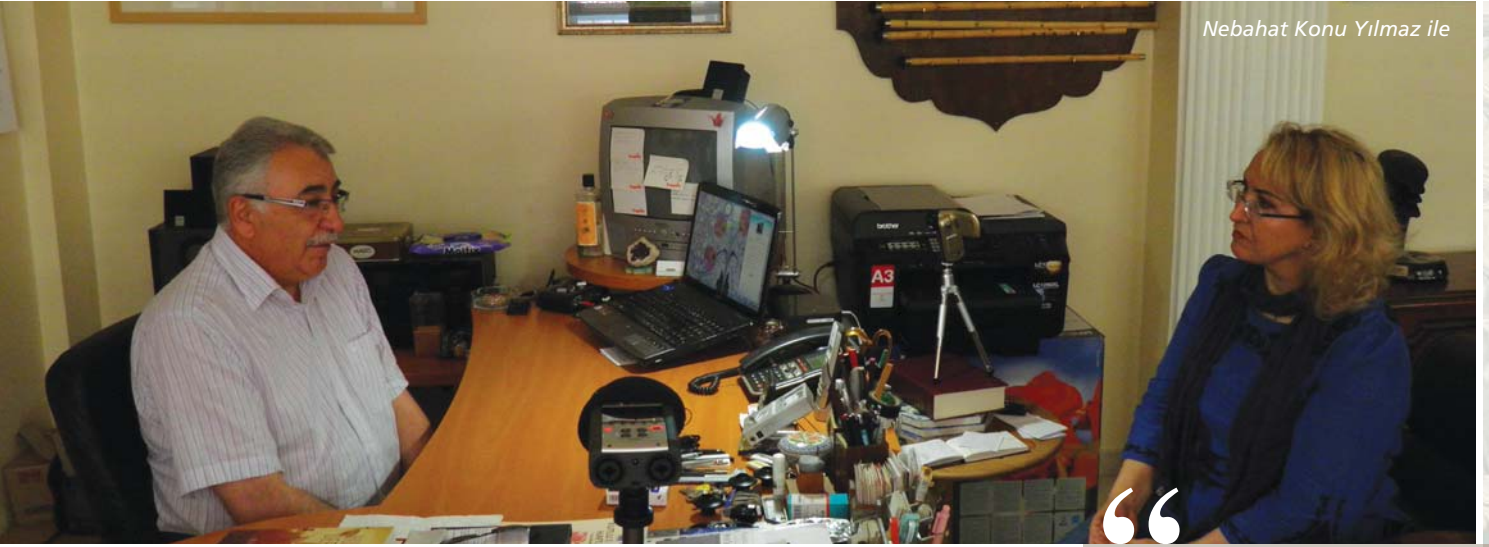
Mehmet Hakkı. Dedeme Konya ve civarında Çimili Hakkı Efendi derler. Çimi Akseki’nin bir köyüdür. Aslında “Çimi Kent” denilen zannediyorum Özbekistan’da olsa gerek, bir şehirden bahsedilir. Bizim ecdat o taraftan gelmiş. Zannediyorum ki Akseki civarındaki kondukların köye isimlerini vermişler. Akseki’nin Çimi köyünden Konya’ya gelip yerleştikleri için soy ismimiz ‘Özçimi’ olmuş.

Babanızdan bahseder misiniz?

Babam, Ahmet Fevzi. Tahminimce, babamda da müzik yaradılıştan insiyakî bir hareketle olsa gerek. Çünkü ortaokul-lise çağlarında da Kur’ân-ı Kerim okumaya, mevlit okumaya, Cami Mûsikîsi ağırlıklı olmak üzere okumaya çok heves eden

* Kültür ve Turizm Bakanlığı İst. Dev. Türk Müziği Arş. Uyg. Topluluğu Sanatçısı.

bir çocukmuş. Hatta bir kanun peydahlamış, nereden bulduysa. O zamanki evlerde, yatak odalarında banyo yerine geçen yüklük denilen büyük bölümler, yerler vardı. Babası duymasın diye o yüklüğün içinde kanun çalıştığını söylerdi, bana.

Peki, babanız size müzik zevkini nasıl aktardı?

Doğduğumuz andan itibaren dinlemek süretiyle hep müziğin içinde büyüdük. Babam müziğe çok meraklı ve müptelâ olduğu için bir teyp edinmişti. Belki o gün için kayıt yapabilecek bir teyp herkesin evinde yoktu ama bizim evde vardı. Özel arşivlerden, radyo yayınlarından veya İstanbul'dan gelen müzikçinâsların toplantılarından edindiği pek çok kaydı vardı. Eğer radyoda babamın nezdinde kaliteli bir yayın varsa o dinlenirdi. Yoksa o kapatılır muhakkak arşivden bazı şeyler dinlenirdi. Çok net hatırlıyorum. Sabah kahvaltıda başlardık dinlemeye, akşam yatıncaya kadar. Bu şekilde bir müzik hayatımız vardı. Ama hep eğlenceye dayalı olmayan, direk kalp ve sanatla ilişkisi olan müzikleri dinlerdik. Zaten babamın tercihi tamamen oydu. Bu bakımdan çocukluğumdan itibaren müzikle hep kulağımız muhatap oldu.

Babamız, Saadettin Kaynak'ın ilgisini çekecek kadar güzel bir sese sahipmiş. Nasıl tanışmışlar, anlatabilir misiniz?

Babamın sesi gerçekten çok güzelmiş gençliğinde. Babam, 1948'li yıllarda İktisat Fakültesi'ni okumaya İstanbul'a geldiğinde, burada Saadettin Kaynak'ında imamlığını yaptığı camiye bir Cuma namazına gider. Okumaya çok hevesli olunca ve Konya'dan tecrübesi de çok olunca ezan okumaya falan, müezzin mahfeline çıkar. Oradaki müezzinler: "Hayırdır evlât?" derler.

"Ben Konya'dan geliyorum, talebeyim.

Konya'da da camide Kur'ân okurdum, ezan okurdum." diye kendisini anlatınca...

"Eee o zaman iç ezanı sen oku bakalım." derler.

Babam da Nihâvent makamında iç ezanını okur. Buralarda pek bilinmez Nihâvent makamında ezan okunmak o vakitler. İşte o ezanla da Saadettin Kaynak'ın dikkatini çeker. Saadettin Kaynak o gün, imam ve hatip pozisyonunda imiş. Namazdan sonra gelir, müezzin mahfilinin merdivenine, yukarıya doğru seslenir (Babamın kendi ifadesiyle anlatıyorum):

"İç ezanı okuyan kimdi?"

"Genç bir arkadaş okudu." derler mahfildeki diğer müezzinler.

"Bana, hücreme gönderin o arkadaşını." der, Kaynak.

İşte öyle başlar tanışmaları ve daha sonra da babam Kaynak'a talebe olur.

Bir de Zekâizâde Ahmet Irsoy'un talebesi olan Münir Dede'den bahsederdi babam. O yıllarda Münir Dede'nin de ilâhi meşklerine devamlı gidermiş.

Özçimi'nin anlam dünyası

Baba: Her şey.

Ney: Burak, binek.

Ebru: İnsanın küllî irade ile cüzî iradeyi çözebildiği, görebildiği belki yegâne yer.

Tesbih: Zikir.

Sanatkâr: Allah adamı.

Kulak: İstîdât.

Dünya: Gurbet.

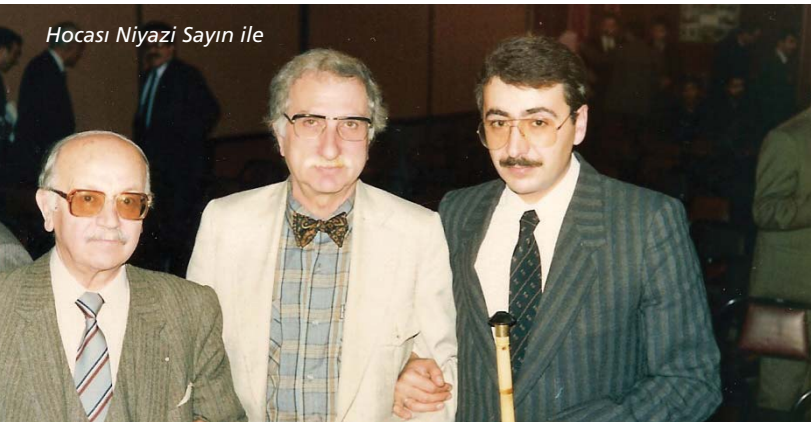
İnsan: Cenâb-ı Hakk'ı görebilmek için tahlil edilecek olan en yüce varlık.

Rehber: Hz. Peygamber.

Göz: Kalbe açılan yol.

Aşk: Bütün bu kâinatın yaratılma sebebi.

Hocası Niyazi Sayın ile

Babanızın tasavvufî hayatında kimlerin olduğunu biliyor musunuz?

Babamın kendimi bildim bileli okumaya karşı çok ilgisi vardı. Konyalı olması hasebiyle de Mevlânâ Hazretleri'ni tanımak gibi bir mecburiyetinin olduğunu ve bu yönde çalışmalar yapması gerektiğinin farkında idi. Bu düşünce ile Hz. Pîr ile ilgili pek çok kitabı okuduğunu biliyorum. En sonunda Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mesnevî için yazdığı tefsiri yayımlamak gibi bir vazifesinin Konyalı olarak kendisine ve arkadaşlarına düştüğünü düşünerek, arkadaşları ile bir araya gelip imkânlarını birleştirip Latince'ye çevirerek, hatta atıflarda bulunan hadîs-i şerifleri, âyet-i kerîmeleri bularak yayına hazırlayıp, gün yüzüne çıkarmıştır. Hatta yayın bittikten sonra, "Burada benim vazifem bitti." diyerek eldeki basılı nüshaları da o günkü maddî karşılığı neyse Şamil Yayınevi'ne devretmek sûretiyle, böyle bir hizmette bulundu. Bunu da hep Mevlânâ Hazretleri'ne olan muhabbetinden yapmıştır. Hiçbir zaman kitap yayımlayıp, o kitaptan bir kâr maksadı götürmemiştir. Hatta ismi de geçmez o kitapta.

Peki, üniversiteyi bitirince Konya'ya mı yerleşiyor?

Babam İktisat Fakültesi'nden mezun olunca Konya'ya dönüp bir müddet memur olarak çalıştıktan sonra ticarete atılıyor. Tabî bir memuriyeti var. Konya Belediyesi'nin muhasebe bölümünde çalışıyor. Daha sonra Karayolları'na geçiyor. 1961 yılında da memuriyetten istifa ederek ticareti seçiyor. Bir kitap-kırtasiye mağazası açarak hayatının sonuna kadar onunla idâme etti.

Ney üflemeğe nasıl başladınız?

“

İnsan kendi istemedikçe hiç kimse o insana hiçbir şey veremez... İsteyen de arayan da mutlaka bulur. Cenâb-ı Hak onu sahipsiz bırakmaz.

”

Cenâb-ı Hakk'ın ezelde çizmiş olduğu yolda biz böyle yuvarlana yuvarlana geldik. Ama şu var ki, ilk elime Halil Can'ın neyini tutuşturan babamdır. İlk notayı öğreten de babamdır. Daha sonra Ârif Biçer'den ney dersi aldım.

1975 yılında İTÜ Devlet Konservatuarı'nı kazandım. Niyazi Sayın ve Aka Gündüz Kutbay ney hocalarım oldu. 1977 yılında Konservatuar ikinci sınıfta öğrenci iken Dr. Nevzat Atlığ yönetimindeki İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'nun açmış olduğu bir imtihanı kazanarak, koroya neyzen olarak girdim.

Okul bitince, Devlet Korosu'nu da bırakıp 1979'un sonunda Konya'ya döndüm ve Biray Hanım'la evlendim.

Müzik nedir?

Niyazi Hocamızın tarifi ile söyleyeyim. Çünkü bu tarif beni çok sarsar. "İki ses arasındaki manevî münasebet." diye tarif eder. Beni neden sarsıyor? Renkleri, bütün nebâtâtı, görüp görmediğimiz her şeyi Cenâb-ı Hak yarattı ise, demek ki sesi de Cenâb-ı Hak yarattı.

Her şeyin baktığımızda görebildiğimiz kadar bir manevî tarafını görebiliyoruz.

Öyle bir manevî dünyamız varsa tabî. Seslerde neden bir mâneviyat olmasın? Sesin sahibi Allah ise... Şimdi burada ney üflesek, karşıda da bir tanbur duruyor olsa ve oradaki tanburun herhangi bir telinin frekansa geçeceği, akordu ile ilgili bir ses ney tarafından üflendiği zaman bir bakıyorsunuz ki tanbur da titreşime geçmiş. Oradan ses geliyor. Hiç başımıza geldi mi? Meselâ orada ki yegâh telleri 440 'la' sesine akortlu diyelim. Siz de burada Mansur'la düğâh yani ona tekabül eden sesi üflüyorsunuz. Tam 440 üflediğiniz anda, oradan ses gelmeye başlar. Karşılıklı alışveriş var. İhtisas, buradan giden ses, frekansını tuttuğu anda onu titreştirir.

“Özçimi ile ders yapmak bir ayrıcalıktır”

Bir Konya çelebisi ve de İstanbul beyefendisi. Kişiyi üstün ahlâk özellikleri ile tarif ederken hani derler ya “Hâzâ çelebi adam.”, bu sözü sonuna kadar hak eden bir zatı muhterem. Ağır başlılığı, kibre kaçmayan vakar hâli, hafif olmadan muhafaza edebildiği neşeli tavrı, tüm bu tanımları üzerinde gösteren bir kişilik.

İnsan anne ve babası ile öğrenir. Ancak tahsili, entellektüalitesi ne olursa olsun babalar ve anneler herkes için kutsaldır ve onlardan başka birisi yerlerini tutamaz. Bu hal zamanla hoca hayranlığı ile devam eder. İşte ben de hocası ile övünenlerdenim haklı olarak. Zîra Sadreddin Özçimi ile ders yapmak bir ayrıcalık diye düşünürüm kendimce. Mûsikî tarafını bir kenara bırakırsanız, hayat boyu devam eden bir ilişkisi vardır talebesiyle. Vermek istediği dersin dışında annesi ve babasından bile fazla zaman harcar talebesine. Lakin adam olma sanatında mahir olmak için, ciddi bir zaman geçirmek gerekir üstatla. Hareket tarzının, ilmî şahsiyetinin ve olaylar karşısında takınılan tavrın hoca ile direkt ilişkisi vardır. Bu bakımdan medyûn-ı şükrânım hocama. Zamanla hocalık-talebelik ilişkisi, onun müsamahası ve hoşgörüsü, bizim de şımarıklığımızla ağabey kardeşliğe ve arkadaşlığa dönüştü. Hiç gocunmadı bundan. Belki de mutlu oldu. Çocuğunun mürüvvetini gören babalar gibi sevindi, başarılarımızla. Mûsikî şahsiyeti ile alakalı bir şey söylemeyi çok yersiz ve hatta edepsizlik olarak telakki edeceğimden o konuya hiç girmiyorum.

Ahmet Çalışır

Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Tasavvuf Müziği Korosu Ses Sanatçısı

Artısıyla, eksisiyle müziğin geleneğine bakışınız nasıl? Gelenekle kendinizi nasıl ilişkilendiriyorsunuz?

Bizim sanatlarımızın hepsi için bu geçerli, yalnız müzik için bu geçerli değil. Bizim kültürümüz, dünyada bir eşine daha rastlanmayacak seviyede çok uzun bir zaman dilimine yayılan ve bu zaman dilimi içinde devamlı inkişaf edegelen ve aşırı detaylara sahiptir. Bütün sanatlarımız detaylar üzerine kurulmuştur. Aslına bakarsanız mimarimizden tutun da müzikimize gelinceye kadar, diğer güzel sanatlar diye isimlendirdiğimiz el sanatlarımız da dâhil olmak üzere.

Yüzyılların imbiğinden süzülme sûretiyle zirvelere taşınmış bir sanatın, çok fazla ilave edilecek eksisini bulamıyorsunuz. Günümüzde yanlış bir akım ve yanlış bir anlayışın neticesi modernleşmek gibi bir hastalığa sahibiz millet olarak. Bu özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde tamamen bizi esir etmiş durumda. Bu geleneğe bağlı olmak, bağlı olmamak, gelenekselci mi olmalı, yoksa modern dünya şartlarına göre kendi sanatımızı yeniden mi gözden geçirip, yapılandırmamız lazım? gibi bir hastalığın içine hamd olsun ki ben düşmedim. Ve şunu gördüm ki; kim ki bu geleneğe neşet eden ve tamamen detaylar üzerine kurulmuş olan sanatımızın herhangi bir şubesinde, çok yüksek seviyeye yaklaşarak icra ediyor, o kişilerin hiç birinde bu kompleksi göremezsiniz. Ne zaman ki icra edememiş, bir türlü o seviyeye

kendisini taşıyamamış, sanatın içinde öyle böyle yürümeye kalkan insan varsa, yani klasik sanatlarımızı olması gereken seviyede becerememiş, kendisini ve etrafını tatmin edememiş insanların, işi modernleştirmek adına saptırdığını veya kendisinin de saptığını görüyoruz. Sırtını hemen kendi kültürüne, yüzünü de Batı kültürüne dönüp, o yolda bir şeyler ortaya koymaya çalışıyorlar. Kendi sanatına yenilik katmak için böyle davrandığını söyleyerek ve böyle de olması gerektiğine inanarak (vicdanını rahatlatmak için gibi gelir bana), üstelik yenilik adına aslı astarı olmayan, hiçbir zaman temeli olmayan ucubeler ortaya koyuyorlar. Bunun da adı yenilik oluyor, modernleşme, çağdaşlık oluyor.

Cinuçen Tanrıkorur ile

“

Müzik: İki ses arasındaki mânevî münasebettir.

”

Batı sanatı ile Doğu sanatı arasındaki farklar nelerdir?

Batı sanatı tamamen yakın zamanlara kadar gördüğü, duyduğu kokladığı, teşhis edebildiği anlayabildiği her şeyi taklitle yola çıkmış, ta işin başından itibaren ve yakın zamana kadar böyle koşturmuş, gelmiş yüzyıllarca. Bu ne demek? Tabiatla gördüğü ne varsa; nebâtat, hayvanat, ses, insan, kendi sûreti ne varsa hepsini birebir taklit etmeyi tercih etmiş ve bunda başarılı olmuş mu? Belki oldu. Bilhassa resim-

de, heykelde ciddi mânâda başarılı oldu. Birebir insanın en ince detayına varıncaya kadar, gözle dahî zor gördüğümüz detaylarını resmine aktardı, heykeline aktardı, taşa aktardı. Ama Doğu'nun sanatında bu hiçbir zaman yoktur ve bu husûsen de yoktur. Böyle bir gaflete düşmek istemez Doğu sanatı. Bu bir gaflettir. Onu yaratıcıya bırakır. Allah'ın yarattığını aynen taklitten husûsen kaçınır. Kul yapısı olduğunu ortaya koyabilmek için Allah'ın yarattığından farklı olarak ona bakar, onu basitleştirerek yapmaya çalışır. Böyle bir üslubu vardır. Hiçbir zaman taklit etmez. Ne sesi taklit eder, ne gördüğü bitkiyi, ne insanı taklit eder. Hâsılı hiçbir şeyi taklit etmez.

Minyatürler?

İnsan sûretinden bahsedecek olursak İslâm sanatında minyatür ortaya çıkıyor. Minyatüre baktığın zaman insanı tarif eder mi minyatür? Mümkün değil. Gösterir mi bir insan vücudunu? Bir insan sîmasını, vücudunu göstermez. Onu basite indirgemıştır tamamen ve perspektifi kaldırmıştır. Kullanmamıştır perspektifi. Onunda farklı bir mânâsı olduğu söylenir. Buna husûsen dikkat eder. Resim yapıyorsa resimde de böyledir. Bir çiçeği yapıyorsa o çiçeği de basitleştirerek yapar. Müsikîye gelince durum biraz daha değişir. Bir denizin kenarında oturuyorsa denizin dalgasındaki sesin kendi rûhu üzerinde bırakmış olduğu tesiri, etkiyi tutar, kalbindeki intibâsıyla birlikte, bir beste ile ortaya koyar ve içine kendi manevî dünyasındaki; ister Hakk'a olan hasretini, ister bir beşere olan hasretini eklemek sûretiyle, onu, o şekilde dile getirir. Yani ikisini özdeşleştirir. Yani denizin dalgasının sesi veya denizdeki o güzelliği gördüğü zaman, gözüyle algıladığı şey, onda daima kalbindeki bir şeyleri harekete geçirir. Ve onu sesiyle olsun, besitesiyle olsun, ister irticâlen, ister ölçüler içerisinde ortaya koymuştur. Müsikîde de böyledir.

Bekir Sıtkı Sezgin ile

Reha Sağbaşı, Hasan Esen, Sadreddin Özçimi ve Necdet Yaşar

Taksimlerinizde kanal olduğunuzu hissettiğiniz anlar oldu mu?

Üfleyen ben değilim Allah demek, benlik ifadesidir. Üfleyeceksiniz, elinizden ne geliyorsa yapacaksınız, aradan kendiniz çekileceksiniz. Ama bunu dile getirmek bence büyüklük ifadesidir. Ben korkarım böyle bir şey demekten doğrusu. İçimizde böyle diyenler yok mu? “Çalan ben değilim, üfleyen ben değilim. Bu eseri besteleyen ben değilim, Allah.” diyenler var. Bu zaten böyle, onu üfleyen tabii ki Allah. O nefesin senden çıkmasını sağlayan Allah. O istemezse o nefes senden mümkün değil dışarıya çıkmaz. Sen bir şeyi yapmaya niyet edersen, ancak niyet safhasında sen varsın. Niyet safhasından sonra sen yoksun. Neyi üfleyebilmek için, parmaklarını oynatmak için, sinirleriniz kimin emrinde. Allah’ın emrinde.

İsterse seni o anda iptal eder ve siz o parmağınızı oynatamazsınız. Dolayısıyla fâil burada Allah olmuş oluyor. Buradan bakarsanız o neticeye varırsınız ama bunu dile getirmek çok çirkin bir şey bence. “Ben üfle miyorum Allah üflüyor.” Çünkü benliği sevmeyen Allah, kulu üzerinde benliği görmekten hiç hoşlanmayan, sevmeyen Allah. Bu aslında bir benlik ifadesidir. Hem benliği sevmeyecek Cenâb-ı Hak, hem de kendinden benlik sadır olan bir insanın elinden Allah’a ait bir güzelliğin zuhur etmesi mümkün mü? İki birbirine zıt hadiseler. Biri varsa, diğeri yok. Biri yoksa, diğeri var.

Bir sanatkârın iklimi nasıl olmalı?

Her şeyden evvel insan kendine, ben niye yaratıldım acaba, diye sormalı. Yaratılış gayesini düşünmek suretiyle, yaratılış gayesi için altyapısını okuması, doldurması, yapılandırması gerekir. Altyapısını yapılandırmayan bir insandan sanat adına büyük şeylerin zuhur edeceğine inanmıyorum. Etmiyor da zaten. Günümüz sanatkârlarına bakacak olursak, tabii ki bu mânâda kendisini yetiştirmiş olup da sanat icra eden

Niyazi Sayın’ın yetiştirdiği talebelerin önde gelenlerindedir.

Sadreddin Özçimi, klasik ney üslûbumuzun ve Türk ebrûsunun en önemli temsilcilerinden birisidir. Benim için bunların ötesinde örnek alınacak bir büyük ve kıymetli bir arkadaş olmuştur. Kendisiyle olan muhabbetimiz, mûsikî âleminde âdeta bir galat hâline gelmiş olan “iki neyzen bir araya gelmez!” sözünü rafa kaldırıp, tozlanmaya bırakmıştır.

Kemâle ermiş hâli ve hareketleri herkese örnek temsil eder. Gönlündeki zenginlik hem sanatına hem de hayatına en iyi şekilde yansıdığı için etrafına yaydığı ışık her zaman parlak ve nurlu olmaktadır. Türk İslâm Sanatlarının bu döneminde yetişenlerden gerçek mânâda “sanatkâr” olanların azlığı düşünüldüğünde Sadreddin Özçimi’nin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır.

Kendisi kıymetli hocamız Niyazi Sayın’ın yetiştirdiği talebelerin önde gelenlerinden birisidir. Hocamızın açtığı yolu liyâkatle devam ettirenlerin başındadır. Ebru sanatında klasik üslûbun dışına çıkmadan ortaya koyduğu yeni çalışmalar herkesin beğenisini toplamış, takdire şâyân eserler vücuda getirilmesini sağlamıştır.

Velhâsılı kelâm, sanat çeşmesi akar olan sanatkârın sanatından dem vurmak yerine, susup, çeşmeden içmeye devam etmek lazımdır.

Neyzen Salih Bilgin

Necdet Yaşar ile

Hakkı Özçimi
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Bursa Devlet Türk Müziği
Korusu.
Tanbur Sanatçısı

“Mânevî iklimimizin en etkili makamıdır.”

Şeref ve gurur duyduğum babam, biz oğullarına mûsikîyi yaşam tarzına çevirdiği için çok mutlu ve minnettarım. Babamın, büyükbabamın ve onun babasının da Kur’an ve mûsikî ilmiyle yakından ilgilenmesi bize silsile yoluyla ulaştıran bir mirastır.

Gerek Konya’da gerek İstanbul’da olsun, tüm hayatımız boyunca babamın bize sunduğu mûsikî meclislerinin büyük usta ve şahsiyetleriyle beraber olmanın vermiş olduğu demle, babamın izinden bu silsileyi devam ettirme çabamızdayız. Daha annemizin karnındayken dinlettiği bu mûsikî, yaşantımızda maddî ve mânevî bir kaynak olmuştur. Bizlere gece yatarken ney üflemesi, rüyalarımızı süslemiştir. Hatta tanbura meylimin başladığı zamanlar sabah beni kaldırmak için tanbur çalması ve ney üflemesi hayatımda unutamadığım anlardır. Babamın mûsikîdeki ilerleyişinin ve kendine

özgü tavrının sırrı, çitayı hep yukarıda tutması ve çok çalışmaktan kaynaklandığını düşünmekteyim. Babamın bizlere hâlen verdiği bir öğüdü de “icra esnasında yapılan teknik bir yanlışın üzerine inatla gidilerek, bu yanlışın o anda giderilmesi”dir. Çünkü yanlışların üzerine gidilmez ise her yaptığımız icrânın disiplinsizliğe neden olacağını söyler. Babamın bu titizliğini sanatın mûsikî dalında gördüğümüz gibi, diğer Türk İslâm El Sanatı dalı olan ebruda da görmekteyiz. Hani derler ya “Her çocuk için babası ulu bir çınardır.” Bizim için de babamız hem ulu bir çınar, hem de mânevî iklimimizin en etkili makamıdır. Bu meyanda babamın hep yanında yardımcı olan annemize de müteşekkirimiz.

büyüklerimizi, küçüklerimizi, çağdaşlarımızı hepsini tenzih ederim. Ama insanın yaradılış gayesi adına, mânevî dünyası adına, ben bu dünyada neden varım, sorusu adına bunlarla ilgili dağarcığına bir bilgi atmadıysa, hiç kusura bakmasın, o arkadaşımızdan herhangi bir güzelliğin zuhur edeceğini zannetmiyorum. Eğer biz hakikaten sanatkar olmak istiyorsak ve elimizden vasıta olarak Cenâb-ı Hak’a ait olan bir güzelliğin zuhur etmesini istiyorsak, biz kendimizi yetiştirmek zorundayız.

Burada bir rehber ihtiyac yok mu?

İnsan kendi istemedikçe hiç kimse o insana hiçbir şey veremez. Önce insan kendisinin farkına varıp, kendisinin ihtiyaçlarını tespit edip, kendisinin istemesi lâzım. İsteyen de arayan da mutlaka bulur. Cenâb-ı Hak onu sahipsiz bırakmaz.

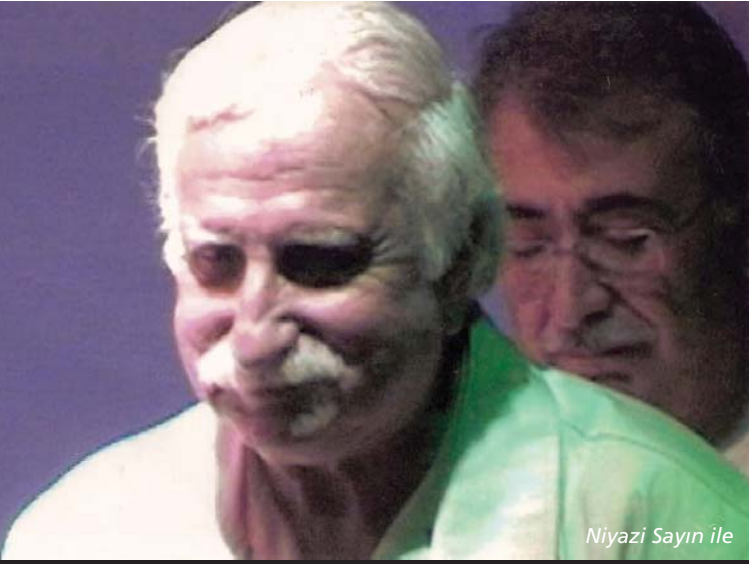
Güzel sanatların çıkış noktası nedir sizce?

Aslına bakarsanız bütün sanatlarımız

Kur’an-ı Kerim’e hizmet için ortaya çıkmıştır. Hüsnü Hat deyip geçmeyin. Hüsnü Hat, Kur’an-ı Kerim’i en güzel şekilde yazabilmek için, Kur’an-ı Kerim’in büyüklüğüne yakışır bir yazı ile yazabilmek için... Tezhip sanatı dersiniz, onu en güzel şekilde süsleyebilmek için... Tabii mûsikî de onu en güzel şekilde okuyabilmek için... Türk İslâm dünyasında güzel sanatlarımız bizim milletimizce dikkatle ve rikkatle en hassas şekilde riayet edilerek, hassasiyetle korunmuş, hiçbir zaman taviz verilmemiş ve gaye hiçbir zaman sapmadan, yüzyıllardır korunarak günümüz seviyelerine kadar gelebilmiştir. Hem mûsikimiz hem hattımız hem de tezhibimiz. Asıl gaye bu. Tekkelerimizde bu sanatlar kullanılmış ama asıl gaye bu

olmakla birlikte, yanında güzel birde istifade de sunuyor. O insanı güzel ahlâk sahibi yapmak gibi bir istifadesi var. Güzel ahlâk sahibi olabilmek için de insanın rûhunun incelenmesi, yumuşaması, bir terbiyecinin elinde şekil bulmak üzere hamur hâline gelmesi gerekiyor. Tekkelerimiz-

Niyazi Sayın ile

“

Elime ilk Halil Can'ın neyini tutuşturan da ilk notayı öğreten de babamdır. ”

de de almışlar bunu bu şekilde kullanmışlar. Önce oraya gelen muktedî bir dervişi bu sanatlarımızla önce yoğrulan bir hamur hâline getirmişler. Güzelce yoğurmuşlar, güzel insan yapmışlar, güzel ahlâk sahibi insanlar yapmışlar.

Neyin yanı sıra günümüzdeki önemli ebru sanatçılarındansınız. Ebruya nasıl başladınız?

Muhterem Niyazi Sayın Hocamızın “Tek bir sanata takılı kalmayın, o fasit dairenin içinde dönmeyin, ufkunuzu açın, başka sanatlarla da uğraşın.” demesi, bize de bu tavsiyede bulunan hocamızın yolundan gitmeyi gerektirdi. Tam anlamıyla onun gibi olmamız mümkün değil. Çünkü o tam bir hezârfendir. Resim yapar, fotoğraf çeker. Halı dokur, ebru yapar, ney üfler, müzikle uğraşır yani saymakla bitmez. Bizimki o kadar değil, o yolda tökezleye tökezleye yürümeye çalışan bir müptediyiz.

Sizin 36 padişahımıza yaptığınız bir ebru projeniz var. Çıkış noktanız neydi?

Levni'nin minyatürlerinde insan tiplerini vardır. Ben onlardan 18 tanesini daha önce çalışmıştım zaten. Onunla ilgili ufak bir de kitap yayımlandı. Daha sonra 36 padişahı yapmak istedim. Bunlardan da zaten 22 tane Levni'ye ait. Fakat daha henüz sergisi yapılmadı.

Ebru çalışmalarından bir örnek

Sadreddin Özçimi Kimdir?

1955'te Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra İTÜ Türk Müsiki Devlet Konservatuvarı'nın Temel Bilimler Bölümü'ne ilk giren öğrenciler arasında yer aldı. Eğitimini ney sazı üzerine tamamlayarak 1979 yılında mezun oldu. Konservatuar öğrenimi sırasında Aka Gündüz Kutbay ve Niyazi Sayın'ın öğrencisi oldu. Mezuniyetinden önce 1977 yılında Dr. Nevzat Atlığ yönetiminde yeni kurulmuş bulunan İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu'na ney sanatkârı olarak girdi.

1979 yılında döndüğü Konya'da dönemin Belediye Başkanı Mehmet Keçeciler'in isteği üzerine, Belediye bünyesinde bir konservatuar kurmak amacıyla çalışmalarına başladı. Önce Konya Belediyesi Türk Müziği Korosu'nu kurdu. 1984 yılına kadar Konya Belediyesi bünyesinde çalıştıktan sonra, 1984 yılı sonunda Selçuk Üniversitesi'nde müzik okutmanı olarak göreve başladı. Daha sonra Cinuçen Tanrıkorur ile birlikte Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü'nün kuruluş çalışmaları içinde yer aldı. 1986 yılında İstanbul'a gelerek Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dini Müsiki Kürsüsü'nde master çalışmasına başladı. Master tezini 15. yüzyıla ait Hızır Bin Abdullah'ın “Kitâbü'l-Edvar” adlı nazariyat kitabı üzerine hazırladı. Özçimi'nin çalışması, Müsiki Mecmuası'nın 1999 ve 2000 yıllarında çıkan sayılarında bölümler hâlinde yayımlandı.

1987 yılında Necdet Yaşar tarafından kurulup yönetilen İstanbul Devlet Türk Müziği Topluluğu'na ney sanatkârı olarak atanan Sayın Özçimi, hâlen 2006 yılı itibarıyla kurulan İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu'nda ney sanatkârı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Sadrettin Özçimi, müzik hayatı boyunca yurtiçi ve yurtdışında çok sayıda konser turnesine katıldı. Konyalı olmasının da etkisiyle 1971-1999 yılları arasında, Konya'da düzenlenen “Mevlânâ İhtifalleri”nde hemen her yıl neyzen olarak yer aldı. Bu görevini son yıllarda “Neyzenbaşı” sıfatıyla sürdürdü. Kültür Bakanlığı Konya Müsiki Topluluğu'nda kısa süre geçici bir görevle çalıştı.

Niyazi Sayın ekolünden etkilenebilmiş olan Neyzen Özçimi, yaşayan en büyük neyzenlerimizdendir. Hâlen Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu'nda, ney sanatkârı ve Topluluk Sanat Yönetmeni Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Bir Kültürün Işığında;

Haset, Hasete Yaklaşımında Tasavvufî Boyut ve Sn. İlhan Ayverdi Metodu Komşunun Tavuğu. . .

Gülmisal GÜRSOY*

“Hatayı gelin etmişler kimse almamış.” Tıpkı bunun gibi bugün üzerinde birkaç söz söylemeye çalışacağım kavramı da kime sorsanız tanımaz, bilmez, üzerine almak hiç istemez. Zîra bu kavram öylesi kirli nefis oyununu anlatıyor ki onun olduğu yerde ne vicdan barınır ne merhamet ne de sevgi, saygı, hoşgörü... Bu sebeple düşüncelerimi ifade fırsatı bulduğum Kadem dergisinin bana ayrılan köşesinden sıklıkla yapmaya çalıştığım gibi, hikâyesel bir üslûpla konuyu işleyemeyeceğim. Bu konunun kahramanlar ve hadiseler üzerinden –üstelik bir de detaylandırılarak- işlenişi beni utandırıyor fakat işin bir başka cephesi var ki; meselelerin üzerini örte örte nereye varılır? Dilerseniz her zaman olduğu gibi teşhis yok ise tedavi olmaz, mantığından hareket edelim ve bu sefer de fikrî bir yazı ile konumuz olan **haset kavramını irdelemeye çalışalım.**

Zîra bu kavramla yakınlık kurulduğu anda karşımızdaki kişinin sahip olduğu nimetler acı vermeye başlıyor. Bu da yetmiyor, kendisine bir faydası olmadığı halde, kişi kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sahip olduğu nimetten mahrum kalmasını isteme noktasına dahî sürüklenebiliyor, akabinde de hissiyatı fiile dökmek için yapılmadık kötülük kalmıyor ve yaşlısı genci, zengini fakiri, masumu mahzunu bundan fazlasıyla nasibini alıyor. Takdir edersiniz ki bu hiç de hoş bir şey değil. Haset gibi bir hisse gönlümüzde yer açmak da kötü, haset sahibinin hişmine uğramak da.

“Hadi canım kim bu kadar alçalır, karşısındakini aptal sanır? Sosyal ilişkilerini tehlikeye atıp böyle bir his yaşansa bile kendini kamufle edemez, -durduramaz, frenleyemez-?” demeyin. Bu tip insanlar maa-lesef ki çok. İfade edilebilir dozda örnek vermek gerekirse, meslekî anlamda yaşanan ayak oyunlarında, evinizi sizin herhangi bir talebiniz olmadan adınıza dekore etmeye kalkan komşunuzda, çoluğunuz çocuğunuzla ilgili iğneleyen dostlarınızda, sosyal statü heveslerinde hatta savaşlarında... hangi masum görünüşlü kisvenin ardına saklanırsa saklansın -dikkat edin bakın- haset aransa bulunur. Neden? Çünkü kişi kendiyle barışık değil ise kaderine isyan hâlin-dedir. Bu hâlin doğal sonucu hasettir. “Onun var da benim yok. Benim yoksa onun da olmasın. Bunun için ne yapmalı ne etmeli, onu elindeki nimetten mahrum etmeli, en azından aşağılayıp itmeli?!...” dediğimizde, haset girdabı yutmak üzere bizi bekler. Üstelik kaç kişinin kaderiyle bir derdi yok? Üstelik kaç kişi haset girdabını tanımıyor, bilmiyor? Madem kimse tanımıyor bilmiyor, herkes kendiyle barışık, kaderiyle dost, o halde bunca yaşanan ne?

Haset sahibinin isyanına da vesile olan **kader** aslında; kâinatta, olacak şeylerin zamanını, yerini, özelliklerini ve nasıl olacaklarını, Allah’ın ezelde bilmesi ve takdir etmesidir. Dolayısıyla haset sahibinin isyanı özde bu takdiredir. Oysa bir Müslüman isyan şöyle dursun, kaza ve kadere imanla mükelleftir.¹ **Kaza;** bildiğiniz üzere Allah’ın ezelde takdir ettiği şeyleri zamanı gelince bu takdire uygun olarak ya-

ratmasıdır. Kaderi bir plana benzetirsek, kaza da bu plana uygun olarak o şeyin yapılmasıdır. Yani; önce bir varlık hakkında Allah'ın takdiri olur, daha sonra kazası ile bu takdiri gerçekleştirir. Göz, komşunun kaz görünen tavuğunda olursa –bir düşünelim bakalım-kaza ve kadere iman ne olur? Papağanmışçasına hayrı ve şerri Allah'tan bildiğimizi tekrar etmek ne ifade eder?² O halde söz, yaşanmadığı sürece teneke misali tın tın öter ama bu ötüş sosyal hayatı, bireysel huzuru bitirmekle kalmaz, imanı da zedeler.

Son dönemlerde popüler olması sebebiyle, konuyu daha da somut ifade edebilmek için Osmanlılardan da örnek vermek isterim. Zira bugün Osmanlı ailesinden gelmek bazılarımız için asalet ifade edebilir. Bırakın sahip oldukları başka değerleri, sadece soyluluklarının altında ezilmek bile bazıları için haset sebebi olabilir. Peki bu hâlin sonucu ne olur? Örnek üzerinden söyleyelim, en iyimser tahminle alınız gıcık olduğumuz o aileyi, (burada Osmanlı fakat gerçek hayatta kim Allah bilir) -kendi çapımızda-, yapıp ettikleri üzerinden değil(!) bize acı veren özellikleri yüzünden al aşağı ederiz. (Allah korusun, yaptırmasın...) Dedesinin, ninesinin fotoğraflarını da kendi nenemiz, dedemiz diye duvarlarımıza asarız. Peki bu neyi değiştirdi? Kaderi mi? Kim olduğumuz gerçeğini mi? Hal bu olmasına rağmen haset sahibinin sıklıkla ve korkusuzca fiiliyle de diliyle de ifadelendirdiği sözlerini elbette ki ben de duyuyorum. Onlar diyor ki; “Ortada bir Allah varsa o da adil değil. Çünkü haksızlık etti. Zira sen ne söylersen söyle, biz böyle bir kaderi hak etmedik. Karşımdaki de böyle bir kaderi hak etmedi. Sahip olduğu nimetler onun hakkı değildi. Bak göreceksin sen de bir gün elbet anlayacaksın.” vs. **Bir insan evlâdına, neye özlem bu sözleri sarf ettirebilir ve hasedi yaşatabilir?** Sanırım bu konu üzerinde de düşünmek yerinde olur.

Para pul, şan şöhret, iyi yerlerde yaşamak, iyi giyinmek, önemli mevkilerde bulunmak, beğenilme arzusunu tatmin etmek, kulüp üyelikleri, sosyal hayatta prestij sahibi olmak, başkalarından üstün oluşu yaşamak, hava basmak, güç sahibi oldukça ezmek vs. nedir insanı hasede sürükleyen?... Hadi bunların iyi olanlarını bir şekilde elde ettik, onları doğru yolda kullanmayı da başardık diyelim. Daha

“

Kültür bize hatırlatır ki; kusursuz olan yalnız Allah'tır. Kusur, hata, günah kula hastır. Dolayısıyla insan hata da yapar, kötü de olur, yapıp ettikleri üzerinden de cevabını bulur. Ancak insanoğlu irade sahibi kılandır. Yani bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme, bunu uygulama gücüyle donatılmıştır. İrade ismi de her şeyde olduğu gibi Allah'ındır. Bu bağlamda insandan açığa çıkan irade, Allahın yarattığı biriminden huzura erdirmek istediği seviyeyi âşikâr eder.

”

önce de ifade etmeye çalıştığım gibi manevî hazlar, hırslar da kendini tatmin etmek, doyurmak ister. Peki bunun da peşinde koştuk. Bir şekilde seviyeyi yükselttik ve bu noktalarda da elde ettiğimiz oldu, edemediğimiz oldu. Sonuç? Sonuç değişecek mi? Doyum olacak mı? Haset temizlenip gidecek mi? Hasedin hışmına uğrayan masumlar bir şekilde kendini kurtarabilecek mi? Yüksekğin de daha yükseği var. Komşunun tavuğu kaz görünmekten, kuytuda yakalandı mı boğulmaktan, en azından bu teşebbüsün muhatabı olmaktan kurtulabilecek mi?

Hiç sanmam. Ancak tasavvufî bir değerlendiriş ile söylemek gerekirse, **ilerleme veya gerileme artı ve eksinin çarpışmasıyla** gerçekleşir. Dolayısıyla da huylu huyundan vazgeçmese de iyinin de kötünün de var kılınmasının bir hikmeti var. Üstelik sadece dünya üzerinde iyi ve kötünün olmasının değil, kişinin kendi bünyesinde iyi ve kötü özellikler barındırmasının da hikmeti var. Buradaki çarpışma, buradaki başarı veya başarısızlık insanı hakikate yaklaştırır veya uzaklaştırır. O halde abes bir şey bulamayız. Her şey hakikatin bütününe hizmet eder. Peki hakikat nedir? Bu sorunun cevabını bulabilmek için öncelikle şu gerçeği görmeliyiz: İman sahibiyiz veya değiliz, bu ancak hakikati yüzeysel veya deruni algılamaya vesiledir. Oysaki hep bir hakikat, hep bir doğru, hep bir olması gereken yok mudur? Ancak bizim algı boyutumuz her ne olursa olsun, işin ucu sorgulayan insan için daima eser sahibine varır. Bu

““

Allah, âyet-i kerîmesinde buyurur: "Zerre kadar hayır işleyen hayır, zerre kadar şer işleyen şer bulur."⁴ Hayır ve şerri Allah'tan bilmemiz bu hakikati gölgelemez. Zîra her şey, ancak kendi seviyesi üzerinden cevap bulur. Hukuku kanunlar bu yapıyı hayata geçirdiği gibi ilâhî adalet de biz kabul edelim veya etmeyelim, lâyiğünü lâyiğıyla daima eşleyerek ilerler. Dikkat edersek kötü kendi seviyesi üzerinden cevap bulur.

””

da imana aralanan bir kapıdır. Hakikat iman ettikçe şekillenir. Mânâ kazanır.

Haset konusuna ilişkin tasavvufî değerlendirmelerimizi devam ettirecek olursak, bir diğer önemli konuda şudur: Mülk âlemi adından da anlaşılacağı üzere madde âlemidir. Bu sebeple Yaradan ve yaratılan ayrımı mülk âleminin özelliğidir. Dolayısıyla bu âlem biri iki gösterir. Eşyanın (maddenin) ardındaki hakikati fark etmek, buradan birliğe varmak ve bu birliğin içinde yokluğun idraki, maharet ister. Bu idrak seviyesine ulaşıldıkça kişi kendini birliğin parçası olarak görür. Kendinde ve cümle yaratılmışta Hakk'ı seyretmeye başladığı anda yaratılmış Yaradan'dan ötürü **zaten sevmekte** olduğunu fark eder. Bu hâli idrak, kişiyi kendisiyle barıştırır, kaderine gülümsetir ve onu hasetten uzak tutar. Ancak tutun ki bu hal gerçekleşmedi ve kişi son derece zayıf bir insanlık tablosu çiziyor. Ne yapacaksınız? Tasavvufun bu konuda söyleyeceği söz nedir?

Kültür bize hatırlatır ki; **kusursuz olan yalnız Allah'tır. Kusur, hata, günah kula hastır.** Dolayısıyla insan hata da yapar, kötü de olur, yapıp ettikleri üzerinden de cevabını bulur. Ancak insanoğlu irade sahibi kılandır. Yani bir şeyi yapıp yapmama hususunda karar verebilme, bunu uygulama gücüyle donatılmıştır. İrade ismi de her şeyde olduğu gibi Allah'ındır. Bu bağlamda insandan açığa çıkan irade, Allahın yarattığı biriminden huzura erdirmek istediği seviyeyi âşikâr eder. Hal böyle olunca kendisinden açığa çıkan iradeyi layıkıyla kullanmak,

insanoğlundan elbet ki beklenendir. Ancak hayrın da şerrin de Allah'tan geldiğini kabul ettiğimizde, yapanın da yaptırının da O olduğunu bildiğimizde bir kez daha görürüz ki **cüzî irade** (insandan açığa çıkan irade) **küllî hakikat** (Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz hakikati) **tarafından kapsanır.** O halde cüz, küllî hakikatin arzusuna âlettir. Dolayısıyla gönle düşen muratlar, atılan ve atılmakta olan adımlar, sergilenen irade veya iradesizlikler hep kaderin yeryüzünde yeşertilmesidir ve kişinin yönelişleri kendi arzusuymuş gibi durur ama Hakk'ın murâdını yansıtır.

Bu noktada karşımıza çıkacak soru şu:

Mâdem cüzî irade, küllî hakikat tarafından kapsanıyor, o halde kulun yapıp ettiklerinin ne önemi var? **Mâdem sadece Allah'ın dediği oluyor -hayır da şer de O'ndan- o halde haset sahibi olmak niçin kötü bir şey olsun?** Allah istedi böyle olundu. Ahmet, Mehmet'i doğradı. Mehmet, Ahmet'i solladı vs. Allah istemese bunlar olur muydu?

Kadem dergisinin takipçilerinin rahatlıkla cevaplayabileceklerine inandığım bu soru hakkında da sanırım şu bilgileri hatırlamak da fayda olacak. Elbette Allah'ın takdiri ne ise o yaşanır. O dilemez ise ne yaprak yaprak olur ne de rüzgârda savrulur. O halde bir kez daha görürüz ki Allah yarattıkları aracılığıyla, takdirini yeryüzünde yeşertendir. Bu da muhtelif isimlerin, sıfatların zuhuru vesiledir. Maksat da budur. Öz itibarıyla bakıldığında Hak'tan gayrı olmadığına göre, Allah yarattığı mülk âlemi ne ismiyle, sıfatıyla, zâtıyla nüzuldedir (iniş kavsindedir). Yaşanan -başka bir deyişle de- çizilmiş olan kader, bu yapının zuhuru için vesiledir ve olup bitenlerle hep bu hakikat âşikâr olur. Hakikatin bu olması ise kulu sorumluluktan kurtarmaz. Tam tersine, bildiğiniz üzere Allah insanı yaratmıştır ve onu, yeryüzündeki halifesi kıldığını buyurur.³ Dolayısıyla halifenin aslını temsil edebilmesi gerekir. Bunun için insanoğlundan açığa çıkan isim ve sıfatlar ile, özünün üzerindeki nefis örtüsünü aralamanın mücadelesi başlar. Yapan, yaptırın elbet özde Hak'tır ancak mülk âleminde Hakk'ın fiiline âlet olan kul "Rabbim benden ne ister?" sorusunu duymak, cevaplamak ve yapılması gerekeni fiiline dökmekle mükelleftir ki, kullukla bahşedilen cüzî hakikatin üzerindeki nefis örtüsü yırtılsın, hakikat mülk âlemine taşsın.

Her şey “Hak” dersek, haset veya herhangi bir kötülüğün karşılığını bulması ne ifade eder?

Allah, âyet-i kerîmesinde buyurur: “*Zerre kadar hayır işleyen hayır, zerre kadar şer işleyen şer bulur.*”⁴ Hayır ve şerri Allah’tan bilmemiz bu hakikati gölgelemez. Zîra her şey, ancak kendi seviyesi üzerinden cevap bulur. Hukuku kanunlar bu yapıyı hayata geçirdiği gibi ilâhî adalet de biz kabul edelim veya etmeyelim, lâıyığını lâıyığıyla daima eşleyerek ilerler. Dikkat edersak **kötü kendi seviyesi üzerinden cevap bulur.** Zîra iyi olmanın hazzını, güzelliğini, hoşluğunu yaşayamamak daima huzursuzlukla, hasette olduğu gibi daima komşunun kaz görünen tavuğunu takiple, ona istinâden acı çekip dertlenmekle, hatta muhtelif tatsız planlar yapıp uygulamakla, Rabbim benden bunu mu ister diye bir an düşünmemekle ömür geçer mi? Bundan büyük acı, bundan büyük huzursuzluk var mı? O halde kötü kendi seviyesi üzerinden bir karşılık buldu. Ancak kötü neye göre, kime göre kötü? Unutulmamalı ki kötülüğün muhatabı olmak, dolayısıyla da acı, ceza, çile vs. özün⁵ üzerini açmaya vesiledir. Acılar ıstıraplar yaşanır ve isimler, sıfatlar birbirini dengelemeye çalışır. İleriye veya geriye böylece yol alınır. Demek ki hem her şeyin bir hikmeti var, üstelik her şey kendi seviyesince cevap buluyor hem de kötü veya iyi değerlendirişimiz sadece bizim algımıza göre. Gerçekte hepsi kıymetli çünkü tablonun bütününe – hakikatin zuhuruna- hizmette.

Haset kavramıyla ilgili bu minik değerlendirmeyi bitirirken, sanırım nefsimizin sığlarını tatmin için sevmeye, bencilliğini doyurmak için sağa sola saldırmaya alıştığımızı kabul etmemiz gerekecek. Üstelik, yaratılmışı Yaradan’dan ötürü sevebilmeyi, dolayısıyla isimler, sıfatlar ortaya döküldükçe hakikate pınar olmuş başka birimler adına mutlu olmayı, hüzünlenebilmeyi, parçanın bütünü görerek acimizi fark etmeyi unuttuğumuz için, haset hortlamadı mı insanlık ben merkezli yaşamaya alışmadı mı? Allahtan ki karakterini hayranlıkla izlediğimiz, örnek aldığımız dostlarımız –büyüklerimiz- var. İşte onlardan biri de Kadem dergisinin bu sayısına da konu olan **Sayın İlhan Ayverdi**.

Doğrusu kendimi şanslı sayıyorum. Onu tanımakla, erdem sahibi oluşun ne demek olduğuna

şahitlik ettim. Sıklıkla anlatırım; o, bir keresinde dostlarını yalan perhizine ikna etmişti. Koca koca insanlar kırk gün yalan söyleyip söylemediklerini kontrol altında tutacaklardı. Belli ki Sayın Ayverdi rahatsız olduğu bir hadiseye şahitti ve dostlarına kemâlin zevkini hatırlatabilmek için mücadele veriyordu. O günlerin şahidi olarak sormak istiyorum: Kim bunu yapardı? Yalan söyleyeni def edersiniz, gider. Hasedi hissettiğiniz anda gardınızı alırsınız ve haset sahibini yanınızdan uzaklaştırmanın yollarını ararsınız, olur biter. Sayın İlhan Ayverdi’de bitmiyordu. O, hasta yatağında dahî olsa mücadeleciydi. Dostlarını atmak, satmak yerine kazanmanın ve hatta insanlığa kazandırmanın yollarını arıyordu. Bugün rahmetle andığımız Sayın Ayverdi’nin **bu prensibini**, karınca kararınca biz de dilerse hayata geçirmeye çalışalım. Konumuz olan hasedin bütün olumsuz yönlerini bilip teşhis edebildiğimiz, alacağımız darbelere karşı maalesef savunma geliştirdiğimiz ve tabii daha da geliştirebileceğimiz gibi, haset sahibinin uzaklaşım gitmesini, doğru örneklerin onu dışlayıp itmesini hayatın akışına bırakalım. Zîra her insan ikinci bir şans hak eder. Zîra her insan değil mi ki insandır, o halde gönlündeki güzelliklere tutunarak yaşamının keyfini – kendisini fark etse de etmese de - sürmek ister. Üstelik takdir edersiniz ki ilişkiler biter, ilişkiler başlar, yollar ayrılır, yollar birleşir, hasetler çarpışır ortalık kan gölüne döner veya dönmez, ancak kişinin son nefesini verinceye kadar insanlığını idrak adına şans var. Sayın İlhan Ayverdi’nin problemlere yaklaşımı bu konuda da önemli bir örnek ancak onda zirvesini izlediğim sabrın zerrisi bende – bizde - var mı, bundan emin değilim. Sorun da biraz bu galiba.

Dipnotlar

- 1 Âli-imran sûresi, 145. âyet / Âli-imran sûresi, 154. âyet / Enam sûresi, 2. âyet / Enam sûresi, 35. âyet / Kamer sûresi, 52.-53. âyet / Araf sûresi, 34. âyet / Yunus sûresi, 49. âyet / Hud sûresi, 6. âyet / Hicir sûresi, 4. âyet / Hicir sûresi, 5. âyet / İsrâ sûresi, 58. âyet / Nur sûresi, 43. âyet / Neml sûresi, 74. âyet / Neml sûresi, 75. âyet / Sebe sûresi, 3. âyet / Fatır sûresi, 11. âyet / Hadid sûresi, 22. âyet / Haşr sûresi, 3. âyet / Talak sûresi, 3. âyet / Nuh sûresi, 4. âyet / Cin sûresi, 25. âyet / Cin sûresi, 28. âyet
- 2 Hicir sûresi, 60. âyet - Enbiya sûresi, 101. âyet- Yunus sûresi, 11. âyet- Zümer sûresi, 62. âyet - Mümin sûresi, 62. âyet
- 3 Bakara sûresi, 30. âyet - En’âm sûresi, 165. âyet - Fâtır sûresi, 39. âyet - Neml sûresi, 62. âyet - Yunus sûresi, 73. âyet - Yunus sûresi, 13-14. âyetler - Arâf sûresi, 68-69. âyetler - Hud sûresi, 56-57. âyetler - Arâf sûresi, 74. âyet - Arâf sûresi, 127-129. âyetler - Arâf sûresi, 130-137. âyetler.
- 4 Zilzal sûresi 7-8. âyetler.
- 5 Hicir sûresi, 29. âyet.

Öz Mûsikîmizin Bach'ı

Prof. Dr. Talah HALMAN*

Yahyâ Kemal ne güzel anlatmıştır âbidevî şiirinde:

*“Büyük İtrî'ye eskiler derler
Bizim öz mûsikîmizin pîri.”*

Gel gör ki 1970'li yılların başında, öz mûsikîmize hınc duyan bir takım insanlarımız, o olağanüstü bestecimizi hedef alarak, çirkin bir saldırıya kalkıştı. Ülkemizdeki politik bozukluklara yaylım ateşi açılmayan bir dönemde, bir avuç alafangacının yaptığı bu “kültürel istismar”, apaçık bir haksızlıktı.

O hatayı işleyenleri uyaranlar, sonraki on yıllarda haklı çıktı. Batılılaşmak uğruna, yüzyıllar boyunca sevilmemiş olan Sanat ve Halk Müziğimizi yıpratmaya çalışmak, ters tepkiler alabilirdi. Nitekim talihsiz bazı sürtüşmelerle bölünmüş olan Türk Sanat Müsikîsi çevrelerinde güç birliği gerçekleşti. Bunun yanı sıra, bu mûsikînin eğitimi genişledi, bazı üniversitelerde bu alanda eğitim başladı, radyo ve TV'lerde yayınlar arttıkça arttı. Bilimsel çalışmalar ve popüler ilgi güçlendi. Devlet 1970'te Batı Klasik Müziği'ne 125 milyon TL, Türk Müsikîsi'ne sadece 1 milyon TL harcamıştı. Sonraki dönemlerde devlet desteği çok daha dengeli oldu. Kısacası, 1970'lerdeki sataşmalar, öz mûsikîmizin 20. yüzyıl bitmeden önce kat kat fazla rağbet görmüş olmasını sağladı.

Üstelik, önceki on yıllarda Yunus Emre, Fuzûlî, Mevlânâ, Nasreddin Hoca, Nâzım Hikmet, ve Hasan Âli Yücel için “Uluslararası Yıllar” ilân etmiş olan UNESCO, İtrî'nin 300. ölüm yıldönümü olan 2012'yi, üye devletlerin kutlamasını resmen önererek, kendi sanat mûsikîmize iftira edenlere bir kültür dersi vermiş oldu.

Atatürk'ün müzik zevki, ulusumuz için dört başı mâmur bir sentezdi: Biz bin yıldır süregelen Halk Müziğimizi de, altı yüz yıllık Sanat Müziğimizi de yaşatmalıyız. Batı'nın Çoksesli Müziğini de yaşatmalıyız. Bir türü sevmek için, öteki türleri inkâr etmek, hele imha etmeye çalışmak doğru olmaz. Gerçek kültür eskisiyle yenisiyle, yerlisi ve yabancıyla tüm güzellikleri ve gerek ulusal, gerek uluslar arası tüm değerleri özümseyebilmelidir.

İtrî ve Johann Sebastian Bach, aynı çağda yaşamışlardır. Buhûrîzâde Mustafa Efendi'nin (İtrî) ölüm yılı 1712'dir. Bach'ınki 1750.

İtrî, binden fazla beste yapmıştır denilir; iki bin bestesinden söz edenler bile vardır. Bu rakamlar doğru mu bilmiyoruz, belki abartılıdır. Günümüze kırk kadarı erişmiştir, gerisi kayıptır. Çünkü Osmanlı'da o zamanlar nota yöntemleri gelişmiş değildi.

Oysa Bach'ın yüzlerce bestesinden pek azı kayıplara karışmıştır, çünkü Avrupa besteleri kayda geçirmek hünerini çok daha erken uygulamaya başlamıştı.

Sayılarda üstünlük Bach'tadır ama kırk beste bile İtrî'nin önemli yaratıcılığını ispatlıyor. Pek çoğu karanlıklarda kaldı ama İtrî'nin daha nice Peşrev, Semâî ve Türkü bestelediğini biliyoruz.

Ne kadar ilginçtir ki hem Bayram Tekbîri, Naat, Salât, İlahî gibi dîni eserler hem de dindışı parçalar yaratmıştır. Özellikle Segâh Mevlevî Âyini, Tasavvuf Müziği'nin gelmiş geçmiş en büyük şaheserlerindedir.

Güfteleri hece vezniyle yazılmış türkûleri de bulunan İtrî, her müzik türüne ilgi duyuyordu. Enderûn'da ve Harem'de on yıllarca muallimlik yapması, yenicerilerden, halayıklarla câriyelerden başka ülke ve milletlerin müziğini, özellikle şarkılarını, türkûlerini öğrenebilmek içindi belki de.

Türk Sanat Müsikîsi'nin Bach'ı olarak tanımlayabileceğimiz İtrî, ölümünün 300. yıldönümünde, kültürel itibarını yeniden kazanmış bulunmaktadır. 1971 yılının Aralık ayında Kültür Bakanlığı'nın Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonu'nda yapacağı İtrî Konseri baltalanmıştı. Ama, 41 yıl sonra da olsa, Kültür ve Turizm Bakanlığı, aynı salonda (Devlet Konser Salonu'nda) dinleyenlere huşu veren bir İtrî etkinliği gerçekleştirdi.

2010'lu yıllarda, radyo ve TV yayınlarıyla, konserlerle, bilimsel konferans ve sempozyumlarla canlanan ve şahlanan “Türk Bach'ı”, eserleriyle rûhumuzu yüceltiyor, gururumuzu okşuyor, gönlümüzü mest ediyor.

İrfandan Müziğe, Müzikten Kültüre - I

“İrfan”

Dr. Mehmet Emin KAKAN*

Sahip olduğumuz irfanın elle tutulur, gözle görülür meyvelerinden birisi de hiç şüphe yok ki, müziğimizdir. Müzik eseri nihayet kendini apaçık gösterirken, kendisini ortaya çıkaran irfanın ne veya nelerden ibaret olduğu hakkında ipuçlarını da üstünde taşır. Müzik eseri, bu irfan temelli ipuçlarını kimi zaman fütursuzca sergiler, kimi zaman da mükemmel bir şekilde gizler. İşte bahis açılan bu irfan; kimi zaman sanatkarın irfanı, kimi zaman sanat eserinden müesserin irfanı olarak karşımıza çıkar.

Aynı varlıktan¹ “*Altında mı üstünde midir cennet-i a’lâ*”² diye, “*Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul*”³ diye ve “*Örtün ve müebbed uyu, ey fâcire-i dehr*”⁴ diye bahseden üç şâirimiz vardır. Aynı varlık için üç farklı şâirin yazdığı bu üç farklı mısramânâları da birbirinden farklıdır. Mevcut farklılıklar, sahip olunan irfan ve irfanî anlayışın da birbirinden farklı olduğuna işaret kabul edilebilir. Bu üç irfan sahibinin kelimelerinden yola çıkarak bir şeyler dile getirmek ile aynı şii besteleyeni birden fazla bestekârın nağmelerinde barındırdıkları irfandan kelimelerle bahis açış çok farklıdır. Hal böyle olunca çözümü bazen çok zor olan bir meseleyle karşı karşıya kalırız. Mesele, söyleyenin söylediğini tevil yeltenmek şâiri bile kendi şiirinden soğutucu olabilirken, bir bestekâr için aynı durumdan muzdarip olmamasını beklemenin muhal olduğu meselesidir. Ortaya konulan bir işi kelimelere aksettirmek, bu sebeple, yazıcının kendi eliyle kendi boynuna büyük bir mesuliyet zincirini hiç çıkmamacasına geçirmesi gibidir.

Müzik ve müzik bahisleri kelimelelerin kâğıda sirayet ettiği, renklerin kâğıda aksettiği, çizgilerin binalara raptedildiğinden çok farklı bir şekilde bizlere

intikal eder. Zorluk da burada başlar. Çünkü bizler doğru/yanlış, güzel/çirkin, müspet/menfi zıtlıklarıyla hayat içinde yer alırız. Hattat harflerini, şâir şiirini, müzehhip motifini, mimar çizgisini, ressam resmini, bestekâr bestesini o zıtlıklar içinden seçip çıkararak eser vücuda getirir. İşte şimdi asıl hareket başlamıştır. Çünkü eser ortaya koyucu kişinin kendine mahsus irfanı o eseriyle artık sahile vurmuştur. Bundan sonra işin cephesi farklılaşacak, farklı irfan sahipleri, farklı farklı düşünceler içine girecektir. Eser sahibi sanatkarın kendi zıtlıkları içinden çıkardıkları, başkaları için kimi zaman müspetlere, kimi zaman menfilere yelken açıcı olacak, sanatkarın doğruları yanlış, güzelleri çirkin görülüp anlaşılabilir ve bunlar birbirini takip eden hükümler silsilesiyle sanatkar için belki saadet, belki azap ve belki de kayıtsızlık ufkunu oluşturabileceklerdir.

Müzik nazarı bahisleri de elbette belli bir irfan gereği harekete işaret ederler. Rahatça anlaşılmuştur ki, bu yazıda müziğin teorik veya nazarı bahisleri hedef tutulmamıştır. Nazarı bahislerdeki irfan, irfan kelimesinin günümüz Türkçesinde ilk sırada gelen **bilme** ve **anlama** kelimeleriyle mânâsını bulmaya çalışır. Halbuki, yazıya konu teşkil eden irfan kelimesinin işaret ettiği mânâ için **ipucu taşıyan kelime** sözlüklerde son sırada gelmektedir. O kelime, **sezme** kelimesidir. Sezmek fiili, irfanı anlamak, bilmek ve kavramak için fikir denizinde bir uçtan başka bir uca uzanan âdeta bir köprü gibidir. Hâliyle yazıda geçen irfan; gerek sanatkar, gerek sanat eserine şahit olan ve gerekse sanat ve sanat eserini kendi bünyesinin ayrılmaz bir parçası olarak kabule giden cemiyetin,⁵ belli bir anlayış ve kavrayışla yoğrulmuş sezgilerinin asırlar içinde olgunlaşarak, neticede belli bir cemiyeti

hareketi de doğuran yapıya işaret eder. Böylece irfan, günümüzde yaygınca kullandığımız **kültür** dediğimiz kavramın önünü netçe açar. Bu açıyla da kültürün aynı zamanda ekilenin biçildiği mükemmel bir **vasat** olduğunu, cemiyetin de büyük bir vasata işaret ettiğini anlarız.

Unutulmamalıdır ki, cemiyet nasıl bir vasat ise cemiyeti oluşturan fertlerin de her biri ayrı ayrı bir başka vasattır. Bu fertler içinde yer alan sanatkarlar ve bilim adamları, dalları her ne olursa olsun cemiyet vasatının aynı zamanda îmarını üstlenenlerdir. Bu îmar vazifesinin farkına varış ve bilişle harekete geçiş belli bir irfan gereği harekete işaret eder. Sanatkarın irfanı, cemiyet irfanını yükseltici bir irfan olursa sanatkâra ait zevkin cemiyete mal olduğu rahatça müşahede edilir. Çünkü zevk denilen kavram, sahip olunan irfanla değişen ve gelişen bir kavramdır.

*

Lugatçe

Aksetmek	: Yankılanmak, yankı vermek.
Fütursuz	: Çekinmez, umursamaz.
Menfi	: Olumsuz, negatif.
Mesuliyet	: Sorumluluk.
Muhal	: Olamaz, olmaz, olmayacak, olması, gerçekleşmesi olanaksız.
Muzdarip	: Izdırıp ve acı çeken.
Müesser	: Etkilenmiş, kendisine bir şey tesir etmiş olan.
Müspet	: Olumlu, pozitif.
Müşahede	: Görme, gözlem.
Müzehhip	: Yazma kitapların süslenmesini yapan sanatçı.
Raptetmek	: Bir şeyi bir yere iliştmek, tutturmak.
Saadet	: Mutluluk.
Sirayet	: Yayılma, dağılma.
Tevil	: Bir sözü veya davranışı görünür anlamından başka bir anlamda kabul etme.

Dipnotlar

- 1 İstanbul.
- 2 Nedim.
- 3 Yahya Kemal.
- 4 Tevfik Fikret.
- 5 Yazıda **toplum** kelimesi yerine **cemiyet**, **toplumsal** kelimesi yerine ise **cemiyeti** kelimeleri seçilerek kullanılmıştır. Bu seçimin sebebi **belli bir fikir** veya **belli bir irfan** doğrultusunda cem olmak, **bir** araya gelmek yani **birleşmek** vurgusuna zemin açabilmektedir.

* Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Güfte Mecmuası

Buhûrîzâde Mustafa Efendi (İtrî) Eserlerine Dâir...

Prof. Dr. Bülent Behlül ALTUNKESER*

Nevâ Kâr

Usûl: Nîm-sakîl Şâir: Hâfız Şirâzi

Gülbün-i îşy mîdemed sâkîi gülizâr kû
Bâd-ı bahâr mîvezed bâdei hoşgüvâr kû

Her gül-i nevzi-gül-ruhî yâd hemî küned velî
Gûşi sühân şinev kücâ dîdei i'tibâr kû

Meclis-i bezmi iş râ gâliyei murâd nîst
Ey demi subhi hoş-nefes nâfei zülfi yâr kû

Ey şâhid-i kudsî ki keşed bend-i nikâbed
Vey mürğ-i behiştî ki dihed dâne vü âbed.

Arûz vezni: Müfte'îlün mefâ'ilün müfte'îlün mefâ'ilün
(recez bahri)

Arûz vezni (son beyit): Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
(hezeç bahri)

*Zevk ve neş'e meclisinin gül fidanı yeşerirken, o gül yüzlü
sâkî nerede?*

*Bahar rüzgârı esmekte fakat, hoş kokulu kevser şarâbı
nerede?*

*Her yeni yeşeren gül fidanı o gül yüzlüyü hatırlatmakta,
Ama söz duyup anlayacak kulak nerede? Baktığından
ders alacak göz nerede?*

*Bu zevk ve eğlence meclisinde murâdımız olan güzel koku
yok.*

Ey hoş nefesli sabâ yeli! Sevgilinin saçının kokusu nerede?

Ey mukaddes sevgili! Senin yüzündeki örtüyü kim açar?

Ve ey cennet kuşu, senin yemini ve suyunu kim verir?

“Neden farklı bahirler” üzerine bir değerlendirme: İtrî, bu büyük eserinde Hâfız'ın recez bahrinde (müfte'îlün mefâ'ilün müfte'îlün mefâ'ilün) yazdığı bir gazelini bestelemiş, fakat alışık olmadığımız bir şekilde meyânın iki mısraı arasına, şiirin vezninden farklı bir bahirde (hezeç bahri; mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün) bir beyit yerleştirmiş. Bu tespit hep yapılagelmiş, lâkin sebebi üzerinde bir şey söylenmemiştir. Bu durum şu şekilde açıklanabilir; mezkûr beyit, remel usûlünde bestelenmiştir. Remel usûlü, beste formlarında kullanılan büyük usûllerden biridir. Son asrı

saymazsak, bu usûlde bestelenmiş, tespit edilen, 32 beste mevcuttur. Bu bestelerde istisnâsız bir şekilde, arûzun ya hezeç bahrinde (mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün), ya da muzârî bahrinde (mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün) yazılmış şiirler kullanılmıştır. İtrî'nin eserde, remel usûlüne geçtiği kısımda, hezeç bahrinde bir beyit kullanmasının tesadüf olmadığı düşünülmektedir.

Nevâ Murabbâ Beste

Usûl: Zencîr Şâir: Ahmet Muhtar Efendi

Piyâleler ki o ruhsâr-ı âle ter getirür
Diyâr-ı hüsne gelir bâri Cem güher getirür.

Hatâya tevbe o rakkâs-ı işve-perdâzın

Hırâm-ı şiveleri hâtıra neler getirür.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ülün (müctes bahri)

Kadehler sevgilinin kırmızı yanaklarına ter getirir (sevgili şarap içtikçe yanaklarında ter birikir). O terler Cem'in bulunduğu cevher (şarabın sebep olduğu ter) gibidir ve güzellik diyarına (sevgilinin yanaklarına) gelir. Hata yapmaya tevbeler olsun ki, o işveli sözler söyleyen raks edicinin edâli yürüyüşü, akla neler getirir neler...

İsfahân Murabbâ Beste

Usûl: Zencîr Şâir: Nâbî

Gel ey nesîm-i sabâ küy-i yârdan ne haber

Gelir mi kâfile-i müşk-bârdan ne haber.

Şemîm-i lûtfuna âmâdedir meşâm-ı ümîd

Ne güne cümbüşü var rüzgârdan ne haber.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ülün (müctes bahri)

Ey sabâ rüzgârı gel, sevgilinin yurdundan ne haber var?

Gelir mi? O misk yağdıran kafileden ne haber var?

Lûtfuna dâir bir koku gelecek ümidiyle bekliyoruz.

Ne tür bir esişi var? Zaman, rüzgâr bize beklediğimizi

getirecek mi?

* Konya Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi.

İsfahân Ağır Semâî**Usûl: Aşır Aksak Semâî Şâir: Hâleti**

Yâ Râb kime feryâd edeyim yârn elinden
Yâ ben nice kan ağlayım ağyârın elinden.
Eylerse n'ola hâleti bülbül gibi feryâd
Kurtaramadı gonca seni hârın elinden.

Arûz vezni: Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün (**hezeç bahri**)

Allah'im, sevgilinin elinden kime feryat edeyim? Rakî-bin elinden nasıl kan ağlayayım? Bülbül gibi hâline feryat etse ne olur? Ey gonca, seni dikenin (düşmanın) elinden kurtaramadım.

Bûselik Murabbâ Beste**Usûl: Haff Şâir: Tıflî**

Her gördüğü perîye gönül mübtelâ olur
Ammâ demez ki sonra görünmez belâ olur.
Düş sâye gibi pâyine o nahl-i nevresin
Bir gün olur ki meyve-i mihr ü vefâ olur.

Arûz vezni: Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün (**muzârî bahri**)

Gönül her gördüğü güzele tutulur, kalır. Fakat sonra görünmez bela olacağını düşünmez. O taze fidanın ayağına gölge gibi düş. Bakarsın, bir gün ondan şefkat ve vefa meyvesi biter.

Hisâr Murabbâ Beste**Usûl: Devr-i Kebîr Şâir: Bâkî**

Câm lâ'lindir senin âyîne rûy-i enverin
Âdı var câm-ı Cemin âyîne-i İskenderin.
Nüş eden lâ'l-i lebin ölmekten aslâ gam yemez
Kim humârı olmaz ey sâkî şerâb-ı kevserin.

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (**remel bahri**)

Senin içi kırmızı şarapla dolu kadehe benzeyen dudaklarının ve nur saçan yüzünün yanında, Cem'in kadehiyle İskenderiye fenerinin aynasının ancak adı vardır.

Bir tarihî hatırlatma: Mitolojide şarabı Cem'in bulduğuna inanılır. Dolayısıyla câm-ı Cem, şarabın ilk konulduğu kadeh demektir; tasavvufta da ilâhî neşvenin kalplere doldurulması mânâsındadır.

İskenderiye Feneri: Dünyanın 7 harikasından biridir. Bu fenerin aynasıyla 16. asra kadar Akdeniz'de gemiler yollarını bulurmuş (Yani ayna çok parlak ve büyükmüş).

Ey şarap dağıtan! Senin kırmızı dudaklarından içen asla ölmekten gam yemez. Çünkü Kevser şarabının mahmurluğu yoktur.

Hisâr Ağır Semâî**Usûl: Aksak Semâî Şâir: Bilinmiyor**

Dil-i pür-ızdırâbım mevce-i seyl-âbdır sensiz
Dü çeşm-i hûn-feşânım halka-i girdâbdır sensiz.
Metâ'-ı zindegî bâr oldu düş-i câna hicrinle
Dil-i şûrîde-hâlim şöyle ki bî-tâbdır sensiz.

Arûz vezni: Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (**hezeç bahri**)

Izdirap dolu gönlüm sensiz bir sel dalgası hâlidir. Kanlı göz yaşlarım sensiz bir girdap halkasına dönmüştür. Senden ayrı yaşamak bana bir yük hâline gelmiştir. Öyle ki, perişan gönlüm sensiz, güçsüz kuvvetsiz kalmıştır.

Acemaşîran Yürük Semâî**Usûl: Yürük Semâî Şâir: Bilinmiyor**

Bileydi dil gibi dilber gam-ı cihân nicedir
 Bileydi çâşni-i şîve-i beyân nicedir.
 Şikâyetin sakın ey nâle duymasın dildâr
 Zemân ola diye şâyed o dâstân nicedir.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (müctes bahri)

*Gönlüm gibi sevgili de, dünya gamının nasıl olduğunu
 ve beyan etmenin tadını (sevgiliye açılmanın ne olduğunu)
 bilseydi. Ey feryadım! Şikâyetini sakın o sevgili duymasın.
 Gün gelir, "O aşk destânı neydi?" diye merak eder.*

Dügâh Murabbâ Beste**Usûl: Hafif Şâir: Bilinmiyor**

Gedâyız bâya baş eğmez dil-i âgâhımız vardır
 Fakîr isek ne gam beyler ganî Allâhımız vardır.
 Dehân adlı senin derbend-i havfin var ise ey gül
 Bizim 'aşk u muhabbet gibi çok hem-râhımız vardır.

Arûz vezni: Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (hezeç bahri)

*Dilenciyiz, fakat zengine baş eğmeyen uyanık bir gönlü-
 müz vardır.
 Fakirse de gam değil beyler, zengin bir Rabbimiz vardır.
 Ey gül! Senin ağız adlı korkulu, dar bir geçitin varsa,
 Bizim de aşk ve muhabbet gibi yol arkadaşlarımız vardır.*

Beyâtî Murabbâ Beste**Usûl: Çenber Şâir: Bilinmiyor**

Muhabbetin dilimi dâğ-dâr eder bir gün
 Bu nev-behâr beni lâle-zâr eder bir gün.
 Felek vücûdumu hâk eyler ise gam çekmem
 Beni o dâmene lâyıq gubâr eder bir gün.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün (müctes bahri)

*Gün gelir, senin aşkın bu gönlümü yaralar. Bu bahar
 tazeliği bir gün beni lâle bahçesine çevirir (yani kana bo-
 yar). Felek vücûdumu toprak etse de gam değil (yani ölsem
 de gam değil). Belki toprak olduktan sonra o toprağın tozu
 sevgilinin eteğine konar. Öldükten sonra sevgilinin eteğine
 tutunmaya lâyıq olurum.*

Hâşiye: Repertuarımızda mevcut olan XX. asra kadar bes-
 telenmiş 93 çenber usüllü beste formundaki âsâra bakıl-
 dığında, güftelerin ya hezeç bahrinden (mefâ'ilünx4) ya

remel bahrinden (fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün), biri-
 nin de muzârî bahrinden (mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün)
 seçildiğini görüyoruz. Çenber besteler, remel bahrinde
 bir güfteden bestelenmişse "âh" lâfzıyla, hezeç bahrinde
 bir güfteden bestelenmişse "âh, yâr" lâfızlarıyla başlıyor.
 İtrî, beyâtî çenber besteyi müctes bahrindeki (mefâ'ilün
 fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün) bir güfteden bestelemiş. Gün-
 müze ulaşan eserler değerlendirildiğinde bu bestenin bu
 özelliğiyle müstesna olduğu görülmektedir. Ayrıca eser,
 hezeç bahrindeki güftelerin seçildiği çenber besteler gibi
 "âh, yâr" terennümüyle başlamaktadır. Bu karîne, çenber
 bestelerde güftedeki ilk tef'ilenin (mısrâların vezin parça-
 sı) "mefâ'ilün" olması hâlinde, eserin "âh, yâr" ya da en
 azından iki lafzi terennümle başlaması gerektiğini düşün-
 dürüyor.

Hisâr Ağır Semâî**Usûl: Aksak Semâî Şâir: Fehîm-i Kadîm**

Sanman ki mugân zâhîde peymâne sunarlar
 Bir güldür o kim zümre-i rindâne sunarlar.
 Âyîne-i kalbim ele al etme şikeste
 Ey sâde-ruh ân ol demi kim şâne sunarlar.

Arûz vezni: Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün (hezeç bahri)

*Meyhanecinin kaba sofuya kadeh sunduklarını sanma-
 yın. Onun sunduğu bir güldür ve onu rindler (kalenderler)
 meclisine sunar. Ey temiz yanaklı! Sana o tarak sundukları
 vakti hatırla da kalbimin aynasını ele al, onu kırma*

*(Ayna, sevgilinin aksini yansıttığı için âşık, kendi kal-
 bini aynaya benzetiyor. Sevgili, aynaya bakarak saçını ta-
 radığı düşünülerek, tarak vasıtasıyla ayna (âşıkın kalbi)
 hatırlatılıyor ve onu eline alması, kırmaması isteniyor.)*

Bestenigâr Murabbâ Beste**Usûl: Darb-ı Fetih Şâir: Rezmî**

Gamzen ki ola sâkî-i çeşm-i siyeh-i mest
 Mest etmeğe 'uşşâkı yeter bir nîgeh-i mest.
 Rezmî hazer et ol saçı leylî nîgehinden
 Mecnûn eder insanı o çeşm-i siyeh-i mest.

Arûz vezni: Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün (hezeç bahri)

*Mest edici siyah gözlü sâkinin gamzesi de olunca, bay-
 gın bakışı âşıkları mest etmeye yeter. Rezmî! O gece gibi
 saçı olanın bakışlarından sakın! Çünkü, o baygın siyah
 gözler, insanı deli eder.*

Râhatü'lervâh Murabbâ Beste**Usûl: Zencîr Şâir: Adlî**

Unutturur gamı ol kâmrânı söyletsek
Zebûn-i keşmekeş-i gam cihânı söyletsek.
Olurdu 'Adlî-i zârın meşakkati ma'lûm
Şehâ felekte dil-i nâtüvânı söyletsek.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün (müctes bahri)

*O sevinçli kimseyi konuştursak üzüntüyü unutturur.
Cihânı söyletsek gam kargaşasının içinde zayıf düşmüş,
görürsün. Ey şâh! Fellekte bu güçsüz gönlümü konuştursak
inleyen Adlî'nin çektikleri herkesçe bilinirdi.*

Segâh Ağır Semâî**Usûl: Sengîn Semâî Şâir: Sâib-i Tebrîzî**

Der-mevc-i perîşânî-i mâ fâsilaî nîst
İmrûz be-cem'iyet-i mâ silsileî nîst.

Feryâd ki esbâb giriftârî-i mâ râ
Çun halka-i zencîr zi hem fâsilaî nîst.

Bî-dîde-i bînâ çe gül ez-hâr tevân çîd
Rahm est be-pâyî ki der-û âbleî nîst.

Mevkûf be-vakt est semâ' dil-i ârif
Her rûz der-eczâ-yı zemin zelzeleî nîst.

Ez-zarf-i harîfan netevan ser be-der âverd
Der-bezm-i şerâbî ki tunuk havsalaî nîst.

Büy-i gül ü bād-i seherî ber-ser-i rāhend
Ger mî revî ez-hod bih ez-in kâfileî nîst.

Sâib zi-ser-i zülf-i suhen dest nedâred
Her çend be-cuz gûşe-i ebrû silâî nîst.

Arûz vezni: Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün (hezeç bahri)

*Şu perîşân hâlimin gelmiyor ardı arkası, hâl ü hatrımın
dağılmış gitmiş düzeni, sırası.*

*Feryâd ki, giriftâr olduk sebeblerin elinde, âh o sebebler
zincirinin hiç yok fâsılası.*

*Göz görmeyince derilir mi gül dikenden? Merhamet bek-
ler yine gülden çiçek hastası.*

*Semâyâ dalmış gitmişse gönlü ârifin, eksik değildir yeryü-
zünün zelzelesi.*

*Mecliste dostlar boğulmuşlar şaraba, bu mecliste hiç olur
mu şaşmayan havsılası?*

*Erişti gül kokusu sabah rüzgârıyla birlikte, kendinden
geçene var mı bu kâfileden âlâsı?*

*Zülfünü anmaktan vazgeçmiyor Sâib, gerçi sevgilinin kaş-
larıdır aşkın sılası.*

Hâşiye: Bu eserin güfte şâiri bugüne kadar bilinmemek-
teydi. İtrî, sengîn semâî usûlünde bestelediği bu muh-
teşem eserinde hezeç bahrinde bir güfteyi seçmiş. Lâhnî
(melodik) seyrine baktığımızda “mef'ülü mefâ'ilü mefâ”
tef'ilelerini (mısrâların vezin parçası) iki farklı melodiyile,
“ilü fe'ülün” tef'ilelerini de üç farklı melodiyile bestelemiştir.
Repertuarımızda, bu enteresan melodik seyrin ve zen-
ginliğin, istisnâî olduğunu düşünmekteyiz.

Segâh Yürük Semâî**Usûl: Yürük Semâî Şâir: Nef'î**

Tütî-i mu'cize-güyem ne desem lâf değil
Çerh ile söyleşemem âyinesi sâf değil.
Ehl-i dildir diyemem sînesi sâf olmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek insâf değil.

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ülün (remel bahri)

*Mucizeler söyleyen bir papağanım, söylediklerim boş laf
değil.*

Fellekle söyleşemem, çünkü onun kalbi temiz değil.

Kalbi temiz olmayana gönül ehlidir de diyemem.

Gönül adamlarının birbirini tanımamaları insâfa sığmaz.

İrâk Ağır Semâî**Usûl: Aksak Semâî Şâir: Bilinmiyor**

Nev-rûz erişti bâğa şerâb istemez misin
Sâki bu bezme mest-i harâb istemez misin.
Sad-pâre eyle sînemi hûn eyle bağrımı
Bezm-i şerâba kanlı kebâb istemez misin.

Arûz vezni: Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün (muzârî bahri)

*Bâğa bahar mevsimi geldi, şarap istemez misin? Ey içki
dağitan! Bu meclise yıkılacak kadar sarhoş birini istemez
misin? Göğsümü yüz parça et, bağrımı kanla doldur. Şarap
meclisine (parçalanmış, kana bulanmış göğsümden) kebab
istemez misin?*

Pençgâh Murabbâ Beste**Usûl: Çenber Şâir: Nâbî**

Pây-i yâre düşmeye ağyârdan nevbet mi var
Sâyesinde nahl-i ümmîdin meğer râhet mi var.
Geh kemân-i hecr ü geh zehr-i sitem geh bâr-i gam
Âşık-ı fersüde bâzû çekmede zahmet mi var.

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (remel bahri)

Sevgilinin ayağına düşmede başkalarından sıra mı var?
Ümit ağacının gölgesinde sanki rahat, huzur mu var?
Kâh ayrılığın kemani (ayrılık acısı çekmek), kâh sitem zehri, kâh gam yükü,
Yıpranmış aşıkın bunları çekmeye istidâd göstermesinde zahmet mi var?

Pençgâh Murabbâ Beste

Usûl: Fer Şâir: Bilinmiyor

Hem-sohbet-i dildâr ile mesrûr idik evvel
Bir bahtı müsâ'id deyu meşhûr idik evvel.
İşteke sifâl ile mey içsek n'ola şimdi
Gayret fûken-i kâse-i fağfûr idik evvel.

Arûz vezni: Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün (hezeç bahri)

Eskiden sevgilinin sohbet arkadaşı olmaktan sevinçliydik. Bahtı, tâlihi de güzel diye bilinirdik. Şimdi kırık bir çanaktan şarap içsek ne çıkar? Eskiden fağfûr kâsenin (bir vakitler çok değerliydi) düşmesinden hüznü duyardık.

Rast Ağır Semâî

Usûl: Aksak Semâî Şâir: Nâbî

Ne bülbülüz ne giriftâr-ı reng ü bü oluruz
Bu bağda yine gülçin-i ârzü oluruz.
Nigâh-ı hışm ile mir'ât-ı kalbim etme şikest
Seninle ey yüzü gül belki rû-be-rû oluruz.

Arûz vezni: Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ülün (müctes bahri)

Ne (gülün aşkıyla) yanan bülbülüz ne de (o gülün) kokusuna ve rengine tutuluruz.

Bu bağda yine de gül derlemeyi arzu ederiz.
Kırıcı bakışlarıyla kalbimin aynasını kırma,
Ey gül yüzlü, gün olur belki, seninle yüz yüze geliriz.

Mâhûr Murabbâ Beste

Usûl: Muhammes Şâir: Bilinmiyor

Bu ne leb dürür ne ağız ne güzel gülüş dürür bu
Dür-i terdir ol dizilmiş kimi der ki diş dürür bu.
Gelir ol cefâ-cû kanlı kılıcı elinde serhoş
Savul ey gönül yolundan ki yaman geliş dürür bu.

Arûz vezni: Mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün (kâmil bahri)

Bu ne dudak, ne ağız, ne güzel gülüştür bu! İnci taneleri gibi dizilmiş ki, onlar dişleridir. O cefa edici, elinde kanlı kılıcıyla, kendinden geçmiş vaziyette geliyor. Ey gönül! Yolundan çekil ki, bu çok yaman bir geliştir.

Mâhûr Ağır Semâî

Usûl: Aksak Semâî Şâir: Bilinmiyor

Cihâmî lâ'l-gün eden sirişk-i ergüvânımdır
Gözüm yaşın füzün eden o serkeş nev-civânımdır.
Kaşın kasdı ziyân etmek revâ mı bunda kan etmek
Yolunda terk-i cân etmek hayât-ı câvidânımdır.

Arûz vezni: Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (hezeç bahri)

Dünyayı kızıla boyayan benim ergüvân renkli göz yaşlarımdır. Gözyaşlarımı çoğaltan o başına buyruk, yeni yetişen sevgilimdir. Kaşın maksadı öldürmek, ziyân etmektir. Fakat kan dökmek reva mıdır? Zaten yolunda can vermek, benim için ebedi hayat demektir.

Nikrîz Murabbâ Beste

Usûl: Muhammes Şâir: Şeyhülislâm Yahyâ Efendi

Cânı kullâb-ı ser-i zülfün çeker senden yana
Küşe-i çeşmin n'ola olsa şehâ benden yana.
Gonce-i lâ'lin gül-i rûyin görenler n'eyesin
Ey boyu servim varıp bir dâhi gülşenden yana.

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (remel bahri)

Cânı, saçının üstündeki çengeller sana doğru çeker. Ey şahım! Gözünün köşesiyle bile bana bir baksan ne çıkar? Ey selvi boylum! Senin kızıl dudağınla gül yüzünü görenler, bir daha gül bahçesine niye gitsinler?

Nühüft Ağır Semâî

Usûl: Aksak Semâî Şâir: Hanîf

Mecbûr-ı 'aşkı olduğumu her gören bilir
Bilmez o şühu bilmeyen ancak bilen bilir.
İdmân-ı 'aşkı gör ki Hanîfâ ne çiledir
Hamâyâzesin o kâş-ı kemânın çeken bilir.

Arûz vezni: Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün (muzâri bahri)

Sevgilinin aşkına mecbur olduğumu her gören bilir. O şüh sevgiliyi de ancak bilenler bilir. Ey Hanîf! Gör ki, aşk idmanı nasıl bir çiledir? O keman kaşını germenin (esnetmenin) ne olduğunu da çeken bilir. (Yani, okun yayını germekteki zorluk, sevgilinin yay gibi kaşlarının derdini çekmeye teşbih ediliyor.)

Nühüft Tevşih**Usûl: Ağır Düyek Şâir: Itrî**

Sâyesi düşmez yere bir böyle nahl-i Tür'sun
Mihr-i âlem gîrsin baştan ayağa nursun.

Târik-i gülzâr-ı âlem mâlik-i mülk-i adem
Münkirîne mahz-ı mâtem mü'minîne sûrsun.

Sensin ol şâh kim Süleymanlar kapında mûrdur
On sekiz bin 'âleme hükmetmeğe me'mûrsun.

El benim dâmen senin ey rahmeten li'l-'âlemîn
Şöhretim 'isyân benim sen 'afv ile meşhursun.

Pâdişâh-ı evvelîn ü kıblegâh-ı âhirîn
Evvel ü âhir imâmu'l-enbiyâ mezkûrsun.
Yâ Resûlallah umarım diyessin rûz-ı cezâ
"Gerçi cürmün çoktur ammâ **Itrîyâ** mağfursun."

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (**remel bahri**)

*Tür dağındaki bir ağaç gibi senin gölgen yere düşmez
Sen âlemleri kuşatmış bir güneşsin, baştan ayağa nûrsun.
Âlemin gül bahçesini terk eden (kendisi için yaratılan bu
dünyayı terk eden),*

yokluk mülkünün sâhibi olan da sensin.

*İnkârcılar için tam bir mâtem, inananlar için sevinçsin.
Sen öyle bir şahsın ki, Süleymân (A.S) ve niceleri kapında
karınca hükmündedir.*

*On sekiz bin âleme (bütün âlemlere) hükmetme kudretin-
de olan da sensin.*

*El benim, etek de senin (yani kıyam günü eteğinden tutu-
nacağım), ey âlemlere rahmet olarak gönderilen! Benim
şöhretim isyan ve günah ise, senin şöhretin afv etmektir.
Senden evvelkilerin pâdişâhı, senden sonrakilerin de kıb-
legâhısın.*

Bütün peygamberlerin önderi olarak zıkr edilmişsin.

*Ey Allah'ın elçisi! Ceza günü geldiğinde umarım şöyle
dersin;*

"Ey Itrî! Çok günâh işledin fakat yine de afv edildin."

Rehâvî Tevşih**Usûl: Fahte Şâir: Hasan Kenzî Efendi**

Mefâtihü'l-Hudâ oldu hilâlin yâ Resûlallah
Mesâbihü'd-dücâ nûr-i cemâlin yâ Resûlallah.

Yazaldan kalbime hüsnün kitâbın Hazret-i Mevlâ
Beni mest eyledi fikr ü hayâlin yâ Resûlallah.

'Aceb mi her seher nâle ederse 'andelib-i dil
Nevâ-sâz-i gülistândır mekâlin yâ Resûlallah.

Habîbâ nâr-ı firkatle kulun Kenzî harâb oldu
Emâret eyledi 'ıyd-ı visâlin yâ Resûlallah.

Arûz vezni: Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (**he-
zeç bahri**)

*Yâ Resûlallah, senin kaşların Hudâ'nın anahtarlarıdır. Yâ
Resûlallah, senin nurlu yüzün camdan fenerler gibidir.*

*Yâ Resûlallah, Mevlâ'nın kitabında senin güzelliğin benim
kalbime yazıldı. Fikrin ve hayalin beni mesut eyledi.*

*Gönül bülbülü her sabah benim için feryat etse şaşmama-
lı. Yâ Resûlallah, senin her sözün gül bahçesinin yeni bir
bestesidir.*

*Ey sevgili, Kenzî kulun senin ayrılığının âteşiyle harap
oldu. Yâ Resûlallah, sana ulaşmayı bir bayram gibi Kenzî,
kendine bir iş edindi.*

Rast İlâhî**Usûl: Sofyân Şâir: Ömer Ruşenî**

Çün doğup tuttu cihân yüzünü hüsnün güneşi
Kim ola sevmeye bu vech ile sen mâh-veşi.

Ve'd-duhâ verdüne ve'l-leyl okuram sünbülüne
Rüşenî virdi budur külle gadâti ve'l aşî.

Arûz vezni: Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (**remel bahri**)

*Senin güzelliğinin güneşinin doğması, bütün cihânı kap-
ladı.*

Bu yüzden, senin gibi bir ay yüzlüyü kim sevmeyiz?

*Son beyitte şâir, Kur'an'da arka arkaya gelen iki sûreye
(Leyl ve Duhâ) atıfta bulunarak, "kuşluk vaktine yemin
olsun ki", senin gülüne (kokuna ve yüzüne), "geceye yemin
olsun ki", senin sünbülüne (saçlarına) okurum.*

*Benim sabah akşam virdim (sürekli dilimden düşürmedi-
ğim) budur.*

Pençgâh Tevşih**Usûl: Çenber-Fahte Şâir: Sultân I. Ahmed**

N'ola tâcım gibi başımda götürsem dâ'im
Kademi resmidir ol hazret-i şâh-ı resulün.

Gül-i gülzâr-ı nübüvvet o kadem sâhibidir
Ahmedî durma yüzün sür kademine o gülün.

Arûz vezni: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (**remel bahri**)

O resüller şahının ayak izini, başımda tacım gibi taşısam bunda şaşılacak ne var. O izin sahibi, peygamberlik gül bahçesinin gülüdür. Ahmedî durma! Yüzünü, o gülün ayak izine sür.

Rast Nât-ı Şerif

Usûl: Serbest Şâir: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî

(Yâ hazret-i Mevlâna, hak dost)

Yâ habiballah, resûl-î hâlik-î yektâ tüyi

Ber-güzîn-î zülcelâl-î pâk-ü-bihemtâ tüyi.

(Dost Sultânım)

Nâzenîn-î Hazret-i-Hak, sadr-i-bedr-î kâinat

Nûr-i çeşm-î enbiyâ, çeşm-î çerâğ-î mâ tüyi.

(Yâ Mevlânâ, hak dost Sultânım)

Der-şeb-î mi'râc bûde Cibraîl ender-rikâb

(Dost)

Pâ-nihâde ber-serî nüh künbed-î hadrâ tüyi.

(Yâ Mevlânâ, hak dost Sultânım)

(Mahbûbi men dost dost dost dost)

Yâ Resûlallah tü dâni ümmetâned âcizaend

Rehnümâ-yî âcizân-î bî-ser-ü bî-pâ tüyi.

(Hak dost dost Sultânım)

Serv-i bostan-î risâlet, nev-bahâr-î ma'rifet,

Gülbün-î bağ-î şeriat, bülbül-î bâlâ tüyi.

(Yâ veliyyullah dost hey)

Şems-i Tebrîzî ki dâred na't-i Peygamber ziber

Mustafâ vü müctebâ ân seyyid-î âlâ tüyi.

(Yâ tabibel kulüb, yâ veliyyullah dost)

Yâ Hazreti Mevlânâ Hak dostu...

Ey Allah'ın sevgilisi! Eşsiz Yaratıcı'nın Elçisi sensin,

Allah'ın kulları arasından seçtiği pak ve benzeri olmayan sensin;

Ulu Allah'ın nazlısı, kainatın yüksek derecelisi ve tekemmül etmiş

Peygamberlerin gözünün nuru bizim gözlerimizin ışığı sensin;

Miraç gecesi "Cebrâil" rikâbında olduğu halde,

Dokuz kat yeşil kubbenin üstüne ayak basan sensin;

Ey Allah'ın Elçisi! Bilirsin ki ümmetlerin âcizdirler,

Başsız, ayaksız âcizlerin yol göstericisi sensin;

Peygamberlik bostanının selvisi, marifet dünyasının ilk baharı,

Şeriat bağının gül fidanı, yüce sünbül sensin;

Şemsi Tebrîzî Peygamberin methini ezberlemiştir,

Mustafa vü Mücteba, o yüksek Ulu sensin.

Segâh Âyin-i Şerif 1. Selâm

Ey âşık-ı rûy-i tü hezârân âşık

Rû kerde be süy-i tü hezârân âşık.

Tenhâ ne menem âşık-ı rûy-i tü ki hest

Der her ser-i müy-i tü hezârân âşık.

Ey yüzüne binlercesinin âşık olduğu (sevgili)! Binlerce âşık sana yönelmiş. Yüzüne âşık olan sadece ben değilim; saçının her telinde binlerce âşık (var).

Ey sôfi-i ehl-i safâ ez can bi-gû Allâh hû

V'ey âşık-ı aşk u vefâ ez can bi-gû Allâh hû.

Hâhî ki cümle can şevî tâ lâylık-ı cânân şevî

Tü her çi hâhî an şevî ez can bi-gû Allâh hû.

Dünyâ rehâ kün din bi-cû dest ez heme âlem bi-şû

Ne an bi-gû ne in bi-gû ez can bi-gû Allâh hû.

Ey safa ehlinin sūfisi, ey aşka ve vefâya âşık olan! Can u gönülden Allah Hû de. Tamamen can kesilip sevgiliye layık olmak, her istediğine erişmek istersen can u gönülden Allah Hû de. Dünyayı bırak, dini ara; âlemden elini çek; ne onu de, ne bunu de; can u gönülden Allah Hû de.

Men bende-i sultânem sultân-ı cihânânem

Z'an dem ki ruhaş didem şürîde vü hayrânem.

Men ö şüdem ö men şüd ez cân ü dilem ten şüd

Peyveste çirâ bâşed in nâle vü efgânem.

Ben sultanın, dünya sultanının kuluyum. Onun yüzünü gördüğümünden beri şaşkınum, hayranım. Ben o oldum, o da ben. Candan, gönülden bedenim gitti; bu feryat, figan niçin çıkıp duruyor?

Ey zi hicrân ü firâket âsüman big'rîste

Dil meyân-i hun nişeste akl u cân big'rîste.

Cebraîl u kudsiyan râ bâl u perhâ sühte

Enbiyâ vü evliyâ râ didegan big'rîste.

Ey dirîğâ ey dirîğâ ey dirîğâ ey dirîğ

Ber çünan çeşm-i ayan çeşm-i güman big'rîste.

Ey ayrılığıyla yeryüzünü de, gökyüzünü de ağlatan (sevgili)! Gönül, kanlar içinde oturakalmış, akılla can, ağlamaya koyulmuş. Cebrail'le meleklerin kanatları yandı; peygamberlerin gözleri de yaşlar döküyor, erenlerin gözleri de. Ah yazık, eyvah yazık, yazıklar olsun, yazık; öyle bir can gözüne baş gözü, ağlamaya koyulmuş.

Segâh Âyin-i Şerif 2. Selâm

Ey âşıkân ey âşıkân ez âlem-i cân âmedem
Ser der fiken can der taleb cüyâ-yı cânân âmedem.
Ey mutribâna ey mutriban savt ez nevâ âverdem
Çün andelîb ez şevk-i gül her dem gazelhân âmedem.

Ey aşıklar, ey aşıklar, can aleminden geldim. Başım önde, gönül heveste; sevgiliyi aramaya geldim. Ey mutribler, ey mutribler, Sesim, nevâ makamından çıkıyor. Gülün sevgiyle bülbül gibi hep gazel okuyarak geldim.

Düş ber dergâh-i izzet kûs-i sultânî zedem
Hayme ber bâlâ-yi dârü'l-mülk-i rabbânî zedem

*Dün gece yüce dergâhta padişahlık davulunu çaldım.
İlahî pâyitahtın üzerinde çadır kurdum.*

Segâh Âyin-i Şerif 3. Selâm

Hû zenem ber kudsiyan her şeb zi dil hû hû zenem
Ber cemâl-i Hak heme yâhû ve yâ men hû zenem.
Dil çü cây-i Hak büved Hak bâ menest ü men be Hak
Hak be Hak vâsil şüde ber hîştên hû hû zenem.

Her gece meleklerle gönülden hû hû derim. Hakk'ın cemâline hep hû, yâ hû derim. Gönül Hakk'ın yeri olunca Hak benimledir, ben Hakk ile. Hak Hakk'a kavuşunca, kendime hû hû derim.

Dilâ nezd-i kesî bin'şin ki ô ez dil haber dâred
Be zîr-i an dirahî rev ki ô gülhâ-yi ter dâred.
Bi-nâl ey bülbül-i destan ki zîrâ nâle-i mestân
Meyân-i sahra vü hârâ eser dâred eser dâred.

Ey gönül, gönülden haberi olanla otur; terü taze çiçekleri olan ağacın altına git. Feryat et, ey destanlar okuyan bülbül; çünkü sarhoşların feryatlan kayalara, mermerlere bile etki eder.

Ey ki hezâr âferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler hüsrev ü hâkân olur.
Her ki bugün Veled'e inanuben yüz süre
Yoksul ise bay olur bay ise sultân olur.

Binlerce tebrikler! Bu nasıl bir sultandır ki hizmetçisi olanlar, padişah olur. Bugün her kim (Sultan) Veled'e inanıp yüz sürerse, fakir ise bey olur, bey ise sultan olur.

Ey aşk-ı tü big'rifte serâpâ-yi dilem
V'ey vasl-ı ruhat geşte temennâ-yı dilem.
Ger dâd-ı dil-i sühte-i men ne-dihî
Ey vây dilem vây dilem vây dilem.

Ey aşkı, baştan ayağa gönlümü kaplayan! Gönlümün arzusu, senin yüzünü görmektir. Benim yanık gönlümün hakkını vermezsen vah gönlüme! Vah gönlüme! Vah gönlüme!

Ey geşte fedâ-yi tü serâpâ-yi dilem
Şüd zülf-i çü hindû-yi tü me'vâ-yı dilem.
Ger hindu-yi zulf-i tü dilem vâ ne-dihed
Ey vây dilem vây dilem vây dilem.

Ey baştan ayağa gönlümün fedâ olduğu (güzel)! Simsiyah saçların gönlümün barınağı oldu. Siyah saçlarında gönlüme yer vermezsen vah gönlüme! Vah gönlüme! Vah gönlüme!

Her âh ki ez derd-i dilem mî şinevî
Ez âh-i dilem gerd-i gilem mî şinevî.
Ger güş be hâl-i dil-i men bâz küni
Dâim zi dilem dilem dilem mî şinevî .

Gönlümün derdinden işittiğin her âhtan toprağımın tozunun (sesini) duyarsın. Şayet gönlümün haline kulak verirsen, gönlümden “gönlüm gönlüm!” (iniltisini) dinlersin.

Bâ aşk-ı tü big'süste per ü bâl-i dilem
N'âmed zi cihan derd nikû fâl-i dilem.
Ey cân ü dilem bi-pürs ahvâl-i dilem
Hâl-i dil-i kes me-bâd çün hâl-i dilem.

Gönlümün kolu, kanadı senin aşkınla kırıldı; dert âleminde gönlüme iyi bir fal çıkmaz. Ey canım, ey gönlüm! Gönlümün hâlini bir sor. Kimsenin gönlünün hali benim gönlümün hali gibi olmasın.

Tâ ez ser-i kûy-i tü makârest me-râ
Der sâgar-ı dide hun müdârest me-râ.
Ez vasl ü firâk-ı tü künün âzâdem
Ez tü gam-ı aşk-ı tü temârest me-râ.

Senin sokağımın başı benim karargâhım olduğundan beri hep kan var göz kadehimde. Şimdi sana kavuşmaktan da ayrı olmaktan da kurtuldum; senden (gelen) aşk elemi, yeterlidir bana.

Segâh Âyin-i Şerif 4. Selâm

Ey âşıkân ey âşıkân an kes ki bîned rüy-i ô
Şürîde gerded akl-i ô âşufte gerded hûy-i ô.

Ey aşıklar, ey aşıklar! Onun yüzünü görenin akli karışır, huyu değişir.

BALKANLI DİVAN ŞAİRLERİNDE MEVLÂNÂ ETKİSİ

» Yard. Doç. Dr. Vicdan ÖZDİNGİŞ*

Tarih boyunca Türk milletinin yetiştirdiği en büyük şahsiyetlerden birinin Mevlânâ olduğu şüphesizdir. Zaman ve mekânları aşan mesajları günümüzde de canlı olan ve insanlığı ışıklandırmaya devam eden Hz. Mevlânâ ile ilgili bu güne kadar pek çok yayın yapılmıştır.

Bu gün görüyoruz ki, Hz. Mevlânâ ve eserleri, Osmanlı toplumuna mal olmuş, bu kültürün önemli bir unsuru hâline gelmiştir. Mevlevî olsun olmasın birçok Dîvan şâiri esrarını, ilhamını Mesnevî'den, Hz. Mevlânâ'dan yahut Mevlevîlik'ten almış, bunlar âdeta mîri malı hâline gelmiştir. Böyle bir ortamda şâirlerin "Pîr-i aşk" yani aşk yolunun üstâdı kabul ettikleri Hz. Mevlânâ'yı övmemeleri, onu ve eserlerini, şiirlerinde anmamaları imkânsızdır. Nitekim birçok Dîvan şâiri de sevgisi ve istifadesi ölçüsünde eserlerini Hz. Mevlânâ, onun eserleri ve Mevlevîlik unsurlarıyla süslemiştir. (Mermer, Hidayetoğlu, Erdoğan, Koç Keskin, s. 4)

*Güş-ı hüşu turalım savt-ı kudüm u nâya
Gel azîzim gidelim Hazret-i Mevlânâ'ya*

(İlâhî-zâde Vâsık)

diyerek ona yönelen şâirlerimiz, kimi zaman da:
*Aşkı ben Mevlevî'den öğrendim
Suhânı Mesnevî'den öğrendim.*

(Keçecizâde İzzet Molla)

*Dönse de kadîm kemâna çille-i âzârdan
Dönmezem Monlâ-yı Rûm'a verdiğim ikrârdan.*
(Yenişehirli Avnî)

diyerek bu istifadesini itiraf edip onun yolundan dönmeyeceğini ifade etmiş, bazen de:

Kimde var ise aşkdan maya

Eylesin intisâb Monlâ'ya.

(Keçecizade İzzet Molla)

Dü cihânda eğer altın ola dersen nâmin

Sikkesi altına gir Hazret-i Mevlânâ'nın.

(Lâ-edrî)

Kesmeye dersen eğer Hazret-i Mevlânâ'nın

Matbah-ı feyzine gir Hazret-i Mevlânâ'nın.

(Lâ-edrî)

gibi beyitlerle okuyuculara tavsiyede bulunmuşlardır. Şâirlerin yer yer kendileri ve tabiattaki diğer varlıklarla Mevlevîlik unsurları arasında irtibat kurdukları, Hz. Mevlânâ ile ney arasındaki ilişkiye atıflarda buldukları görülmüştür.

Nevâ-yı aşk ile sûrâh sûrâh olmuş inlesin

Sen ey kalb-i hazînim nây-ı Mevlânâ'ya benzersin.

(Trabzonî Vehbî)

Şâh-ı gül üzre çıkıp san bülbül okur Mesnevî

Güş edip güyâ onu her gonca olmuş Mevlevî.

(Lâ-edrî)

Türk kültür ve edebiyatı tarihinde asırlarca etkisini kaybetmeyen iki temel unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan biri tasavvuf, diğeri Mevlânâ ve Mevlevîlik'tir. Dîvan şâirleri her iki hususundaki etkisinde kalmışlardır.

Tasavvuf bir inanç sistemidir. Sadece dinle ilgili bir olgu değil, siyasî, ilmî, sosyo-kültürel unsurları da bünyesinde taşır. Bu bakımdan tasavvuf, çok yönlü bir kavramdır. Türk tarihinde Osmanlıdan önce de, Osmanlılar zamanında da, çeşitli inanç merkezleri bulunmaktaydı. Anadolu'nun Türkleşmesinde

* Yrd. Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

ve İslâm'ın yayılmasında; Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve Rumeli'nin iskânında Horasan erenlerinin, Türk dervişlerinin rolü çok büyük ve önemlidir. (Köprülü, s. 201-203)

Dîvan Edebiyatında, tasavvuf konulu şiirlerde Osmanlı kültür ve edebiyatını etkileyen şahsiyetlerden biri Yunus Emre, diğeri ise Mevlânâ'dır. Osmanlı edebiyatının gelişme çizgisi dikkatlice incelendiğinde, araştırmacılar bu gerçeği göreceklerdir. İşte Osmanlı kültür ve edebiyatını etkisi altına alan ve yüzyıllarca tesiri kaybolmayan isimlerden biri ve en önemlisi Mevlânâ'dır. Dolayısıyla Mevlânâ ve Mevlevîlik, Osmanlıların en önemli kültür varlıklarıdır. Bitmez ve tükenmez bir hazine olan Mevlânâ ve Mevlevîliği birbirinden ayrı tutmak güçtür. (Mermer, Hidayetoğlu, vd., s. 10)

Mevlânâ, Türk-İslâm sınırlarını aşan, bütün insanlığa hitap eden bir düşüncenin, barışın, hoşgörünün, evrenselliğin ve sevginin sembolü olmuştur. Onun evrenselliği eserlerinde ve yaptığı icraattadır. Nice şâir, yazar, bilim adamı ve Mevlânâ dostları onun eserlerinin etkisinde ve Mevlevîlik yolunda ilerlemektedirler.

Bildiğimiz gibi Mevlânâ, Mevlevî tarikatının kurucusu değildir. Esasen basit teşkilât işlerine, özü olmayan kalıplara sığmayacak büyüklükte bir şiir ve felsefe kutbudur. Ne var ki, kendisinden sonra oğlu Sultan Veled ve torunu Ulu Ârif Çelebi tarafından kurulan tarikat teşkilâtının ilham kaynağı şüphesiz Mevlânâ'dır. (Kabaklı, s. 155)

Mevlevî tarikatının Türk hayat, şiir ve müzikine kattığı değerler yanında en büyük hizmeti ise, Mevlânâ'nın eser ve hatıralarını olduğu gibi koruması, onu şerh eden yüzlerce eser meydana getirmesi ve büyük insanın fikir, davranış ve görüşleri etrafında, yüzyıllar boyu gelişen bir "kült" yaratmış olmasıdır. Eserleri Farsça yazılmış olan bu büyük mürşidin, Türk fikir, sanat, ahlâk ve edebiyatı üzerinde geniş tesirler yapmış olmasında da Mevlevî dergâhlarının büyük hissesi bulunmaktadır. (Kabaklı, s.155-156)

Mevlânâ Celâleddin, bütün çağlara tuttuğu hoşgörü, neşe ve umut meşalesi gibi, yüce kişiliği ile kendi çağını aydınlattığı gibi, kendinden sonraki yüzyılları da aydınlatmaya devam etmektedir. O, asıl Müslümanlığı temsil ediyor ve dar görüşlere karşı irtibat savaşı yapıyordu. Kimselerin cesaret edemeyeceği geniş fikirler söylüyordu. Kötüler ondan korkuyor, fakat iyi bilginler, temiz devlet adamları, esnaf ve köylüler, hatta başka dinlere mensup geniş görüşlü insanlar ona gönülden bağlanıyorlardı.

“

Bu gün görüyoruz ki, Hz. Mevlânâ ve eserleri, Osmanlı toplumuna mal olmuş, bu kültürün önemli bir unsuru hâline gelmiştir. Mevlevî olsun olmasın birçok Dîvan şâiri esrarını, ilhamını Mesnevî'den, Hz. Mevlânâ'dan yahut Mevlevîlik'ten almış, bunlar âdeta mîri malı hâline gelmiştir. Böyle bir ortamda şâirlerin " Pîr-i aşk " yani aşk yolunun üstâdı kabul ettikleri Hz. Mevlânâ'yı övmemeleri, onu ve eserlerini, şiirlerinde anmamaları imkânsızdır.

”

Anadolu rûhunun sözcüsü olan Yunus Emre'nin Mevlânâ için;

*"Mevlânâ Hüdâvendigâr bize nazar kıldı
Onun görklü nazarı gönlümüz aynasıdır."*

demiş olması, mürşidin büyüklüğüne ayrı bir şahittir.

Mevlânâ, edebiyatımızın ve düşünce dünyamızın en önemli kaynağıdır. Her çağda yeni öncü sayılabilecek görüşler getirmiştir. İnsanları, insan oluşları bakımından saygıdeğer bulmuş, din, soy, mezhep, zenginlik, yoksulluk farkı gözetmeden herkesi kucaklamıştır.

Sultan Veled'in, Rebâbnâme'de;

*"Mevlânâdır evliya kutbu bilin
Ne kim ol buyurduysa onu kılın."*

demiş olması, Mevlânâ'nın düşüncelerinin yol göstericiliğine işarettir.

Büyük mutasavvıf ve düşünür Mevlânâ'nın eğitim sistemi üç esas üzerine kurulmuştur. "Şiir, semâ ve müzik". Mevlânâ, duygu ve düşüncelerini insanlara şiirle duyurmuştur. Mevlânâ'nın bütün eserleri, özellikle Dîvân-ı Kebîr ve Mesnevî'si Osmanlı aydınını etkilediği gibi, şâirlerini de etkisi altına almıştır. Şimdi, "Mecmu'a-i Medâiyih-i Mevlânâ" adlı eserde Balkanlı olan ve şiiri bulunan "Adnî, Ârif, Derviş Mânevî, Fâzıl Paşa, Ferhad Paşa, Garîbî, Firâkî, Günâhî Dede, Hakkı Paşa, Mezâkî, Nuri, Rahmetî, Râmiz, Sâbit, Sîneçâk Yûsuf Dede, Şefîk, Tecellî, Vecdî Dede" şâirlerin Mevlânâ etkisinde kaldıkları ve Mevlevîlik yolunda ilerledikleri bilinmektedir. Adını zikrettiğimiz bu şâirler, Mevlânâ ve Mevlânâ'nın düşünce sistemini yaşantılarına ve şiirlerine yansımıştır. Aşağıdaki şiirlerde ifade edildiği gibi:

“

Mevlânâ zamanında, onun meclislerinde rebap çalınıyordu. Kendisi, oğlu ve torunu da rebap çalıyorlardı. Sonraları ney ve kudüm, Mevlevî müziğinin özel icra vasıtaları hâline geldi. (Gölpınarlı, s. 45) Ney metaforunun sık kullanılmasında, Mevlânâ'nın Mesnevî'ye "Dinle neyden hikâyet etmekte, Ayrılıklardan şikâyet etmekte." ifadesiyle başlaması önemli bir etkidir.

”

"Gönülde inkisâr oldukça şevkin arttırır Adnî Mahal-i feyz eder câm-ı şikesti nây-ı Mevlânâ." (s. 96)

Mevlevî: Şiirlerde en çok kullanılan redif Mevlevî'dir. Şâirler, Mevlevî'nin çeşitli özelliklerini aşağıdaki beyitlerde görüleceği üzere dile getirmişlerdir.

Vecdi Dede: 1669 Rumeli'de bulunan Debre kasabasındandır. Yenişehir Fener Mevlevîhânesi'ni kurmuştur. Dîvanı olduğu söylenmektedir. (s. 44)

"Cümle-i şevk-i semâ imiş niyâz-ı Mevlevî Kâr-ı bî-hûde değildir sözü sâz-ı Mevlevî." (Mezâkî, G. 711/s. 682)

Dervîş Mânevî: Ö. 1578, Selânikli'dir.

"Devr eder Ka'be-i kûyunda senin leyl ü nehâr Raks eder şems külâhıyla kamer Mevlevîdir." (s. 592)

Mezâkî Süleyman: 1676- Bosnalıdır. Dîvanı vardır.

"Turfe gülşendir derûna dâğ dâğ-ı Mevlevî Dâğ-ber-dâğ-ı ciğerdir bâğ u râğ-ı Mevlevî.

Ey Mezâkî böyle mu'ciz-nağme-i irfan olur 'Andelib-i hoş nevâ-yı sahn-ı bâğ-ı Mevlevî." (s. 116)

Mevlânâ: Oğlu Sultan Veled'in dediği gibi cihanın fazileti ve süsü olan Mevlânâ'yı konu edinen

şiiirlere bakıldığında şâirlerin, pirllerinden himmet istedikleri, niyazda buldukları ve yakarış mahiyetinde içli, övgü dolu söyleyişlerle şiir söyledikleri görülmektedir.

Hakkı Paşa: 1896- İskodralı'dır. Dîvanı vardır. "Kemâl-i acz ile yüz sür azîzim bâb-ı Monlâya Onun dergâhıdır uşşâka hakkâ Ka'betül-ulyâ.

Penâh u dest-gîridir dü âlemde benim Hakkı Gürûh-ı aşîkinin mefhârı Sultân-ı Mevlânâ." (s. 552)

Sâbit, Alâddin: Ö. 1713, meşhur dîvan şâirlerindendir. Öziçe'de doğmuştur. Dîvanı vardır. Hilve-i Mübâreke-i Hazret-i Mevlânâ

"Bismi Rahmân Rahimü'l- Mevlâ Rabbenâ Hâlîkenâ Mevlânâ.

Ola yâ Rabb'i Celâleddin'in Mehbî-i feyzi Celâleddin'in." (s. 52-70)

Külâh: Mevlevîlerin başına giydiği, ucu sivri, yüksek başlığa verilen addır. Bu, Mevlevîlerin simgesidir. Bu bakımdan Mevlevî şâirleri duygu ve düşüncelerini bu motifle şöyle dile getirmişlerdir.

Râmiz, Mehmet: 1756- Karaferyeli'dir. Dîvanı vardır.

"Kâmeti elif ü kenârı halka-i hâ resmidir Dildeki âha işâretidir külâh-ı Mevlevî."

"Boyu elif harfinin, kenarı hâ harfinin halkasının resmidir. Mevlevî külâhı âşîğın gönül âhının işaretidir."

Dervîş Ma'nevî:

"Devr eder Ka'be-i kûyunda senin leyl ü nehâr Raks eder şems külâhıyla kamer Mevlevîdir." (550, s. 592)

Ârif, Ahmed: Ö. 1724, Peçevî Ahmed Dede, Beç, Filibe, Yeni kapı Mevlevî- hâneleri'nde şeyhlik yapmıştır. Şâir, Mevlevîhâneleri İrem gül bahçesi; Mevlevî külâhını da yer yüzünde Mevlâ'nın gölgesinin koruyucusu olarak değerlendiriyor.

Gazel

“Sahn-ı gül-zâr-ı İrem'dir hânkâh-ı Mevlevî
Sâyebân-ı zıll-ı Mevlâ'dır külâh-ı Mevlevî.

*Li-ma'allâh sâhasında seyr eder vakt-i semâ
Kurb-ı ev-ednâdır Ârif cilvegâh-ı Mevlevî.”*
(107, s. 180)

Gazel

“Beyzâ-i tâvûs-ı cennetdir külâh-ı Mevlevî
Nûrdan fânûs-ı hikmetdir külâh-ı Mevlevî.

*Sâyesinde Ârifâ kat'-ı merâhildir murâd
Hayme-i râh-ı velâyet külâh-ı Mevlevî.”*
(G. 71/s. 138)

Fâzıl:

Tahmis-i Gazel-i Mîr Nazîm

“Dürretü'l- tâc-ı sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî
Kisve-i ashâb-ı cennetdir külâh-ı Mevlevî.
Kubbe-i kasr-ı selâmetdir külâh-ı Mevlevî
Yâ kamer devrin işâretidir külâh-ı Mevlevî.

*Müftehirdir Fâzıla onunla her akl-ı selîm
Ona râğbet etmede âgâh-ı esrâr-ı alîm.
Kadrini bilse bilir ancak onun merd-i fehîm
Pâdişâh eyler cihâna bir gedâyı ey Nazîm.
Serde iklîl-i sa'âdetdir külâh-ı Mevlevî.”*
(229s. 430- 432)

Semâ: Semâ, Türk tarihinin, ananesinin, inançla-
rının bir parçası olup Hz. Mevlânâ ilhamıyla oluşmuş
ve gelişmiştir. Kemâle doğru mânevî bir yolculuğu,
bir gidiş gelişi temsil eder. Mevlânâ zamanında ve
Mevlevîlikte çok önemli bir unsurdur. Mevlânâ'nın
ve Mevlevîlerin vecdidir. Mevlevîlerin ilâhi cezbe hâ-
linde ayakta dönerek dans ve zikretmesidir. Aynı za-
manda duygu ve inancın mûsikî ile bütünleşmesidir.
Bu bütünleşme içinde kulun hakikate yönelip akilla,
aşkla yücelip nefsinin terk ederek, Hak'ta yok oluşu ve
olgunluğa ermiş, kâmil bir insan olarak tekrar kullu-
ğa dönüşüdür.

Tecellî, Abdülkadir: 1689, Pirizrenli'dir. Dîvanı,
Gülendam, Zülfikar ve Küeyt adlı mesnevîsi vardır.
(s. 44)

Der Ta'rif-i Semâ

“Ne aceb hâlet olur hâlet-i meydân-ı semâ
Şevk- bahşâyî-i cem'iyyet-i meydân-ı semâ.”
(Tecellî, G. 728 /s. 687)

Gazel

“Kârgerdir kemâl-i ehl-i semâ
Sehldir her muhâl-i ehl-i semâ.

*Âlem-i dilde sırr-ı Mevlâ'dır
Heves-i merd-i hâl-i ehl-i semâ.*

*Sâlike hâldir hâsûda haram
Kar-ı sihr-i helâl-i ehl-i semâ.*

*Kühl-i resm-i kirâm-ı âlemdir
Derd ü âh u melâl-i ehl-i semâ.*

*Ey Tecellî revâdır âlemde
Olmasa ger kelâl-i ehl-i semâ.”*
(G. 138/s. 212-214)

Râmiz, Mehmet: 1756- Karaferyeli'dir. Dîvanı
vardır. (s. 41)

“Devre-i arşıyye-i çerh-i velâyetdir semâ
Gerdiş-i eflâk-i gerdân-ı kerâmetdir semâ.

*Cân-ı Râmiz mahv-ı istiğrâk-ı bahr-i zât eder
Dürr-i cem'ü'l-cem'-i deryâ-yı meşıyyetdir semâ.”*
(133, s. 210)

Fâzıl Paşa:

“Ka'be-i aşka teveccühdedir ashâb-ı semâ
Küre-i arz gibi dönmede erbâb-ı semâ.
Şark ile garba cenûb ile şimâle düşmez
Şemsveş Fâzıl'a rûşen görünür bâb-ı semâ.”
(124, s. 204)

Mûsikî: Mevlânâ zamanında, onun meclislerinde
rebap çalınıyordu. Kendisi, oğlu ve torunu da re-
bap çalıyorlardı. Sonraları ney ve kudüm, Mevlevî
müziğinin özel icra vasıtaları hâline geldi. (Gölpi-
narlı, s. 45) Ney metaforunun sık kullanılmasında,
Mevlânâ'nın Mesnevî'ye “*Dinle neyden hikâyet et-
mekte, Ayrılıklardan şikâyet etmekte.*” ifadesiyle baş-
laması önemli bir etkidir.

Ney-Nây: Kamıştan yapılan yedi delikli bir mü-
sikî aleti. Mevlânâ zamanında rebap çalınıyordu.
Sonraları ney ve kudüm Mevlevî müziğinin özel icra
vasıtaları hâline geldi. (Abdülbâki Gölpinarlı, *Mev-
levî Âdâb ve Erkânı*, s. 45, İnkılâp, Ankara 2004)

Fâzıl Paşa, Mehmed: Ö. 1882, Bosnalı'dır. Devlet adamı ve şâirdir. Dîvanı ve Şerh-i Ezkâr-ı Mevlânâ isimli eseri vardır. Fâzıl Paşa, aşağıdaki gazelde, "Neyin sedası beni muhabbet bezminde sarhoş eyledi, neyin nidası gönlümdeki gamı bir anda mahv eyledi." diyor.

"Beni mest eyledi bezm-i muhabbetde sadâ-yı ney
Gamı mahv eyledi bir demde gönlümden nidâ-yı ney.
İmâm-ı Mescid-i Aksâ'dan aldı sırr-ı irfânı
Gülistân-ı safâda âleme esdi hevâ-yı ney.
Semâ eyler iken Fâzıl der-i hünkârda uşşâk
Kalırlar âlem-i hayretde erince nevâ-yı ney."
(149, s. 224)

Adnî, Recep: Ö. 1683, Belgrat Mevlevihânesi şeyhliğinde bulunmuştur. Dîvanı, Şerh-i Kasîde-i Urî, Nahl-i Tecellî isimli eserleri vardır.

"Hem-dem-i nây olmayan hem râz bilmez nidiğin
Âşık-ı dil-süz ile demsâz bilmez niydiğin."
(Mezâkî/s. 682, G. 710)

"Dem-a-dem andırır ahd-i elesti nây-ı Mevlânâ
Kılar âşıkları didâr mesti nây-ı Mevlânâ.
Gönülde inkişâr oldukça şevkin artırır Adnî
Mahall-i feyz eder câm-ı şikesti nây-ı Mevlânâ."
(24, s. 96)

Mesnevî: Mevlânâ'nın en önemli eseri. Dîvan Edebiyatı'nın temel kaynaklarından olan, pek çok şâire yol gösteren canlı eserdir. Dîvan şâirleri de Mesnevî'yi tanıtıcı, övücü mahiyette pek çok şiir söylemişlerdir.

Bosnalı Fâzıl Paşa, Hz. Mevlânâ'yı irfan âlemi-min tercümanı ve mesnevî sahibi olarak belirttiikten sonra, onun ledün ilminin hocası, mânevî mülkün şahı ve hidayet tacının sahibi olduğunu belirterek özelliklerini şiirinde ifade etmiştir.

"Mâlik-i tâc-ı hidâyet şâh-ı mülk-i ma'nevî
Hâce-i ilm-i ledündür zât-ı pâk-i Mevlavî.
Şark u garba münteşir olmuş şuâ-ı pertevi
Sözleri iksîr-i a'zam nazmının yok peyrevi.
Tercümân-ı âlem-i irfân sahib-Mesnevî.

Âşıkâne ism-i Celâl ile edince iştigâl
Devr ederler eyleyüp tennüreyi çü perr ü bâl
Zâhir ü bâtında oldur mecma'-i ilm ü kemâl

Fâzıl etdi sâye-i kudretde ona imtisâl.
Gülşen-i ehl-i vefâdır âlem içre peyrevi."
(208, s. 374-376)

Adnî:

"Medh-i Mesnevî-i Ma'nevî
Ey hakâyık-güster-i sâhib-me'âl-i Mesnevî
Vey Güher-bahşâ-yı asdâf-ı leâl-i Mesnevî.
.....
Adnîyâ imdâd ederse himmet-i monlâ-yı Rûm
Sa'd-ı bahtın gösterir ferhunde-fâl-i Mesnevî.

Rûh-ı Mevlânâ'ya olsun sad dürûd u sad selâm
Tâ ki bâkîdir cihân içre ricâl-i Mesnevî."
(111, s. 182-183)

Ocak-Eşik-Otağ: Mevleviler'de ocak, Ateşbâz-ı Velî'nin makamıdır. Ocağa niyaz etmeden işe başlanmaz. Bu niyaz, ocak temizse öpülerek, öpülme-yecek bir haldeyse baş kesilip el değdirilerek ve elin şahadet parmağı öpülerek yapılır. Fâzıl Paşa, Mevlevî ocağına dâhil oldum diyerek Allah'a hamd ediyor.

"Ehl-i tevhîd fırkası cem' oldı cennet bâğına
Kalbi hâlis zer olanlar erdiler müştâkına.
Mevlevîler halkası bend oldu arşın sâkına
Hamdü'lîllâh dâhil oldum pîrimin otağına."
(Fâzıl Paşa, Kıt'a 623/s. 623)

Dergâh: Kapı yeri anlamına gelen bu Farsça söz, dervişlerin ve şeyhlerin oturduğu yapıların tümüne denir.

Rahmetî Rahmetullah: 1620, Serez'de doğdu. Üsküdar ve Gelibolu Mevlevihâneleri'nde şeyh oldu. (s.41) Rahmetî "Hû" redifli gazelinde hû um-mânının cevheri olduğunu belirtiyor. (s. 614)

Hû: O, anlamına, Arapça bir sözdür ve Allah mânâsını ifade eder. Her gül-bângın sonunda "Hû" denir.

Gazel

"Es-salâ erbâb-ı şevke açılıp meydân-ı Hû
Tutdu ser-tâ-ser cihânı pertev-i cevelân-ı Hû.
Peyrev-i nây u kudûm u sine-çâk ü zahme-hâr
Olmak ister derd-i Mevlânâ ile merdân-ı Hû.

*Mesnevî vü Mevlevî şîr ü şekerdir bezmine
Hasretü'l-Firdevs'dir ıyş-i hoş-ı rindân-ı Hû.
Evvel ü Âhir ile çün Zâhir ü Bâtın odur
Rahmetî olsa n'ola dil gevher-i ummân-ı Hû.”*
(G. 594/s. 6149)

Tebrizli Şems ve Monla:

Mevlânâ'nın asıl adı Muhammed Celâleddin'dir. Mevlânâ, Rûmî, Monla, Hüdâvendigâr vb. kendisine sonradan verilen isimlerdendir.

Şems-i Tebrizî Hazretleri: Bu zâtın adı Şemseddin Muhammed'dir. Mevlânâ ile Şems, bu iki nur, bu iki ruh buluştular ve görüştüler. Bu iki ilâhî âşık, bir müddet uzlet köşelerine çekilerek kendilerini tamamıyla Hakk'a verdiler ve gönüllerine gelen ilâhî ilhamlarla sohbet ettiler. Mevlevî şâirler için, Mevlânâ ve Şems bu dünya için iki sultandır, bir birini tamamlamış, insanlara yol gösteren mânevî önderlerdir.

Fâzıl:

*“İki sultân idi Şems ile Mevlânâ bu dünyâda
Bu bâba müntesib olmak dü âlemde ne a'lâdır.*

*N'ola şâh u gedâya eyler isen Fâzıl istignâ
Benim şâhim efendim Şems-i Tebrîz ile Monlâdır.”*
(s. 572)

Adnî:

*“Kıbâb-ı izzetin mestûrusun yâ Hazret-i Monlâ
Aceb merdân-ı Hakk meşhûrusun yâ Hazret-i Monlâ.*

*Dil-i mâtem güzîn-i dâğdâr-ı Adnî-i zârın
Dem-â-dem teşne-i bahş-sûrusun yâ Hazret-i Monlâ.”*
(240- s. 450)

Râmiz:

*“Nesl-i siddîk-i vefâ Hazret-i Mevlânâ'dır
İrk-ı pâk-ı ulemâ Hazret-i Mevlânâ'dır.*

*Râmiz uşşâk döner üstüne pervâne gibi
Şem'a-i şems-i ziyâ Hazret-i Mevlânâ'dır.”*
(235-s. 448)

Fâzıl:

*“Erenler şâhı Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'dir
Meleklerle felek âvâze-i bang-i kudûmudur.*

*Bu âteşle ney-âsâ Fâzıl-ı pür-dâğ eder feryâd
Erenler şâhı Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'dir.”*
(259-s. 472)

Ferhad Paşa: 1595, Arnavut asıllı olup, devşirmedir. Kanunî Sultan Dönemi'nde yaşamıştır. Dîvanı vardır. (s.38)

Firâkî: 1742, Firâkî Yazıcı, Peçevî Ârif Ahmet Dede'den eğitim almıştır. (s. 38)

Günâhi Dede Hasan: 1580, Vardar Yenicesi'nde doğmuştur. Konya Mevlânâ Dergâhı'nda çile çıkarmıştır. Kasîdeleri ve gazelleri vardır. (s. 38)

Sineçâk Yûsuf Dede: 1546, Vardar Yenicali Hayretî'nin kardeşidir. Cezîre-i Mesnevî, Muntehabât-ı Rebab-nâme, Nazîre-i Muhammediyye isimli eserleri vardır.

*“Ehl-i aşkın tâ ezel ser-defter-i bî-pâkiyiz
Şâd-mâniyiz cihânın sanma kim gam-nâkiyiz.*

*Fahrimiz fakr iledir ol âsitânın hâkiyiz
Hânkâh-ı Mevlevî'nin sine-i sad-çâkiyiz.”*
(435, s. 568)

Garîbî Ebûbekir Çelebi: 1784, Mevlevî şeyhlerinden Ârif Çelebi'nin oğludur. Garîbî, Mevlevî bir ailenin içinde yetişmiştir. O, küçük yaşlarından itibaren Mevlânâ feyziyle yetiştiğini ve Mevlevîlik yolunda olduğunu aşağıdaki gazelinde ifade etmektedir.

Gazel

“Nola aşk içre desem mihr-i cihân-ârâyım
Zerre-i hâk-i der-i Hazret-i Mevlânâ’yım.

Beni kec görse adû nola ehıbbâ katı râst
Der-i Monlâ’da bugün âyîne-i ma’nâyım.

Olalı nûr-ı Hudâ şem bu bezm içre nola
Dil-i pervâne gibi yanmada bî-pervâyım.

Def ü nây ile semâ eylesem aşk içre nola
Kâşif-i Mesnevî-i ma’nevî-i Monlâ’yım.

Nola geldimse Garîbî bu fenâ mülke garîb
Sâlik-i râh-ı fenâ rehber-i ev-ednâyım.”
(304, s. 508)

Vecdî Dede: Mutasavvıf şâir (Debre ?/Ö. 1669).
Mevlevî tarikatına giren Vecdî, Sarayova’da Tevek-
külî Dede tarafından yetiştirildi. Yenişehir Fener
Mevlevîhânesi’ni kurdu ve orada mesnevî okuttu.
Dîvan sahibidir.

Tezkirede, Mevlânâ Hazretleri’nin dergâhının ve
kabrinin Konya’da bulunmasından dolayı, Konya’yı
öven şiirler yazmıştır. (Özdingiş, s.263) Esrar Dede
Tezkiresi’nden gazelin tamamını buraya aldık.

“Cân-bahş-ı nefh-i İstî rûzgârı Konya’nın
Cennet-âbâd oldu ey dil her kenârı Konya’nın.
Tuti-yâ-yı çeşm-i dildir hâk-i râh-ı âşıkân
Hazret-i sultânımızdır şehriyârı Konya’nın.”
(426, s. 564)

Aşağıdaki gazelde bunlardan sadece birisidir.

Gazel

“Cân-bahş-ı nefh-i İstî rûzgârı Konyanın
Cennet-âbâd oldu ey dil her kenârı Konyanın.

Tuti-yâ-yı cân u dildür hâk-i râh-ı âşıkân
Hazret-i sultânımızdır şehriyârı Konyanın.

Bâğ-ı cennetten nişân virür disem lâyık olur
Âb-ı Kevser-veş bütün çıkar suları Konyanın.

Nev-bahâr irdükçe olur ziynet-i bâğ-ı İrem
Her nihâl üstinde güyâ berg-bârı Konyanın.

Vakt-i azhâ pîr ü dil-berler olup serv-i revân
Salunurlar Vecdî ile gül-izârı Konyanın.”

(E. D.,T., s. 517-518)

Meâlen: “Konya’nın rûzgârı, Hz. İsa’nın can ba-
ğışlayan nefesi gibidir. Ey gönül, Konya’nın her ke-
narı cennet-âbâd olmuştur.

Konya’nın padişahı bizim sultanımız,
Mevlânâ’dır. Âşıkların yolunun toprağı can ile gö-
nüllere sürmedir.

Konya’nın bütün suları Kevser gibidir. Onun
için cennet bahçesinde bir nişandır desem, uygun
olur.

İlkbahar’da Konya’nın her fidanının üstündeki
yaprağı ve meyvesi, sanki İrem Bağ’ının süsü olur.

Kurban Bayramı’nda, yaşlısı, genci salınarak yü-
rüyen bir serviye dönünce, Vecdî ile Konya’nın gül
yanaklısı birlikte salınır.”

Kaynaklar

1. Abdülbâki Gölpinarlı, **Mevlevî Âdâb ve Erkânı**, İnkılâp, İstanbul, 2006.
2. Ahmet Kabaklı, **Mevlânâ**, Türk Edebiyatı, c. II, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 155-156.
3. Ahmet Mermer, Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, Mustafa Erdoğan, Neslihan Koç Keskin, **Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevilik Unsurları**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2009, s. 4.
4. Ahmet Mermer, Ahmet Selahattin Hidayetoğlu, Mustafa Erdoğan, Neslihan Koç Keskin, **Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevilik Unsurları**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2009. (Makaledeki şiirler bu eserden seçilmiş olup, şiirlerin yan tarafına sayfa numarası ve kaçınıcı şiirden alındığı belirtilmiştir.)
5. Esrar Dede, **Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye**, İnceleme, Metin, Haz. Dr. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 3-596.
6. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, İstanbul, s. 201-203.
7. Mustafa İsen, **Ötelerden Bir Ses; Divan Edebiyatı ve Balkanlar’da Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler**, s. 131-142, 512-527, Ankara, Akçağ Yayınları, 1997.
8. Vicdan Özdingiş, **Esrar Dede Tezkiresi’nde Balkanlarda Dünyaya Gelen Mevlevî Şâirler ve Şiirleri**, Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu-II, (Yayına Hazırlayan: Yrd Doç. Dr. Ünal Şenel), c. II, Manisa, 2010.

Sema ve Semah'ın XIII. Yüzyıl Öncesi Temelleri-VI¹

» Cenk GÜRAY*

Süryâni Kilisesi

Süryâni Kilisesi, bilinen en eski kilise müziği geleneğini temsil etmektedir. Süryâni Kilisesi âyin sistematigi içinde müziğin varlığını I. ve II. yüzyıllara kadar götürmek mümkündür. Antakya Patriği İgnatius Nurani tarafından oluşturulan iki değişik koronun Davut Peygamberin mezmurlarını ilâhi olarak tanımlanan bölümler hâlinde söylemesi bu geleneğin başlangıç noktası olarak görülebilir. Daha sonra bu gelenek Urfa ve Nusaybin'de devam etmiştir.

Kilise Müziği sözlü anlatım yoluyla algılanamayan bazı ayrıntıların müzik yoluyla hafızalara nakşedilebilmesi ve âyine bir coşkunculuk katılabilmesi amacını gütmektedir. Kilisedeki müzik geleneğini Süryâniler açısından esas sistemleştiren kişi ise *Mor Afrem'dir* (Ö. 373).

Süryâni Kilise Müziği, bestelenmiş 3000 adet ilâhiye ulaşılan VII. yüzyılda zirveye ulaşmış, XII. yüzyıldan itibaren ise gerileme dönemine girmiştir. Şu an bu ilâhilerin yaklaşık yarısı hatırlanabilmektedir.

Süryâni Kilise Müziği ağırlıklı olarak hafıza ile günümüze dek aktarılmıştır. 1932'ye kadar sadece ses ile yapılan bir icra söz konusu iken bu tarihten itibaren kilise organının da devreye girdiği görülmektedir. Şu an Süryâni Kilisesi'nde kullanılan dua programı, ilâhilerin sözlerinin yazılı olduğu 10 kitap vasıtası ile yürütülmekte ve âyinin özelliğine göre bu ilâhiler değişik makamlarda icra edilmektedir. III. yüzyıl şâiri *Bardaysan (154-222)*, her ne kadar Mor Afrem'den farklı ve *paganizmden* etkilenmiş bir inanç felsefesini temsil etmekteyse de, bu ilâhilerin sayısına en fazla katkı yapan kişilerden biridir.

Tüm Doğu Kiliselerinde makam anlayışına dayalı bir ibadet sistemi uygulanmaktadır. Bu anlamda Bizans (Rum Ortodoks), Ermeni (Gregoryan) ve Süryâni (Yakubî, Nesturî, Keldâni, Melkit, Maruni) kiliselerinde uygulanan sekiz makama dayalı sistemler birbirleri içinde benzerlik göstermektedir. Süryâni makamları sırasıyla *Kadmoyo*, *Trayono*, *Tlithoyo*, *Rbihoyo*, *Hmişoyo*, *Ştithoyo*, *Şibibhoyo* ve *Tminoyo* şeklinde adlandırılmaktadır. Makamların ilâ-

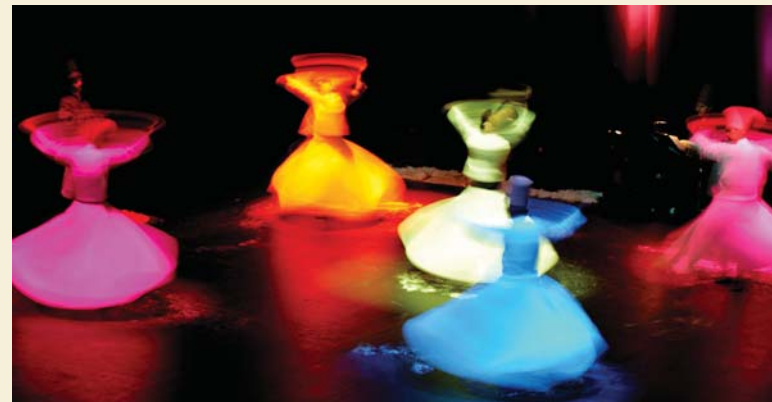
hilerde kullanımı ise çok çeşitli olabilmektedir. Örneğin sözleri sekiz beyitten oluşan bir ilâhinin her bir beyiti Kilise Müziği'nde kullanabilen sekiz makam ile söylenebilmektedir. İlâhi sisteminde ilk iki beyit Meryem Ana, 3.ve 4. beyitler azizler, 5.ve 6. beyitler tövbe, 7. ve 8. beyitler ise ölümlerle ilgili sözlere ayrılmıştır. Kilisede her hafta uygulanan âyin programı ise âhengi korumak adına tek bir makamda seslendirilmektedir. Süryâni Kilisesi içinde kadınlar ve erkeklerden oluşan iki ayrı koro kullanılabilmektedir.³

Keldâni Kilisesi

Makamların kullanımı, koronun işlevi ve ilâhi sistematigi konularında Süryâni Kadim Kilisesi ile benzerlikler gösteren Keldâni Kilisesi ise 1304 yılında, Efes Konsili'nin ardından Süryâni Kilisesi'nden ayrılan Nesturîler içinde Katolikliği benimseyen bir topluluk tarafından oluşturulmuştur. Âyinlerini kendi dilleri olan Keldânice ve Arapça olarak yürütürler.⁴

Dipnotlar

- 1 Bu yazı dizisi, yazarın 2012 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslâm Tarihi ve Sanatları (Türk Din Müsikisi) Anabilim Dalı'nda, Doç. Dr. Bayram Akdoğan'ın danışmanlığında tamamladığı tez çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.
- 2 Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Müsikisi Devlet Konservatuvarı.
- 3 Güray, *Anadolu'da İnanç*..., a.g.e., s. 62; Gabriel Akyüz, "Süryanilerde Dini Müsikî", Atölye Çalışması, ODTÜ Türk Halkbilim Topluluğu Anadolu Müziği Günleri, Ankara, 2008; Melih Duygulu, *Alevi-Bektaşî Müziğinde Değişler*, Sistem Ofset, İstanbul, 2005.
- 4 Bu konudaki bilgiler Keldâni Patriği François Yakın'dan alınmıştır.

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi.

İzmir’de Mevlevîlik ve Tasavvuf Çevrelerine Dair

» Yard. Doç. Dr. Ünal ŞENEL*

İzmir, tarih boyunca ticarî hayatın yanında oldukça zengin bir kültür hayatına da sahne olmuştur. Beylikler devrinden beri köklü bir Türk şehri oluşu; coğrafi konumundan ve liman şehri oluşundan kaynaklanan Batı’ya en açık şehirlerden biri olması; yakın tarihe kadar dinî ve etnik çeşitliliğin fazlalığı gibi hususlar, bu zenginliğe yol açan başlıca etkenler arasındadır.

Bu faktörler, düşünce, sanat, edebiyat ve basın-yayın hayatının zenginliğine de katkı sağlamıştır. Bütün bunlar İzmir’de edebî, fikrî ve kültürel yönden oldukça esnek bir zeminin doğmasına yol açmıştır. Bu hâlin, en bâriz örnekleri arasında, Neyzen Tefvîk gibi nevi şahsına münhasır bir şahsiyetin İzmir’de yetişmesi; Şâir Eşref gibi bir hiciv ustasının kendisini en rahat ifade edebildiği İzmir’e sık sık “kaçıp gelmesi” gösterilebilir.

Bu esnek kültürel zeminin sebep sonuçları arasında tasavvufî şahsiyet ve kurumların önemli yeri vardır. Bunlar arasında en çok dikkat çekenlerden biri Mevlevîlik ve onun İzmir’deki son şeyhlerinden olan Nurettin Efendi’dir.

Şeyh Nurettin Efendi (1858-1920)¹ Osmanlı’nın son döneminde İzmir’in önde gelen kültür ve sanat adamlarındandır. Onun döneminde İzmir Mevlevîhânesi birçok şâir, yazar ve düşünce adamı için cazibe merkezi konumunda olmuştur.

Halit Ziya Uşaklıgil, *İzmir Hikâyeleri* adlı eserinde Mevlevîhâne ve Şeyh Nurettin Efendi’den şöyle bahsetmektedir:

“Saz âlemlerinin en güzidelerinden biri İzmir Mevlevîhânesi’nin husûsî bir dairesinde aziz muhibbim Şeyh Nuri Bey’in mûsikî toplantılarında vâki olurdu.

Pederinin vefâtından sonra İzmir Mevlevî dergâhı-

nın postnişini makamını alan Nuri Bey henüz pek genç idi, belki birkaç yaş daha büyük olmakla beraber bana akran olanlar arasında idi. Pek melih, pek nâzık, pek halûk olan bu genç çok mümtaz bir mûsikîşinas, pek mâhir bir neyzen idi. Toplantılarda kemanî Hüseyin Efendi, kanunî Cemal Bey, udî İdris Dede vardı; hânendeler arasında da Çulluların Halid, Sofuların Raşid hele biçare Aziz hatırıma geliyor.”²

Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel Neyzen Tefvîk’in Şeyh Nurettin Efendi ve Mevlevîhâne ile münasebetini şu ifadelerle tespit etmiştir:

“Küçük yaşlarından itibaren derin bir tutkunlukla bağlandığı mûsikî merakı dolayısıyla İzmir’de sürekli neyzenlerle beraber olan Tefvîk, İzmir Mevlevî dergâhına devam etmeye başlamış ve kendisi de bir şâir ve besteci olan Şeyh Nurettin Efendi’nin kardeşi neyzenbaşı Cemal Bey’den ve Halil Dede’den ney ve sema dersleri almıştı. Bu sırada sık sık

İzmir’e gelen şâir Eşref’i de tanıyan ve onunla birlikte Abdülhalim Memduh, Tokadîzâde Şekip, Bıçakçîzâde Hakkı, Tefvîk Nevzat ve Bektaşî dergâhı şeyhi Ruhi Beybaba’nın oluşturduğu şiir ve müzik meclislerinin müdavimi olan Neyzen Tefvîk, bu İzmir günlerini 1919’da yazdığı *Tercüme-i Hâlim* adlı uzun şiirinde şöyle anlatmaktadır:

“O zât-ı mürşid-i a’zam ki Şeyh Nurettin Harîm-i mahfil-i irfanda câ-nişin ü metin
O anda bertaraf oldu hemen sual ü cevap
Dedi “Biraderi gör, durma eyle meşke şitab!”
Cemal Efendi ki şeyhin biraderi hem de
Birinci neyzeni dergâh-ı pîrin hem de
Kemâl-i vecd ile tebliğ-i emr-i şeyh etti
Kabûle mazhar olup şevk u gaşy ile bitti.”³

Mevlevî Dergâhı Postnişini
Şeyh Nureddin Efendi

* Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Ed. Bölümü Öğrt. Üyesi

Şeyh Nurettin Efendi'nin oğlu Mustafa Hayrettin İndelen ile 28.09.1992 tarihinde İzmir-Poligon'daki evinde, babası, Mevlevîhâne ve o devrin tasavvuf muhiti hakkında bir mülakatımız olmuştu. 1912 doğumlu olan Hayrettin Bey o tarihte 80 yaşında olmasına rağmen hafızası oldukça güçlü ve muhakemesi yerindeydi. Kızı Tülay Onart'tan babasının 20 Kasım 2001'de vefat ettiğini öğrendik. Hayrettin Bey'in verdiği bilgileri, bir dönem İzmir'ini daha yakından tanımaya vesile olması arzusuyla takdim ediyoruz:

“Mevlevî dergâhı İkiçeşmelik semtinin üst tarafında Yangın Yokuşu'ndan çıkınca Dibekbaşı'ndaydı. Sema etmeye on yaşında başladım. Dört sene döndüm. Cuma günleri dönerdik. Kâzım Gür ihvânımızdı. Babası Halil Dede semâzenbaşığıydı. Kudümzenbaşı da Hâfız Tevfik Bey'di. Neyzenbaşı amcam Şeyh Cemal'di. Okuyanlar Gümrükçü Naci Bey, Rifâî Şeyhi Cemal Bey'in oğulları Mâhir ve Abidin, Gözlüklü Ali Efendi, Saatçi Tevfik Efendi idiler. Şeyh Râkım Efendi (Elkutlu) ve oğlu Şuayip de arasına Nât-ı Mevlânâ okurlardı. Agora'dan geçtikten sonra pazar yerinde bulunan Emir Sultan Dergâhı'na da gider, sema ederdim. Rakım Elkutlu Rifâî şeyhiydi. Kendisi akrabamızdı. Dergâh, Elhamra Sineması arkasındaydı. Semaî şeyhi Behçet Efendi'ydı. Bektaşî şeyhi Ruhi Beybaba Karşıyaka'da oturuyordu. Perşembe Dergâhı şeyhi Ali Efendi idi. Emir Sultan Dergâhı şeyhi Rifâî Hüseyin Efendi idi. İkiçeşmelik'te Kabasakal Kadri Efendi vardı. Mısırî Dergâhı Basmane'deydi, şeyhi Bedri Efendi idi.

Babam ilk evliliğini liman reisinin kızıyla yaptı, ilk çocuğu Ziya, Selanik'te askerdeyken vefat etti.

Babamın ikinci evliliğinden, yani annemden altı çocuğu oldu: Hüsameddin, Celaleddin, Celile, Şemseddin, Hayreddin ve Hemdem.

Amcamın oğlu Nuri Şenneyli Maltepe'de kanun imal ediyor. Babası üdi Şeyh Cemal Efendi'ydı.

Babam aynı zamanda kuyumcuydu. Elmas üzerine ihtisası vardı. Manisa Dergâhı'nın Karaoğlan çiftliği vardı. Oradan geçinirlerdi. Orada çile doldurulurdu. Bizim bütün malımız tekke için gitti.

Bir gün Tevfik Paşa yalısında amcam ud çalarken babam biraz keyif olunca, Cemal'e “Çal Abdülhamit keratasının marşını” dediği için Bitlis'e sürülür.

Babam millî istihbarat şefiydi. Mütareke döneminde İstanbul Büyükkada'da Azaryan yokuşunda Kevkeb Bey'in köşkünde bir sene kaldık, işgalden sonra bir iki ay geçince İstanbul'a gittik.

İzmirli Şerif Paşa babamın arkadaşlarındandı. Atatürk İzmir'de millî mücadele yıllarındaki hizmetlerinden dolayı iki şeyhe maaş bağladı. Rifâî şeyhi Hüseyin Efendi ile ağabeyime maaş bağlamıştı. Maaş 75 liraydı. Fikri Şenürkmez Hüseyin Efendi'nin torunuydu.

Babam ölünce ağabeyim Mehmet Celaleddin posta oturdu. 13-14 yaşındaydı. Tire Mevlevî şeyhi Hayrullah Efendi tarafından posta oturma merasimi icra edildi.

Babam Dergâhın hazîresine defnedildi. Dergâhın olduğu yer harabe hâline geldiğinden babamın ve dedem Şeyh Hacı Halil Akif Dede'nin türbesini Kokuca Mezarlığı'na taşıdım. Kırklı yıllarda, Reşat Leblebicioğlu zamanında.

Gazeteci Mahmut Tâhirî'l-Mevlevî Bayraklı İstasyonu yanındaki Yahya Paşa konağındaydı. Babamın sandukasının levhasını yazmıştır:

“İrtihâlden haberdar eyleyüb ihvânımı

Huzur içinde dinledi akşam ezânımı

Şeyhimiz Allah için gerçeklik ibraz eyledi

Rûh-ı Nurî âlem-i lâhivete pervaz eyledi.”

Babamın bir kitabesi Hisarönü'ndeki şadırvanda yazılıdır. Cin Ahmet ve Neyzen Tevfik'e ilk ney derslerini babam vermiştir. Halamın oğlu Cemil, İbiş gazetesini çıkarırdı. Dergâhın bulunduğu yerde, Dibekbaşı'nda Çingene Ahmet vardı. Tennûre giyer, Nakşilere falan gider, dönerdi. Sonra aramız açıldı.

İstanbul'dan semâzenbaşı Kemal geldi. Cemalettin Çelebiyle İzmir Öğretmenevi'nde tanıştık. Mart'ta Konya'ya sema törenine gittik.”

Dipnotlar

- 1 Hakkında geniş bilgi için Bkz.: Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Ankara 2000, ss.356-360
- 2 Halit Ziya Uşaklıgil, *İzmir Hikâyeleri*, İstanbul, 1950, s.81.
- 3 Prof. Dr. Ömer Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, s. 570-571.

Mısırî Dergâhı Şeyhi
Bedreddin Efendi

Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri

» Ahmet HATİPOĞLU*

İcra edilen konuşmanın künyesi:

Konuşmacıya Tevdi Edilen Ödül Sebebi: Klasik Türk ve Tasavvuf Müziği'ni kendine özgü icra tarzlarıyla zenginleştirip geniş kitlelere ulaştırması.

Konuşma Sebebi ve Yeri: Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri Töreni, Çankaya Köşkü / Ankara.

Konuşmanın Tarihi: 29 Kasım 2012, Perşembe.

Konuşmacı: Ahmet Hatipoğlu.

Muhterem Cumhurbaşkanım,
Türk Müsikisi'nin engin müktesebatı çerçevesinde, özellikle Tasavvuf Müsikisi dalında, altmış seneyi bulan çalışmalarımın, Üstün Hizmet Ödülü'ne lâyık görülmesi, bendenizi ve bu sahaya gönül vermiş olanları derinden etkilemiş bulunmaktadır.

Bu yüksek takdirlerinin; yakın geçmişimizde uzun seneler resmen dışlanmış, hatta horlanmış müsikimizin, biz mensupları nazârında, müstesna bir anlamı vardır. Bu bakımdan sizlere ayrıca şükran duymaktayız.

Aziz Cumhurbaşkanım,
Milletimizin kültürel varlığının vazgeçilmez bir değeri olan müsikimiz, yüksek mâlumları olduğu vechile bir vakitler, Batı Müziği'den başka müzik olmayacağını zanneden bazı aydın geçinenler ve din yobazları tarafından tarih sahnesinden silinmeye çalışılmıştı. Meselâ Ankara'da, Cumhuriyet'in ilk yıllarında açılmış Konservatuar'da, Türk Müsikisi'nin yeri yoktu.

Haklı sebeplerle tekkeler kapatılınca, oralarda asırlardır yaşatılan müzik de susturulmuştu. Dünya mistik müsikisinin, kanaatimce en değerli örneklerini teşkil eden, âyîn-i seriflere, na'nlara, ilâhilere... Türkiye radyolarında yer verilmez olmuştu. Ancak çok partili hayata geçişimizden sonradır ki, bu nâdide eserleri, yetersiz de olsa, dinleme imkânı doğabildi.

Ne acı tecellidir ki, Türk Müsikisi'nin yeminli muhalifleri dediğim Batıcılar, Ankara'da müsikimizin kurumlaşmasını engellemeye devam ettiler. Devletin merke-

zinde Türk Müsikisi Konservatuarı'nın açılışını, seksen sene geciktirme başarısını da gösterdiler.

1971'de zamanın Kültür Bakanı, bizlere, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası salonunda İtrî Konseri verme teklifinde bulunduğunda, aynı çevreler ayaklandı ve Sayın Bakanı makamından ayrılmak zorunda bıraktılar ve konseri akamete uğrattılar.

1977'de Ankara Radyosu'nda kurmaya muvaffak olduğum Türk Tasavvuf Müsikisi Topluluğu'nu, TRT yönetim kurulunda bulunan aynı zümre, daha ilk yayınında, "Atatürk ilkelerinin hâkim olduğu bir ülkede gerici ve yobaz müzik yapılıyor." iddiasıyla, hizmetten alıkoydular.

Halbuki Atatürk'ün onlar gibi düşünmediği mâlûm-ı âlileridir. Büyük bir memnuniyetle belirteyim ki, müteakip yıllarda büyük Atatürk'ün Türk Müsikisi'ne olan kalbi bağlılığını yakînen bilen halefleri, içinde bulunduğumuz şu mekânda defalarca bizlere konser verme şerefini bahşetmişler ve Atatürk istismarcılarına gereken cevabı vermişlerdir. Bundan böyle, büyük âlimimiz Hüseyin Saadeddin Arel'in;

"Türk Müsikisi'ni, Türk yurdunda, Türklere karşı müdafaa etmek ne hazindir." İnfialini göstermeye, herhalde artık lüzum kalmayacaktır. Bugün, beni bu şerefli ödüle lâyık gören Yüksek Makam'ın, müsikimizi dünya kültürel çevrelerine taşıyabilme yolunda çekilmiş çilelere son vermek istediğine yakinen inanıyor ve sözlerimi, mühim gördüğüm bir hususu, zât-ı âlilerine arz

ederek bitirmek istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Yüksek mâlumlarıdır ki, klasik üslûp dairesinde asırlar aşır günümüze ulaşmış haşmetli müsikî mirasımız, bugün, sanat dünyamızda hâkim rol oynama vasfını kaybetmiş gibidir. Bizlere yakışmayan bu durumdan kurtulmanın yegâne yolu, ecdat yâdigâr eserleri ihya edecek, onlardan aldıkları ilhamla muasır değerinde yeni bes-telere imza atacak müzisyenler yetiştirmektir. Devlet himayesi olmadan bu hedefe ulaşmanın da imkânsızlığı mâlumlarıdır. Hamdolsun son senelerde birkaç üniversitemizde yer bulabilmiş Türk Müziği Devlet Konservatuarları'nda, bu hedefe hayatlarını koymuş müstesna kabiliyette gençler görüyoruz. Ne var ki bunların pek çoğu, önlerine çıkarılan yabancı dil engeli yüzünden, doktoralarını yapamadan, ocaklarından ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Devletimizin, bu değerleri kaybetmemek için, gerekli düzenlemeleri bir an önce yapması, bir zaruret hâlini almıştır.

Bu üstün yetenekli gençlerin yabancı dil ihtiyaçları, doktora sonrasında, onları yabancı ülkeye göndererek çözümlenebilir diye düşünüyorum.

Bu kanaatimi zât-ı devletlerinin takdirlerine sunarak huzurunuzdan ayrılıyor, Türk Müsikisi câmiasına verilmiş telakkî ettiğim bu şerefli ödül için, onların mütevazı bir temsilcisi sıfatıyla, sizlere en derin şükranlarımı arz ediyorum.

Sizden Gelenler

Hırs, Hata, Pişmanlık ve Bir Afrâne

Sedef SOYLU *

“Düşmenler içre nice acep hâle uğradum
Bir dost yok kim eyleye bir merhabâ dirîğ
Kendü elümle başuma aldum belâları
Kendümden oldu bana bu cürm ü hata dirîğ
Oldum esîr kâfire nâ-gâh bi-günâh
Kendü elümle ayağuma balta urdum âh.”

Osmanlı İmparatorluğu'nun en acı ve karışık taht mücadelesinin başkahramanı, talihsiz bir şehzâdenin ülkesinden uzaklarda, esaret yıllarında kaleme aldığı bu beyitler, yaşadığı sıkıntılı hayatı, küffar elindeki yalnızlığını ve derin pişmanlığını anlatmak için yeterlidir. Cem Sultan'ın dokunaklı dizelerini okumamış olsak bile, ismi söylendiği zaman hüznün çöker yüreğimize, gözlerimiz dalar. Vatanından ve sevdiklerinden uzakta, “sultan” olarak başlayıp “esir” olarak süren 14 yıl gelir aklımıza. Üzülürüz bu cesur ve yürekli Osmanoğlu'nun başına gelenlere...

Cem Sultan, yaşayacağı tüm zorluklardan, esaret yıllarından, çekeceği onca acıdan habersiz 23 Ocak 1459'da Edirne Sarayı'nda dünyaya gelir. Annesi Çiçek Hatun'un gözetiminde, babası Fatih Sultan Mehmet'in emirleri dâhilinde çok yönlü bir eğitim alır. Zeki, yetenekli ve atılgan bir şehzâde olan Cem, önce Kastamonu, daha sonra Karaman valiliğine atanır. Dönemin sanat ve ilim merkezi olan Konya, kendisini kültürel yönden geliştirmesi için harika bir fırsattır. Çevresinde de şâirleri ve ilim adamlarını bulundurarak şiir ve ilimle meşgul

olan Cem Sultan, bir yandan da spor yapmakta ve okutmak, güzr kullanmak, ata binmek gibi beceriler kazanmaktadır.

3 Mayıs 1481, Cem Sultan'ın hayatını tamamen değiştirecek bir tarihtir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni derinden sarsacak olayların da başlangıcıdır. O gün, Fatih Sultan Mehmet'in Gebze ovasında hayata gözlerini yumduğu gündür. İmparatorun ölümüyle beraber İstanbul'dan hemen iki elçi yola çıkartılır. Biri Amasya'daki II. Bayezid'e, diğeri de Karaman valisi Cem Sultan'a İstanbul Fatih'i'nin ölüm haberini verecektir. Ancak Karaman elçisi, Bayezid taraftarı, Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa tarafından öldürülünce Cem Sultan haberi çok geç öğrenir. Bu süreçte II. Bayezid İstanbul'a gelmiş ve tahta çıkmıştır.

Cem Sultan bunun üzerine devletin eski başkenti Bursa'ya gelir ve Anadolu padişahlığını ilan eder. Ağabeyinin Fatih Sultan Mehmet'in şehzâdelik yıllarında, onun padişahlık döneminde dünyaya geldiğini savunarak tahtın kendisinin hakkı olduğunu iddia etmektedir. II. Bayezid'in Bursa'ya göndermiş olduğu ordu da mağlûp edilince ferman yazdırır, hutbe okutur ve adına basılan paraları halka dağıtır. Ağabeyinin daha büyük bir ordu hazırladığını duyduğunda daha fazla kan dökülmemesi için ona devletin iki ayrı yönetime bölünmesini teklif eder. Ancak II. Bayezid “Taht-ı saltanat bir gelinlik kıza benzer, iki erkekle birden evlenmesine müsaade olunmaz.” diyerek bu teklifi reddeder.

Cem Sultan

Sonrasında Yenişehir'de yapılan savaşta Cem'in ordusunun büyük bölümü saf değiştirerek karşı tarafa geçer. Bu âni gelişme, aslında ağabeyi tarafından hazırlanmış bir oyundur. Böylece ağır bir mağlûbiyet yaşayan Cem, yaralı halde Konya'ya gelir. Daha sonra ailesini yanına alarak Mısır'a, Memluk Sultanı'na sığınır. Orada büyük bir hürmetle karşılanan Cem, hac vazifesini yerine getirmek için Mekke'ye geçer. Döndüğünde taht mücadelesine hiç niyetli olmasa da çevresindeki hırslı kimseler rahat durmaz ve onu kışkırtırlar. Özellikle, Osmanlı Devleti'nin yaşayacağı karışıklıktan yararlanarak Karamanoğlu Beyliği'ni yeniden kurmayı planlayan Kasım Bey, eğer Anadolu'ya gelirse ona yardım edeceği hususunda ısrarcıdır.

Böylece Cem Sultan Konya'yı kuşatır, ancak başarılı olamaz. Ağabeyi ona son bir teklif sunar. Ailesiyle beraber Kudüs'te yaşamasını ister ve kendisine her yıl yeteri kadar para göndereceğini söyler. Cem teklifi kabul etmez ama Anadolu'da kalmanın da imkânsız olduğunu bilmektedir. Çevresindekilerin de yönlendirmeleriyle Rumeli'ye geçip kuvvet toplamaya

ve buradan saldırmaya karar verir. İşte her şeyin düğüm noktası, bu anda Rodos Şövalyeleri'nden yardım istenmesidir. Cem Sultan, hileye asla tenezzül etmeyen, dürüst bir Osmanlı olarak -küffar olsalar dahî- onlara güvenmeyi tercih eder. Maalesef vatanının havasını bir daha soluyamayacağını bilmeden kendisi için hazırlanan gemiye binip Rodos'a gelir. Gösterişli bir törenle

karşılanan Cem'in amacı, Rumeli'ye geçmek ve planını uygulamaktır. Ancak düşmanların Osmanlı üzerindeki gizli amaçları, onu uzun ve zorlu bir esaret hayatına mahkûm edecektir.

Rumeli'ye gideceğini düşünerek bindiği gemiden Fransa'nın Nis kentinde inen Cem Sultan, büyük bir izzet ve ikramla karşılanırsa da gönlü huzursuz

ve akli endişelidir. Çeşitli Avrupa kentlerini dolaşarak, eğlence meclislerine katılarak zaman geçip gitse de artık şehzâde için, kendi üzerinden yapılan gizli planları, kirli hesapları ve oynanan oyunları anlamak güç değildir. Son olarak Roma'ya getirilerek Papa'yla görüşen Cem, orada Fatih'in oğlu olarak erdemini göstermiş ve onun cüppesinin eteğini öpmemiştir.

Ancak genç şehzâdenin yüreği pişmanlık ateşiyile yanmaktadır. Ağabeyiyle girdiği saltanat mücadelesini böylesine ağır ödeyeceğini tahmin edemeyen Cem Sultan, artık yeni bir Haçlı Seferi hayalleri kuran Papa'nın esiri ve Osmanlı'ya karşı büyük bir kozudur. Derin bir hüznle şiirler kaleme alan şehzâde, son bir ümit içinde ağabeyi II. Bayezid'e bir kasîde, başka deyişle bir afnâme yazar. Ondandır af dileyerek kendisini küffar elinden kurtarmasını rica eder.

**“İy sicill-i şiyemün matla'ı divân-ı kerem
Nâm-ı cûdunla bulur zîneti unvân-ı kerem.”**

(Ey iyi ahlâkın sicili, cömertlik divânının matla'ı olan padişah, senin lütfunun ünvanı cömertliğinin adıyla ziynet bulur, süslenir.) diye başlayan “Kerem Kasidesi” 74 beyitten oluşmaktadır. Cem Sultan, ilk 32 beyit boyunca II. Bayezid'in cömertliğini, vefâsını, yiğitliğini ve merhametini anlatır.

**“Mîhr-i lutfında degül zerrece envâr-ı vefâ
Yemm-i cûdında degül katrece ummân-ı kerem.”**

(7. beyit)

(Senin lütfunun güneşi karşısında vefânın nurları zerre bile değildir. Senin cömertliğinin denizi karşısında kerem ummânı, katre bile değildir.)

**“Himmeti havzı kerem nehrini icrâ ideli
Oldı dülâb-ı felek ol suda gerdân-ı kerem.”**

(14. beyit)

(Himmetinin havuzu, kerem ırmağını akıttığından beri feleğin dolabı, keremin suyuyla dönmeye başladı.)

**“Gey yaraşur sana bu cübbe-i devlet çün anun
Dâmeni luf u vefâ oldı giribânı kerem.”**

(22. beyit)

“

Esaret altında yaşamaktan kurtulacak, vatanına, doğduğu topraklara yeniden kavuşacaktır. Ailesini, sevdiklerini özlemle kucaklayacaktır. Ancak olmaz tüm bunlar... Kerem Kasîdesi, gizli çıkarları, politik kaygıları yenmek için yeterli olmaz. Devletin bekası, halkın güvenliği söz konusudur. Ağabeyi de istemez elbet kardeşine zarar gelmesini ama bilmektedir onun varlığının nasıl büyük bir tehlike arz ettiğini. Cem Sultan'ın esaretten tek çıkışı ölümdür. Hâlâ nedeni bulunamasa da belki Papa'nın zehriyle belki de kasîdesinde dediği gibi yüreğindeki gamın zehriyle genç yaşta, "esir bir sultan" olarak hayata gözlerini yumar.

”

(Ey padişahım, devlet cübbesi sana çok yakışır; çünkü onun eteği lütuf ve vefa, yakası da cömertliktir.)

Edebi kabiliyeti ve zekâsı sayesinde güçlü hayaller ve güzel tasvirlerle süslediği bu övgülerden sonra derin pişmanlığını ve acısını ifade eder, hâlini arz etmeye çalışır. Artık bu sıkıntının sona ermesini istediğini söyleyerek kendisini kurtarmasını ağabeyinden rica eder.

*“Dilini deldi Cem'ün tîg-i cefâ hâme bigi
Nâme takrîr idemez hâlini sultân-ı kerem.”*
(33.beyit)

(Ey kerem sultanı, cefa oku, kalem gibi Cem'in gönlünü deldi, mektup onun hâlini anlatamaz.)

*“Ben ne dille seni vasf eyleyem iy zıll-ı Hüdâ
Hâk kimdür ki seni medh ide iy kân-ı kerem.”*
(34.beyit)

(Ey Allah'ın gölgesi olan padişah, ben seni hangi vasıflarla anlatayım, seni hangi dille nitelendireyim. Ey kerem madeni, toprak kimdir ki seni vasf edebilsin.)

Ne kadar sıkıntıda olduğunu, çaresizliğini anlaması için birbiri ardınca sıralar sözlerini. Bir beyitte kendini karınca ilan eder ve “Zamanın Süleyman'ı sensin.” der muhatabına. Kerem eylemezse eğer, gam zehrinin, belâ denizinin kendini öldüreceğini haber verir.

*“Lütfunun dâr-ı şifâsında bulunur çü devâ
Umaram kim irişe derdüme dermân-ı kerem.”*
(53.beyit)

(Padişahım, mademki lütfunun şifa evinde çare bulunuyor, ben de elbette ki kerem dermanının derdime erişmesini ümit ediyorum.)

*“Âmdur lutf-ı amîmün ko günâhımı benüm
Merhamet vaktı-durur var ise imkân-ı kerem.”*
(65.beyit)

(Kerem imkânı var ise benim günahımı bırak, affet. Şimdi merhamet vaktidir.)

Şikâyetlerini anlatıp ağabeyinden latif sözlerle affını diledikten sonra kasîdesinin son dizelerini padişahın ve devletin bekası için dua etmeye ayırır Cem Sultan.

*“Devletün dârını ma`mûr ide mi`mâr-ı ezel
Şöyle kim yüz süre işiğüne erkân-ı kerem.”*
(74.beyit)

(Ezelî mimar yani Tanrı, senin devletinin evini (ülkeni) mamur etsin. Öyle ki kerem sahipleri eşiğine yüz sürsünler.)

Böylece son bulur Cem Sultan'ın Afnâme'si... Kim bilir bu dizeler kaleminin ucundan akıp giderken talih-siz şehzâdenin içinden de ne hayaller akıp gider. Esaret altında yaşamaktan kurtulacak, vatanına, doğduğu topraklara yeniden kavuşacaktır. Ailesini, sevdiklerini özlemle kucaklayacaktır. Ancak olmaz tüm bunlar... Kerem Kasîdesi, gizli çıkarları, politik kaygıları yenmek için yeterli olmaz. Devletin bekası, halkın güvenliği söz konusudur. Ağabeyi de istemez elbet kardeşine zarar gelmesini ama bilmektedir onun varlığının nasıl büyük bir tehlike arz ettiğini. Cem Sultan'ın esaretten tek çıkışı ölümdür. Hâlâ nedeni bulunamasa da belki Papa'nın zehriyle belki de kasîdesinde dediği gibi yüreğindeki gamın zehriyle genç yaşta, "esir bir sultan" olarak hayata gözlerini yumar. Dostlarına ve onu sevenlere de bir vasiyet sayılabilecek şu beyiti kalır:

*“İy dostlar beni anıcak mâtem eyleneüz
Eyle tutun ki gurbet içinde ben ölmişem.”*

Hekim Mûsikîşinaslar...

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

Dr. Murat Sâlim TOKAÇ *

*“Bilinmelidir ki medeniyetin de milliyeti vardır.
Millî olmayan bir medeniyet milletin malı değildir.
Kökü bizde olmayan mûsikî de bizim mûsikîmiz olamaz.
O, yeniden yeşermeğe ve yeni meyveler vermeğe müsaittir.
Hatta buna hasret kalmıştır.
Dr. Osman Şevki ULUDAĞ*

Bir hayata sığdırılmış onlarca iş ve bu işlerin sonucu ortaya çıkan yüzlerce ürün. Üzerinde binlerce tomurcuk bulunduran bir hizmet çiçeği sanki. Öylesine bir çiçek ki dalları ve râ-yihaları günümüze kadar ulaşmakta. O râ-yihalar bize Osman Şevki Bey'in binbaşılık günlerinden, katıldığı savaşıardan da haberler getiriyor, hastalardan, kitaplardan, yazılardan, gazetelerden, bestelerden de...

Hayatı

1889 yılında Bursa'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladıktan sonra, yüksek öğrenimine 1905 yı-

den sonra 1930 yılında binbaşı rütbesiyle mâlûlen emekliye ayrıldı.

Bu 17 yıllık sürede Osman Şevki Bey pek çok ilke de imza atmıştır. 1918 yılında henüz 29 yaşında iken Osmanlı Tabâbet Tarihi isimli kitabı kaleme almış ve yaklaşık 7 sene sonra 1925 yılında da Beş Buçuk Asırlık Türk Tabâbet Tarihi isimli eseriyle de Türkiye'de tıp tarihiyle alâkalı yazı yazan ilk kişi olma ün-vânını almıştır.

Türkiye'nin ilk radyologlarından ve Türk Tıp Tarihi Kurumu'nun kurucu üyelerindendir.

1925 yılında, Coğrafya Encümen Âzâ-sı iken bilimsel bir araştırma için 2545 metre yüksekliğindeki Keşiş Dağı'nın zirvesine çıkmıştır. Bu hadisede Cumhuriyet tarihinde bir ilk olarak kayda geçmiştir. Osman Şevki Bey zirvedeyken dağın heybetinden çok etkilenmiş ve bu dağa Uludağ ismini vermiştir. Bu olayı takip eden senelerde soyadı kanununun çıkması ile beraber, Mustafa Kemal Atatürk bizzat, Osman Şevki Bey'e Uludağ soyadını vermiştir.

1935 yılında Eyüp Dispanseri Şefliği görevinde iken yeni bir vazife alanı Osman Şevki Uludağ'a açılmış olur. Artık Osman Şevki Bey Konya Milletvekili-dir. 3 dönem üst üste yaklaşık 11 yıl boyunca bu görevini bihakkın sürdürmüştür.

linda Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şâhâne'deki öğrenimiyle devam etti. 1913 yılında 24 yaşında iken doktor yüzbaşı rütbesiyle okuldan mezun oldu ve 10 yıl boyunca cephelerde vazifelerde bulundu. Balkan Harbi, Birinci Dünya Savaşı ve Anadolu Savaşları katıldığı savaşıardandır. Osman Şevki Bey, 17 yıllık yoğun bir hizmet sürecin-

* İst. Dev. Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu Sanat Yönetmeni.

“

Sanatçı yönüyle de çok önemli bir isim olan Osman Şevki Bey, ressam, hattat, şâir, kanûnî ve bestekâr idi. Mûsikîye çocuk yaşlarında başladı. Askerî Tıbbiye’de öğrenci iken Dellâlzâde’nin öğrencisi olan İsmâil Efendi’den dersler almıştır. Balkan Savaşı’nın akabinde Tıbbiye’deki mûsikî topluluğunda şeflik görevinde de bulunmuş olan Osman Şevki Bey, Rauf Yekta Bey, İsmâil Hakkı Bey, Ali Rifat Çağatay, Hâfız Ahmet Irsoy ile tanışarak, Türk Ocağı bünyesinde Türk Mûsikîsi konulu çalışmalarda bulunmuştur.

”

Diğer Vazifeleri

İstanbul’un susuzluk sorununu çözmek için İstanbul su yollarının tarihini arşiv ve vesikalara dayanarak inceledi. 1936 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanlığı yaptı. İstanbul Verem Dispanseri Müfettişliği, İstanbul Zehirli Gazlar Mütahassıslığı, Gümrük Genel Müdürlüğü Şefliği gibi pek çok görevde bulundu. 1949 – 1953 yılları arasında İstanbul Merkez Hükümet Tabipliği görevindeyken emekliye ayrılmıştır.

Mûsikî...

Sanatçı yönüyle de çok önemli bir isim olan Osman Şevki Bey, ressam, hattat, şâir, kanûnî ve bestekâr idi. Mûsikîye çocuk yaşlarında başladı. Askerî Tıbbiye’de öğrenci iken Dellâlzâde’nin öğrencisi olan İsmâil Efendi’den dersler almıştır. Balkan Savaşı’nın akabinde Tıbbiye’deki mûsikî topluluğunda şeflik görevinde de bulunmuş olan Osman Şevki Bey, Rauf Yekta Bey, İsmâil Hakkı Bey, Ali Rifat Çağatay, Hâfız Ahmet Irsoy ile tanışarak, Türk Ocağı bünyesinde Türk Mûsikîsi konulu çalışmalarda bulunmuştur. Teşkilatçı bir yapıya sahip olduğunu anladığımız Osman Şevki Uludağ, bu özelliğini mûsikî alanında da göstermiş ve yukarıda bahsi geçen arkadaşları ile beraber bir “Mûsikî Federasyonu” kurmuştur. Daha sonra İleri Türk Mûsikîsi Konservatuvarı Derneği’nde yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Daha evvel *Şehbal* dergisinden tanıdığı Hüseyin Sâdeddin Arel ile Arel’in vefatına kadar birlikte çalışmışlardır. Bestecilik çalışmaları da bulu-

nan Osman Şevki Bey’in günümüzde 120’den fazla eseri bulunmaktadır. Ayrıca meşhur “Genç Osman” türküsünü de derleyen kişi yine Osman Şevki Bey’dir. Osman Şevki Bey’in yazarlık ve araştırmacılık meziyetleri mûsikîde de boy göstermiş ve Şevki Bey her biri birbirinden önem arz eden mûsikî konulu yaklaşık 60 civarında makale kaleme almıştır.

Osman Şevki Uludağ, 1964 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. 75 senelik ömrü bihakkın dolu dolu geçirmiş ve her şeyden önce hayatını bize bir âbide yaşayış olarak armağan etmiştir. Mezarı Zincirlikuyu Kabristanı’ndadır.

Kaynak

- Bir Kültür Savaşçısı Dr. Osman Şevki ULUDAĞ, Hazırlayan; İrem Elâ Yıldızeli, Pan Kitap, İstanbul, Şubat 2009.

Tekke Müziği'nde Bir Tür “Perde Kaldırma”

2. Bölüm

Ömer Tuğrul İNANÇER

» Röportaj:Yasin ÖZÇİMİ*

Y. Ö: Belirliileri var mı?

T. İ: Hayır. Öyle bir şey yok. Zamana göre olacak. Meselâ Rebiülevvelde kalkıp da “Ramazan geldi hoş geldi.” okunmaz. Muharremde “Kerbela Mersiyesi” varken başka bir şey okunmaz. Zilkade sonlarında Zilhicce’de “Hac ilâhileri”, Hac’tan bahsedene kurbandan bahsedene gibi. Yani hem ilâhi seçerken, hem okuyacak kasîde seçerken bu hâle dikkat etmek lazımdır. Ayrıca eskiden tekkeler arasında şeyhler misafir gidiyorlar geliyorlar. Meselâ bir Halvetî tekkesine bir Kadîrî şeyhi misafir gittiği zaman cumhurda meselâ Eşrefzâde Efendimizin. Neden? Kadîrî Pîr-i Sânisî çünkü. Onun bir ilâhisi okunur. Veya bir Celvetî şeyhi geldi. Hz. Hüdâi Efendimiz’in bir nutk-ı şerîfi okunur. Bu, gelen misafire en büyük ikramdır. Bir tek şeyh efendi gelen misafire Fatîha ikram edebilir, bu en büyük ikramdır. Bir de geleceğinin tarîkatine göre, meselâ Hz. Niyazî-i Mısırî’nin. Bir Halvetî şeyhi Kadîrî tekkesine gitti, Hz. Niyazî Halvetî Pîr-i Sânisî olduğundan Niyazî-i Mısırî Hazretleri’nin bir ilâhisini okuturlar. Bunlar incelikler zarafettir. Dolayısıyla filan ilâhi filan yerde oku-

nur, hep bu böyledir, diye bir şey yoktur. Çok enteresandır, Cemâleddin-i Halvetî Efendimizin ilâhisi, Sümbül Efendi Âsitânesi’nde ne olursa olsun hep bu ilâhi ile meydan açılmıştır. Sonra gene icab-ı hâle göre yapılır ayrı mesele. Burada güfte seçimi konuya göre. Bu perdenin kaldırılması var aynı makamda, bir de perde kaldırıp makam taşıma var.

Y. Ö: Meselâ her perdede Hüseyinî.

T. İ: Her perdede Hüseyinî yaptın. Bir de Hüseyinî’de başladın perdedi kaldırdın, allem ettin kalem ettin Beyatî’ye bağladın. Beyatî’den Uşşak’a geçtin gene perde kaldırdın. Ama bunlar için çok iyi seyir bilmek lazımdır. Çok iyi nazariyat bilmek değil, çok iyi seyir bilmek lazımdır. Çünkü bugünkü nazariyat mecburen çok kolay izah edilebilecek bir haldedir. Ama pür doğru değildir. Esas doğru olan seyirdir, gidişattır. Bunların ismine “yeden” demişler, “karar” demişler falan. Tamam, yanlış değil, ama ondan ibaret olmadığını bilelim. Aynı perdedi inisi makamda başka, çıkıcı makamda başka kullanırsın. Neden? Olmaz çünkü. Hadi şimdi si bemol diyorlar. Bas bakalım si bemolü Segâh’ta, notadaki hangi si bemol basacak. Onun için nazariyata yanlış demiyoruz ama eksiktir ve esas seyirdir. Kâni Ağabey’in ustalığı işte odur. Ki böyle ustalar da vardır. Bir de tavırlar vardır. Genellikle bunlar beyit beyit yapılır. Ya o beyit bittikten sonra, işte “meded ya”, meded”ler de kaldırılır. Veya en son beytin en son hecesinde kaldırılır. Meselâ yüksekte bir perde var. O terennüm laflarında bile, orada bile en sonra inilir. Yani perde kaldırmak ve perde indirmek. Sen buna perde kaldırmak deme. Perde değiştirmek de. Çünkü normalde kaç perde kaldırıysa o kadar perde indirip başladığı yerde bırakması lazım.

“

Kelime-i tevhid her şeyin zeminidir. Kelime-i tevhid olmadan hiçbir şey olmaz. Kelime-i tevhid’den de tevhide gidilir inşallah. Kelimesinde kalmamak lazım. Çünkü “La ilahe illallah” kelime-i tevhid adı üstünde. Ama sadece kelimedede kalmayacağız. O tevhidi önce din kardeşlerimizle, sonra beşeriyetle, sonra kainatla sonra Yaraticısıyla yaşayacağız.

”

Y. Ö: Bunun üzerine şöyle bir soru yöneltsem size; Bazı kayıtlarda yedi perde çıkılıp inildiğini görüyoruz, bazılarında dört filan oluyor.

T. İ: Üç, beş, yedi. Normalde yedi olması lazım. O aynı zamanda bir sembolik mânâ ifade eder. Nefsin yedi mertebesini ifade eder.

Y. Ö: Yani aslı yedidir, diyebilir miyiz?

T. İ: Beş de olabilir. Meselâ orada da başka bir şey var. “Kulhuvallahu ehad.” de ihlâs ile ilgili hiçbir kelime yok ama sûrenin adı ihlâs. Niye? Çünkü Allah-ı Zülcelal “kulhuvallahu” yü çok okuyana hâlis ibadet etme ihsan ediyor. Hâlislik, ihlâs ile yapma ihsan ediyor. O sûreye o kudreti vermiş. Orada da beş tane “dal” var. Kulhuvallahu ehad, Allahusamed, Lemyelid, Ve lem yüled, kufuven ehad. Beş tane “dal” harfi var değil mi? Beş perde kaldırdın mı o da ihlâsa işaretler. Üç zannedildiği gibi hristiyan adeti değildir. Teslisten gelmez. Sünnet-i seniyye'dir. Efendimiz Hazretleri sohbetlerinde olsun, vaaz gibi olan tembihâtında olsun, zaten vaizlerin yaptığı şey Efendimizin Ashâb-ı Kirâm'ına söylediği sözlerin, ona varis olarak yaptığı işlerdir, vaaz budur. Efendimizin günlük hayatta da konuşmaları vardır. Bir şeye ehemmiyet verdiği zaman Efendimiz, ashâbın yani netice itibarıyla ala silsiletihim bizim, kulağımızda kalmasını istediği bir şey oldu mu üç defa söylüyorlar. Ashâb-ı Kirâm da biliyorlar Resûlullah Efendimiz bir lafı üç defa söylediye, bu lafa ötekilerden daha çok ehemmiyet vermeliyiz, tedkik etmeliyiz, tefekkür etmeliyiz, tatbik etmeliyiz.

Efendimiz önem verdiği ve önemli görmemizi istediği şeyleri üç defa söylüyor. Üç perde kaldırmak da ona işaretler. Çünkü perde genellikle Kelime-i tevhid'de kaldırılır. Kelime-i tevhid her şeyin zeminidir. Kelime-i tevhid olmadan hiçbir şey olmaz. Kelime-i tevhid'den de tevhîde gidilir inşallah. Kelimesinde kalmamak lazım. Çünkü “La ilahe illallah”, Kelime-i tevhid adı üstünde. Ama sadece kelimedeki kalmayacağız. O tevhidi önce din kardeşlerimizle, sonra beşeriyetle, sonra kâinatla sonra Yararıyla yaşayacağız. O Allah olmak demek değildir bazılarının zannettiği gibi veya iftira ettiği gibi. Allah Allahlığını kimseye vermez. O ayrı mesele. Yani önemli olduğu için üç kaldırmak sünnete uygun, beş kaldırmak ihlâsa uygun, yedi kaldırmak nefsin derecelerine uygun. Hepsisi olur.

Bir de meselâ şeyh efendi genç, sesi müsait, tiz girdi, kalabalık, sesini duyurmak için... Çünkü dai-

ma bağırarak sesi tizleştirir. Ve tizlendiği zaman herhangi bir eser bile, eğer metronom gibi iyi bir usul telakkisi algılaması yoksa, ses tizleştiği zaman tempo yürür, yanlış bir şeydir. Temponun aynı olması lazım. Normal bir eser icrasından bahsediyorum. Şimdi şeyh efendi genç, çok çıkıyor sesi, ortalık da kalabalık, bağırıyor. Bir perdeden girdi. Bunun üstüne yedi tane kaldırmak zor iş, o zaman üçte bırakırsın. Veya ihtiyar, boğuk sesli bir zat. Ona kaldır yedi perdeyi. Çünkü efendinin verdiği perdeden gireceksin. Sonra kaldıracaksın. Onun için mutlak bir şey yok. İcab-ı hâle göre davranmak lazım. Ana gaye, o müzikîyi icra etmek değildir. Ana gaye zikrullahı halâvet katmaktır. Bunu nasıl yaparsan yap. Bak çok entere-san bir hadisedir. Üsküdar'da Nasuhî Efendi Tekkesi vardır. Şâbaniyye'den Pîr-i Sâni Muhammed Nasuhî Efendi'nin tekkesi. Onun zâkirbaşısı Kudret Efendi vardı, ben ona yetiştim. Beyaz sakallı tiz sesli çok zarif bir zât-ı şerifti. Oranın 1925'teki son şeyhi de Kerâmeddin Hazretleri. Kudret Efendi de nispeten genç o zamanlar. Ben tanıyalı zaten kırk sene oluyor neredeyse, göçtü tabii. Yukarıda, üst katta zâkir mak-sûresi var, oradan okuyorlar. O da zâkirbaşılık yapıyor. Efendi ağırlaştırmış, devran yapıyorlar. Bir kısa iki satırlık, dört satırlık bir şey okuyup karar verip yeniden ilâhiye atacak. “Meded ya Sâhibe'l-Meydan!” demiş, arkası yok. Halbuki Hz. Nasuhî'nin bir çok nutukları var, hepsi aklında. Bazen vermezler. Yok, bir şey gelmiyor. “Bakmıyor çeşm-i siyah feryâde, yetiş ey gamze yetiş imdâde.” Efendi yukarı bakmış, olsun olsun demiş. Mühim olan zikrullahı bozmaktır. Bazen aklına güfte gelmiyor. Namazda bile imam âyeti şaşırırsa, arkasından da fethedecek yani âyetin doğrusunu söyleyecek bir zat yoksa namaz bozulmaz. Bir Kevser okur, bir İhlâs okur namazı bitirir.

“

Meselâ Mevlevî Âyini'nde, son taksimden sonra şeyh postunun önüne gelip de âyin biterken, son taksimi yapan sanatkâr karar verir. Kurân-ı Kerim okuyacak olan mutlaka o perdenin oktavından okur. Neden? Çünkü o sırada semazenler, son selâmda sema etmektedir, duymayabilir. Onun için tiz perdeden, mutlaka oktavından eüzübesmele'yi çekecek, o sadâ ile “Sema bitti.” deyip, niyaz edip oturacak yerine.

”

Nasıl namaz bozulmayacaksa, zikrullah da bir dîni vecibedir, öyle bozulmaz. Ama diyelim müezzin Segâh'tan kâmet getiriyor, imam Rast okuyor. Nasıl bir âhenksizlik ve bir soğukluk olur – bunu söylemeye lüzum yok çünkü çok rastlıyoruz bugünkü Türkiye'de- işte zikrullahta da perde, ilâhi, tavır, bu kadar önemlidir.

Y. Ö: Bir de perde kaldırmanın sonunda ritim...

T. İ: Perde yükseldikçe ritim hızlanır, perde indikçe ritim yavaşlar.

Y. Ö: Bazen de bir anda zikrullah kesilip bir kasîde okunuyor. Onun bir mânâsı var mıdır?

T. İ: Olur. O da tavidandır, lezzet meselesidir. Orada tâbi olmak gerekir. Orada tabî her şeyin hakimi şeyhtir veya zikri idare eden, bazen şeyh bırakır başka bir zâta, içeri girer. Kimse zikri idare eden, onun aldığı lezzet zaten etrafa yayılır. Onun lezzeti. Kasîde-i şerif derse, kasîde-i şerif okunur. Meselâ Bedevîyye'de “Bedevî Topu” diye ayrı bir zikrullah tarzı vardır. İki türlü yapılır; bir ortaya tam toplanılır, bir spiral toplanılır. Bunlar tabii güzel estetik hareketlerdir. Orada salâ verilir. “Esselâtu vesselâmu aleyke yaaa.” diye. Oraya kadar “Hayy Hayy Hayy.” diye zikredilirken, Resûlullah dediği zaman tavır değişiyor. “Hayy hayy hayy.” yerine “Yâ Hayy, yâ Hayy, yâ Hayy.” olur. Orada meselâ birinci Hayy'in, devran devam etmekten veya Bedevî topuna başlarken, Hayy'in perdesinin oktavından dahî çok tiz sesli olan varsa Salâ'yı oradan okur. Meselâ Mevlevî Âyini'nde, son taksimden sonra şeyh postunun önüne gelip de âyin biterken, son taksimi yapan sanatkâr karar verir. Kurân-ı Kerim okuyacak

olan mutlaka o perdenin oktavından okur. Neden? Çünkü o sırada semazenler, son selâmda sema etmektedir, duymayabilir. Onun için tiz perdeden, mutlaka oktavından eüzübesmele'yi çekecek, o sadâ ile “Sema bitti.” deyip, niyaz edip oturacak yerine. Sonra dolaştı kararı verdi, “sadakallahülazim” dedi, Sübhâneke'yi de gene şeyden okuyacak. Bu bir tavidır ve Mevlevîyye'de böyle olması gerekir. Şimdiki tatbikata bakma, çoğu bilmiyor. Baş taksim mutlaka pes perdeden ve uzun üflemlerle yapılmalıdır. Fülü fülü fülü fülü baş taksim yapılmaz. Çünkü tefekkürün ve oluşumun sembolüdür o. Oluşumu orada tefekkür edecek ve tabî ziyaretçiler de. Onun için bunların hepsinin çok ince teferruatı vardır. Bunlar esas değildir. Bunların hepsi eğitimsel şeylerdir. Mühim olan, tabî ki o zikrullahtır, ama bu eğitim de bir yandan yapılır. Mûsikî gaye değildir, vasıta.

Y. Ö: Hangi tarikte kurumsal hâle gelmiş ilk defa?

T. İ: Genellikle Kıyamîler'de perde kaldırmak vardır. Hem kuudda perde kaldırılır, yani usul olarak. Devrânîler pek kullanmazlar perde kaldırmayı. Bir de kıyamda, “Kıyam kelime-i tevhîdi” ve “Kıyam ism-i Celâli” diye özel bir tavır vardır. Oralarda kullanılır ama diğerlerinde teberrüken de yapılır, yapılmaz diye bir şey yoktur. Devrânîler de kıyam yaparlar. Genellikle diyebilirsin, birine mahsus olmak üzere değil. Bir revnaktır, âhenktir, beceren herkes kullanabilir. Ama Kıyamîler'de daha hakimdir. Kadiri, Rifâi, Bedevî, Sâdi, Şâzelî gibi.

İtiraf ve Mektup

» Emrah ALTUNTECİM*

Puslu bir İstanbul sabahı...

Büyük bir plazanın penceresinden so-kağa bakıyorum. Dışarıyı oldukça kalabalık. Trafik her zamanki gibi yoğun. İnsanlar, karıncalar gibi sokakları takip ederek meydanlara ulaşıyor ve yeraltı geçitlerinde kayboluyorlar. Ardi arkası kesilmiyor. Siyah ve gri noktalar... Tek tük kırmızı, mavi ya da yeşil göze çarpıyor.

Dışarıdaki bu hengâmenin homurtusu buraya kadar ulaşmıyor. Plazanın kalın camları dış dünyanın seslerini sırlıyor. Ancak içimdeki sesleri susturamıyorum!

Az önce verdiğim eğitimin tatlı yorgunluğu ile oturmam gerektiğini hissediyorum. Kütüphaneye kayıyor gözüm. Yüzlerce kitap, içi kaynayan suskun aşıklar gibi görünüyor gözüme. Sessiz dostlarımı daha önce hiç böyle görmemiştim. Kısacası dostlarım, bugün hüzünlüyüm...

“Gerçek bir motivasyon koçu, eğitmen, danışman, her ne dersiniz, hüzünlenir mi?” diye soranlarınız olabilir... “Kesinlikle hüzünlenir!” derim ben de...

İnsanları motive edebilmeniz için, onların yaşadığı ruh hâlini bilmeniz de gerekir... Tavsiye ve önerilerinizin kabul görüp uygulanabilmesi ve dahası koçluk seanslarınız ile eğitimlerinizin kalıcı sonuçlar verebilmesi için, sizin de benzer halleri tecrübe etmeniz gerekebilir. Bu sizi dürüst ve samimi kılar... Tatmadığın tatları, duymadığın sesleri, görmediğin renkleri, koklamadığın çiçekleri anlatabilirsin ama hissettiremezsin... İnsanların acılarını ve dertlerini dinler, onlara yardımcı olmaya çalışırsın ama acı ve dert tatmayan ne bilsin yaşananları?..

Bugün de sıra bizdeydi işte... Hüzün sırası bizdeydi... Seminer esnasında hayatın acı gerçekleri ile yüzleştığımız kısa filmler izlemiştik. Eğitim verdiğim insanlar hallerine şükretmenin de etkisiyle neşelenmişti anlaşılın, yan taraftan gülme sesleri geliyordu...

Kahvemi tazelemek için ayağa kalktıgımda yoldaki kalabalık ve trafik daha da artmış göründü gözüme ve ansızın kendime sordum: “Emrah, kitaplar yazdın, makaleler yayımladın, seminerler verdin... On binlerce insanın düşünce ve gönül âlemine do-

kunma fırsatın oldu... Bu hayatta bir şeyleri değiştirebildin mi? Bu gri tabloya bir renk katabildin mi? Bu denizde bir katre olan ‘sen’ ne kattın, ne eksilttin?..”

Biz eğitimciler sık sık sorarız kendimize bu soruyu. Neticede yaptığımız işin topluma katkısını hissetmek isteriz. Bir motivasyon koçunun motivasyonu, asla diğer insanların motivasyonunu yükseltmeye endeksli olmamalıdır. Ancak doğrudan bir etkileşimin olması kaçınılmaz oluyor ve bu gerçekliği görmezden gelemezsiniz...

İnsanların dimağını açmak, morallerini yükseltmek, problem çözme yeteneklerini açığa çıkartmak harikadır. Bu, tam anlamıyla dünyanın en güzel işlerinden biridir ve gerçekten de eşsiz bir deneyimdir. Ancak en çok arzuladığımız şeylerden biri de kalıcı etkiler sağlayabilmek, insanların hayatı algılayışlarındaki gelişimi ve bu gelişimin meyveleri olan yeni halleri, davranışları ve iyileşmeleri görebilmektir. Dahası, öğrencilerinizin diğer insanların hayatına olan pozitif katkılarını duymak sizi heyecandırır. Hiç tanımadığımız insanların mutlu olduğunu, ailelerin bir araya kenetlendiğini, iş ve okul yaşamında başarı grafiğinin yükseldiğini, erdemlerin açığa çıktığını ve yüzlerin daha fazla gülümsediğini anlatırlar. Eğitmenlik bu anlamda çok sihirli bir etkiye sahiptir. Öğrencileriniz şiirler, makaleler ve dahası kitaplar yazmaya başladığında, onları radyo ve televizyonda coşkuyla bir şeyler anlatırken gördüğünüzde gurur duymaktan kendinizi alamaz ve bu işi yaptığınız için şükredersiniz...

Plazadaki eğitimin ardından birkaç gün geçti... Asistanlarımızdan Tuğba, ofisten telefonla aradı. “Emrah Hocam, cezaevinden ofise bir mektup gelmiş. Uzun yıllardır cezaevinde yaşayan bir bayan mahkûm kitabınızı okumuş ve çok etkilenmiş. Müsaitseniz size birkaç satır okumak istiyorum.”

Şaşkına dönmüştüm. Hayatını cezaevinde geçiren biriyle daha önce tanışmamıştım ve cezaevinde yaşayan bir kadının eline kitabımın nasıl geçtiği sorusu, şaşkınlığımı daha da arttırıyordu.

Tuğba, mektubu okumaya başladı: “Kendini Arama Kurtarma isimli kita-

bınızı okudum. Bu kitap hayata bakışımı değiştirdi. Artık sabahları erken kalkıyor, spor yapıyor ve güzelce kahvaltı ediyorum. Hayattan zevk alıyorum!”

Tuğba okumaya devam ettikçe, gözlerim dolmaya başladı. Eğitmen olan eşim Ceyda da merak etmiş yanıma gelmişti... Yüreğimdeki hüzün iyice doygunluğa erişmiş ve yağmur olmuştu... Birkaç dakika sonra içimde güneşin açtığını, bulutların dağıldığını ve yepyeni güzelliklerin ufukta görüldüğünü duyumsamaya başladım.

“Bu denizde bir katre olan ‘sen’ ne kattın, ne eksilttin?” sorusuna cevap verdi yüreğim... Bu denizde bir katre olmanın farkındalığı yetmez miydi? Bu denize bir şeyler katmak ya da eksiltmek mümkün mü? Denizde yok olursan, deniz olmaz mı-sın? Birkaç damla gözyaşı, alın teri ve birkaç damla mürekkep değil mi bizleri gerçekte var eden şey?..

Her seminerden sonra insanlar bizlere kitap imzalatırlar ve her seferinde kendime sormadan edemem: “Bilmem şu kadar kitap imzalandı. Acaba kaç tanesi insanların yaşamına değer katacak? Yoksa kitap, hapishanesine dönüşen okunmamış kitaplar kütüphanesinde azat edileceği günü mü bekleyecek?” Bu sorunun cevabını vermek mümkün olmasa da bir gün gözyaşı ve alın teriniz ile incelen mürekkebin boşuna sarf olmadığını sezersiniz... Kelimeler yazılıyorsa, yazılması gerekiyordu ve birilerinin düşünce deryasında katre olacaktır elbet. Bazen hiç tanımadığımız insanlar için yazar-sınız ve konuşursunuz...

Telefon kapandı ve ben cezaevindeki okuyucumun satırları ile yüreğimdeki hüzünden azat oldum...

Eğitmenliğin en güzel armağanlarından biri de bu işte: “Ne ekersen onu biçiyorsun, bazen de fazlasını...”

Bizler, bilgi ve sevgi çiftçileriyiz aziz dostlarım. Ekilen tohumlar yağmur olmadan başak vermiyor... Sevgi ve bilgi tohumları ekmek, bizim işimiz. Ömür yettiğince ufuk çizgisine kadar ekmeye devam edeceğiz!

* Araştırmacı Yazar.

Mûsîki'nin Önemi ve Canlılar Üzerindeki Etkisi

» Tûbâ AKYOL*

Mûsîki; seslerin ilmidir. Yazıyla ifade edemediğimiz duygu ve düşüncelerimizi nağmelerle anlatma sanatıdır. Mûsîkinin duygusal bir etkiye sahip olması, haz vermesi ya da hüzünlendirmesi insanları güçlü bir şekilde etkiler ve duyguları canlandırır. “Mûzik, yerle gök arasındaki her varlığı hiç kimsenin tahammül edemeyeceği bir kudretle sarsar.” diyen William Shakespeare (Ö. 1616), mûsikînin canlılar üzerinde ne derece öneme sahip olduğunu bu sözyle ifade etmiştir. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (Ö. 1273) “Allah aşıkları için rûhun gıdasıdır. Zîra mûsikîde sevgiliye kavuşma ümidi mevcuttur.” sözünden ve Kınalızâde Ali Efendi'nin (Ö. 1579) de “Güzel nağme ve seslerin tesir etmediği kişi, dâire-i insaniyetten hâriçtir. Belki dâire-i hayvâniyetten de alçak ve insân-ı kâmil katında cemâd-ı mutlaktır.” şeklindeki açıklamaları da mûsikînin önemini anlatmaktadır. Zîra Peygamber Efendimiz (s.a.v), “Kur'ân'ı seslerinle süsleyiniz. Çünkü güzel ses, Kur'ân'ın güzelliğini artırır.” hadîsiyle¹, güzel sesin insan üzerinde tesirli olacağını vurgulamış ve dolayısıyla Kur'ân'ın, sesi güzel olanlar tarafından okunması tavsiyesinde bulunmuştur.

İslâmiyet'in kabulünden günümüze kadar, mûsikînin insanlar ve hatta hayvanlar üzerindeki etkisiyle ilgili bir çok kitap ve risâleler² yazılmıştır. Bu eserlerde, mûsikînin canlılar üzerindeki etkileri konularına değinilmiştir.

Bu konudaki ilk tespitler, kısaca “Câhiz”³ lâkabıyla bilinen, Ebû Osman Amr b. Bahr b. Mahbûb el-Câhiz el-Kinânî'ye ait olan *Kitâbü'l-Hayevân*⁴ adlı eserde mevcuttur. Câhiz'in, seslerin insan ve hayvanlar üzerindeki etkisine dair yazmış olduğu makalesi, mûsîki konusunda ele alınan ilk araştırma olarak ka-

bul edilmektedir. Bu makalesinde, Câhiz şunları dile getirmektedir:

“Ses çok enteresan bir olaydır, çeşitli şekillerde kullanılması da şaşırtıcıdır. Bu sebeple, yıldırım sesi gibi seslerden bazıları öldürücüdür ve bazı nağmeler de coşturucu olup canlılara neşe katar ve raks etmeye sevk eder. Öyle ki, bazen kişi bu nağmeler sebebiyle kendini yüksek bir yerden aşağıya atar. Bazı sesler de üzücüdür. Makamlı okuyuşlar ve hüzünlü sesler gibi bazıları da aklı giderici ve insanı kendinden geçirici özelliğe sahiptir. Bu seslerin insanlara tesiri, güftenin ifade ettiği an-

lamdan dolayı değildir. Hatta çoğu zaman anlamını dahî bilmeyebilirler. Meselâ, Basralı Yahudi bir tabip olan Mâsercûye,⁵ Ebu'l-Hûh'un okuduğu Kur'ân sebebiyle ağlamıştır. Kendisine; ‘İnanmadığın halde Allah'ın Kitabı yüzünden niçin ağladın?’ denildiğinde; ‘Beni ancak onun nağmesinin hüznü ağlatmıştır!’ demiştir.”

Binek hayvanları, binicisinin söylediği nağmelere kulak verir. Deve, yola koyulduğu zaman, önce sürücüsünün şarkısına kulaklarını verir, sonra şevki çoğalır ve yürüyüşteki hızı artar.

Yılan, yaratılış itibarıyla sese göre hareket eden çeşitli hayvan türlerinden sadece biridir. Yılan eğiticiyi, yılanı yaklaşıyor önünde el çırpıtığında ve sesinin şiddetini gittikçe artırmak sûretiyle konuştuğunda yılan, delikten var gücüyle eğiticisine doğru koşar.⁶

Büyük mûsikîşinas Safiyyüddin Abdülmü'min el-Urmevî'nin⁷ hayatını konu alan yazılarda, son Abbâsi halifesi Musta'sım'ın düzenlediği meşk meclislerinde, kendisinin uduyla hazır bulunduğunu, yeteneği ve üstün icrâsıyla herkesi etkilediğinden bahsedilir. Hatta üç gün aç bırakılan deveyi, udu ve

sesiyle etkileyerek, aç olmasına rağmen yemeği kesip kendisini dinlediğini, yine yabancı hayvanların onun nağmelerini içtiği zaman ehli hâle geldiği de söylenir. Ayrıca bir bülbülün, Urmevî mûsikî meşk ederken heyecanlanıp coşkunun hâlinde ölmesi olayını da aynı konuya ekleyerek anlatmakta ve mûsikînin hayvanlara bile bu derece etkili olmasına dikkat çekilmektedir.⁸

Buraya kadar yazılanlardan anlaşılacağı üzere, örneklerle karşımıza çıkan ve bu konuyla ilgili yazılmış kitaplarda hayvanların seslere ve melodilere karşı vermiş olduğu tepkiler, küçümsenmeyecek ölçüde önem arz etmektedir.

Müziğin insanlara etkileri de gözlemlenmiş, incelenmiş ve tedavi amaçlı kullanılmıştır. Avusturya İmparatoru İkinci Joseph'in (1741-1790) özel hekimi olan Dr. Quarin, bir saralı kızın müzikle iyileştiğini bize şöyle aktarmaktadır:

“Bu kız ara sıra sara nöbetleri geçirmekteydi. Bir gün sara nöbeti geldiğinde yakın bir yerde çalınan bir müzik, kızın kulağına ulaşır. Kız müziği dinledikçe hastalığının şiddeti de derece derece azalmaya başlar. Artık her ne zaman sara nöbeti gelecek olsa, doktorlar hemen müziğe başvurup hastalığın oluşmasına engel olmuşlardır. Zaman zaman etkilerini göstermeye başlayan sara, her defasında müzik yardımıyla artık gücünü kaybetti.”

Müziğin insan üzerinde bir etkisi daha vardır ki bu insanların istem dışı bazı hareketlerine sebebiyet vermektedir. Düzenli ve tempolu bir melodinin fizyolojik açıdan çok önemli bazı durumlar ortaya çıkardığı, dikkatli insanların deneyimleriyle görülmüştür. Furniye adında meşhur bir doktor kaleme aldığı eserlerinden birinde, sabahtan akşama kadar gezip yorulduğunda kendisini harekete geçirecek canlı ve enerjik bir melodiyle, azalmış olan gücünün ve kuvvetinin yerine geldiğini ve fazla yorgunluk hissetmediğini söylemektedir.⁹

Sonuç: Mûsikî hayatımıza büyük bir ölçüde girmiş ve bununla beraber duygumuzu, psikolojimizi etkilemiştir. Hareketli bir müzikte kendimizi çok canlı hissetmemiz ya da yavaş ve ağır bir müzikte rahatlamamız, bunun göstergesidir. Yıllarca insanların tedavilerinde müziğe de başvurulmuş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. İnsanlarla beraber hayvanları da etkisi altına alan müzik, hayatımızda belki de ilk sıralarda yer almış olan bir mucizedir.

Dipnotlar

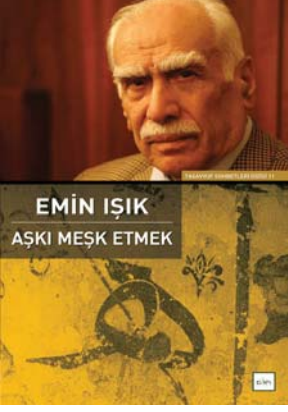
- 1 el Buhâri, Sahih-i Buhâri, Kitâbü't-Tevhîd, Bâb: 52.
- 2 Risale: 1) Bir konuda kısa yazılmış kitap. 2) Küçük kitap, broşür.

“

Mûsikî hayatımıza büyük bir ölçüde girmiş ve bununla beraber duygumuzu, psikolojimizi etkilemiştir. Hareketli bir müzikte kendimizi çok canlı hissetmemiz ya da yavaş ve ağır bir müzikte rahatlamamız, bunun göstergesidir. Yıllarca insanların tedavilerinde müziğe de başvurulmuş ve olumlu sonuçlar alınmıştır. İnsanlarla beraber hayvanları da etkisi altına alan müzik, hayatımızda belki de ilk sıralarda yer almış olan bir mucizedir.

”

- 3 767-777 yılları arasında Basra'da doğduğu tahmin edilmektedir. “Câhiz” lakabı kendisine patlak gözlü olmasından dolayı verilmiştir. Câhiz'in İslâm düşünce tarihinde önemli bir yeri bulunmakla beraber onun asıl şöhreti yazarlığı ve edipliği dolayısıyladır. Arap Edebiyatı'nda en çok eser veren müellifler arasında zikredilmektedir. Pellat tarafından eserleri üzerinde yapılan son araştırmada, 244 adet kitap adının tespit edildiği söylenmektedir. Esrelerinin yirmi beş kadarı günümüze tam, altmış beş kadarı da eksik olarak gelebilmiştir. Onun eserleri Dil ve Edebiyat, Kelâm ve Mezhepler Tarihi, Tarih ve Siyaset, Sanat, Ahlâk ve Ticaret gibi ana konular altında toplanabilir. (Bkz. *Câhiz*; Ramazan Şeşen, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, VII/ 20-24, İstanbul, 1993)
- 4 Kitâbü'l-Hayevân, Câhiz'in en önemli eseri sayılır. Zoolojinin çeşitli bölümlerine, hayvan türlerinin evrimine, iklim ve muhitin tesirine dair müellifin geniş bilgisi yanında tecrübeye de dayanan ansiklopedik mahiyette bir eserdir. (*Câhiz*; Şeşen, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, VII/20-24)
- 5 M. 720'den sonra vefat etmiştir. Basralı Yahudi bir tabiptir. M. 683-720 yılları arasında Emevî halifelerinin hizmetinde bulunmuştur. Halife Mervan'ın isteği üzerine, Keşiş Hârûn'un *Kitâbü't-Tıp* adlı eserini Süryânice'den Arapça'ya çevirmiştir. Bu kitap, tıp alanında ilk Arapça eserlerden biridir. (Bkz. Bayram Akdoğan, “Câhiz ve Mûsikî'nin Tesiri Hakkındaki Makalesi” Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, s. 249)
- 6 Bayram Akdoğan, s. 248-250.
- 7 Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Takriben yetmiş yaşlarında iken 1294'de İsfahan'da ölmüştür. Mûsikînin pratik yönleri ile uğraşarak bir çok mûsikî aletini çalmasını bilen ve bu yönden Fârâbi'ye benzeyen, tonal sistemimizde yenilikler ortaya koyan, makamlarımızın insan psikolojisi üzerindeki etkilerini inceleyen, Türk Mûsikîsi ses sisteminin temelini kurmuş olan büyük mûsikîşinasdır. Son Abbâsi halifesi Mustasım Billâh (1242-1258) tarafından büyük himaye görmüştür. Mûsikî ile ilgili 2 adet eser vermiştir. Kitâbü'l-Edvâr, er-Risâletü's-Şerefiyye fi'n-Nisebi't-Te'lifiyye. (Dr. M. Nazmi Özalp, **Türk Mûsikîsi Tarihi**, I. Cilt, M. E. B. Yayınları, No: 3109, İstanbul, 2000, s. 313)
- 8 Nuri Uygun, **Safiyüddin Abdülmü'min Urmevi ve Kitâbü'l-Edvârı**, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1999, s. 45.
- 9 Casimire Colombe'den Mustafa Refik, **Müziğin İnsan ve Hayvanlara Etkisi**, Ötüken Neşriyatı, İstanbul, 2006.

Kitap Adı: AŞKI MEŞK ETMEK
Yazan : EMİN İŞİK
Yayınevi: SUFİ KİTAP
Sayfa : 336 s.
Ebat : 13,5 x 21 cm.

Tasavvuf Her Yerde

Metropol kültürü iyice gelişip insanlar hayat koşturmacasının içinde boğulunca, bir an geliyor, kafalarını bu boğuldukları sulardan çıkarıp nefes almak istiyorlar.

Maddî hayatın ihtişamlı unsurları her ne kadar davetkâr ışıltılarıyla insanları peşinden maraton koşucuları gibi koştursa da, manevî kaslar yorulup bir durakta dinlenmek istiyor.

Bir bakıyorsunuz üstünde “aşk” yazan ama içeriğinde “sade suya aşk” kabîlinden kırıntılar ihtiva eden kitaplar, inanılmaz miktarlarda satılıyor. Mevlânâ gibi tasavvuf âleminin en mühim şahsiyetlerinden birinin ismi lokantadan, turizm seyahati ismine, yemek tarifi kitaplarından, çocuk öyküsü kitaplarına kadar verilir oluyor. Yani modern hayat bu ihtiyacı keşfedince, hemen bundan para kazanmak isteyen tedarikçiler türüyor ama bu süreçte birçok kavramın içi boşalıyor, birçok derin konunun derinleri doldurulup olabildiğince yüzeysel hâle getirilmeye çalışılıyor.

Sanki mânevîyat bir hap ve her sabah bir draje yuttuğumuzda bize iyi gelecek. Üzerinde aşk yazan kitabı okuyup, aşkı bularak gerçek olacakmış gibi düşünülüyor. İşte tam da bu noktada hem tasavvufun derinliğini, geleneklerini, ritüellerini, güzelliklerini, insana neler kattığını bilen hem de modern hayatı yaşayan insanın neye ihtiyaç duyduğunu anlayan ve bütün bu bildiklerini uygulanabilir bir şekilde anlatan birilerine son derece büyük bir ihtiyaç var.

Emin Işık Hoca tasavvuf âlemiyle öyle ya da böyle ilgisi olan insanların tanıdığı bir isim. Çocuk yaşta hâfız olmuş, İslâm Yüksek Enstitüsü’nde öğrenim görmüş, devrinin tasavvuf büyükleriyle aynı ortamları uzun yıllar paylaşmış biri olarak, teori ve pratiği ömründe hülâsa etmiş bir insan.

Kitap daha çok Hoca ile yapılan bir röportajdan oluşuyor. Emin Işık Hoca tasavvuf-tan ne anlamamız, bazı ana kavramları nasıl algılamamız konusunda önemli bilgiler veriyor. Ayrıca tasavvuf büyükleri ile olan anılarından devşirdiği anekdotlar, günlük hayatta neyi nasıl yapmamız gerektiği ile ilgili anlattıkları da kayda değer.

Bazı yerlerinde tekrarlar yapmakla birlikte, genel olarak herkesin ama özellikle metropol hayatının keşmekeşinden kurtulup manevî bir soluk almak isteyenlerin hâsaten okuması gerektiğini düşündüğüm bir eser.

Özellikle bir yerde, “Futbol maçı izler gibi namaz kılsak derviş oluruz.” gibi bir cümle vardı ki aslında birçok şeyi tam da anlayacağımız dilden ve vurucu bir ifade ile söylemiş olması açısından aklıma kazındı.

Tasavvufun, kitaplarda anlatılan bir hoşluklar manzûmesi değil de hayatın her alanında uygulanabilir bir yaşam biçimi olduğunu idrak edebilmek ümidiyle...

İyi okumalar...

Amansız Dert Neden Amansız

Ele gelen bir kitle, geçmeyen bir yara, bitmeyen bir halsizlik, şiddetli bir sancı ve buna benzer belirtiler verir vücutta. İlk başta çare başka uzmanlık alanlarının doktorlarında aranır ama onlar yolunda gitmeyen bir şey olduğunu fark ettiklerinde ve daha detaylı testler yapıldığında gerçek ortaya çıkar.

Hastanın yakınları gerçeği saklayabildikleri kadar saklamak isterler hastadan, ismi telaffuz edildiğinde önce psikolojik depresyon olur sonra moraller can çekişir, umutlar dipsiz kuyularda görünmez olur. Bazı hastalar adını öğrenemedikleri bir hastalıktan can verirler, bazıları hisseder sadece veya konuşma aralarında yakalar.

“Amansız dert” tarih boyunca dermanı olmayan birçok hastalık için kullanılmış olabilir belki, ama muhtemelen hiçbirisi bu tanıyı kanser kadar hak etmemiştir.

Kimine göre modern çağın hastalığıdır, kimine göre teknolojiyle ve kimyasal katkı maddeleriyle dolup taşan hayat biçimimizin yan etkisi... Kimine göre de uzayan ortalama ömür sonucu yaşanan bünyemizin, kontrolsüz genlere hükmedememesinin sonucu, genetik yatkınlık, sigara tüketimi... Bunlar gibi birçok sebep de sayılabilir.

Yayımla hızı ve çözümsüzlüğü göz önüne alındığında, günün birinde bizâtihi bizi veya etrafımızdaki birini etkileme ihtimali olan bu hastalık hakkında ortalama bir vatandaş olarak bildiklerimiz, maalesef son derece kısıtlı. O yüzden kitapçı rafında kanserin biyografisinin yazılmış olduğunu gördüğümde, merak hücrelerimin beynimin her yanını istilâ ettiğini fark ettim.

Meşhur bir insan biyografisini yazmak iyi bir fikir olabilir ama dünyanın belki de en meşhur hastalığının biyografisini yazmak, dâhiyâne bir fikir diye düşündüm.

Kitap, Hint asıllı Amerikalı Doktor Siddhartha Mukherjee tarafından yazılmış. Kendisi de uzman bir onkolog ve kitabından anlaşıldığı kadarıyla edebiyatla da iç içe.

Eser, kanserin milattan önce 2500 yılından itibaren bildiğimiz ilk tanımlı hâlden günümüze kadar olan öyküsünü anlatmış.

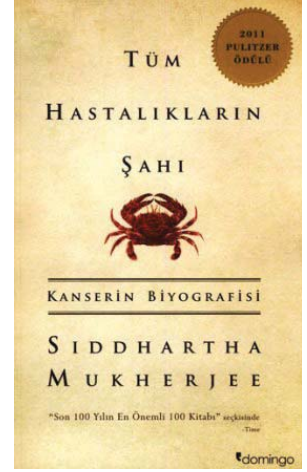
İnsanoğlunun kanseri tanımlaması, onunla mücadeleye girişmesi, radikal cerrahi ameliyatlara, kanserin işleyişini anlama çabaları, zaman içinde gelişen teknolojiye bağlı olarak X ışınlarının çıkması ve kanser tanımlamalarında kullanılmaya başlaması, moleküler biyolojideki gelişmeler ve kemoterapi ilaçlarının ortaya çıkışı, gen teknolojisinin gelişimiyle birlikte kanserin oluşumuyla ilgili daha net açıklamalar ve mücadelenin mutant genlerle savaşa dönüşmesi süreçleri, ortalama bir okuyucunun da ilgisini kaybetmeden okuyabileceği aynı zamanda gayet tıbbî bir dille anlatılmış.

Kanserle neredeyse bin yıllardır süren bu mücadelede neden hâlâ kesin bir galibiyet alınamadığı, kanserin nasıl kendini yenilediğinden de bahsedilmiş.

Gelinen noktada kanserin bazı çeşitlerinde önemli yollar kat edilmiş olsa da bazı çeşitleri hâlâ son derece amansız. Çünkü kanser hücresi aslında temel yapıtaşımız olan normal hücrelerin çarpık bir sûreti sadece. Birini yok etmek isterken genelde diğerini de yok ediyoruz.

Kitap son derece öğretici ve ufuk açıcı. İnsanlığın belki de en büyük düşmanlarından birini tanımak, bir gün bir yerde bir şekilde karşınıza çıkarsa neyle karşı karşıya olduğunuzu bilmek ve kanserle mücadelenin gelecekteki seyri konusunda da bilgi sahibi olmak istiyorsanız, bu kitap sizin için biçilmiş kaftan.

Sihhat dolu günler, iyi okumalar...

Kitap Adı: **TÜM HASTALIKLARIN
ŞAHI KANSERİN
BİYOGRAFİSİ**

Yazarı : **SIDDHARTHA MUKHERJEE**

Yayınevi : **DOMINGO**

Sayfa : **536 s.**

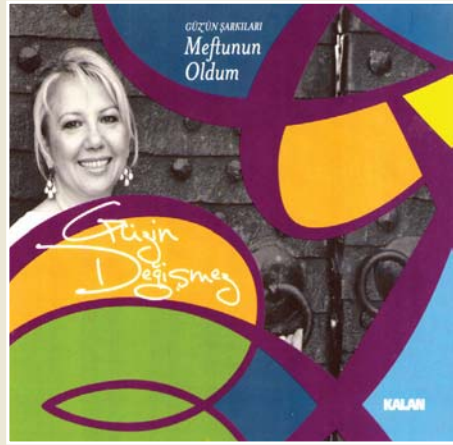
Ebat : **15 x 23 cm.**

MÜZİK ARŞİVİ

Eray CİNPİR

• **Büyük İtrî** / İstanbul Devlet Türk Müziği
Araştırma ve Uygulama Topluluğu

• **Güzün Şarkıları/** Güzün Değişmez /
Kalan Müzik

• **Beş Âyin/** Aziz Şenol Filiz / Kalan Müzik

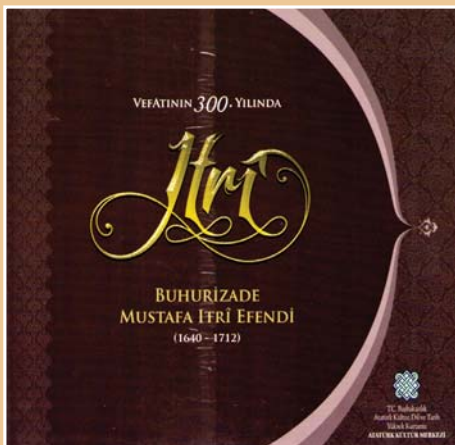
• **Sırdas** / Coşkun Karademir, Emirhan Kartal
Kalan Müzik

• **Hz. Mevlâna'dan Şiirler** / Türkçe Farsça /
Ahmet İlgaz / Leyla Yıldırım/ Konya İl Kültür
Turizm Müdürlüğü Yayınları

• **Asitâne'de Semâ** / Hicazkâr Mevlevî Âyini/
Ahmet Çalısır / Konya İl Kültür Turizm
Müdürlüğü Yayınları

• **İtrî** / Sanat Yönetmeni: Gülçin Yahya
Atatürk Kültür Merkezi Yayınları

• **İtrî** / Solist: Mustafa Doğan Dikmen
Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları

• **İtrî Külliyyatı/** Sanat Yönetmeni: Dr. Murat
Sâlim Tokaç / Türkiye Cumhuriyet Merkez
Bankası Yayınları

KORKUYORUM

Bana göre değildi böyle bir hayat,
Bir bakışa, bir can olmaktan korktum.

Bana göre değil böyle bir seveda,
Sevginin ağır yükümlülüğünden korktum.

Bana göre değil ağarmış saçlar,
Gecelerin hatırasını unutmaktan korktum.

Bana göre değil özgürlüğü buram buram yaşamak,
Özgürlüğün hapishanesinde esir olmaktan korktum.

Bana göre değil bir aile kurmak, yaşamak,
Her köşede birini kaybetmekten korktum.

Bana göre değil sıcak bir ev, yatak,
Sıcak bakışlarla uyanamamaktan korktum.

Bana göre değildi denizi sorguya çekmek,
Dalgalarla boğuşamamaktan korktum.

Bana göre değil geleceğe hayal kurmak,
Yarını görememekten korktum.

Bana göre değil rüzgâra karşı direnmek,
Bennn sensiz nefes almaktan korktum...

Vahap Davran

Kadem Nota Arşivi

Yâsin ÖZÇİMİ

“... İtrî'nin Yenikapı Mevlevihânesi'ne mensup olduğu ve Ney üflediği de ihtilâf mevzu yapılmamalıdır. Saz eserleri de bestelediğine göre, neyzen olduğu hiç şüphesizdir. Çünkü herhangi bir saz çalmayan müsikîşinasın Peşrev ve Saz Semâisi gibi eserler bestelemesi hemen hemen imkansızdır...”

Merhum Ekrem Karadeniz, Hayat Dergisi'ne yazdığı İtrî makalesinde, böylesine bir görüşü bizlerle paylaşıyor. Bu tespiti bir katkısı olur düşüncesiyle sizlere bu sayımızda İtrî'ye ait bir enstrumental eser sunmak istedik.

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
İSTANBUL DEVLET TÜRK MÜZİĞİ
ARAŞTIRMA ve UYGULAMA
TOPLULUĞU
No: 221

♩ = 190

AKSAK SEMÂİ

NÜHÜFT SAZ SEMÂİSİ

Buhûri-zâde Mustafa Ef.
(İTRÎ)
(1640?-1712)

1. HANE

4

8

12 MÛLÂZİME

15

18

21

23 II. HANE

26

29

32 III. HANE

36

SON

Ney Dersleri

Salih Bilgin

Salih Bilgin

SALİH BİLGİN RÖPORTAJI

2. BÖLÜM

» Röportaj: Ali Ulvi MIHOĞLU*

AUM: Hocam, bu gün hem Türkiye’de hem de dünyada ney ile müzik yapan pek çok kimse var. Hal bu iken insanın aklına şu soru geliyor: “Ney ile müzik yapabiliyor olmak neyzen olmak için yeterli midir, kime neyzen demek lazım?”

SB: Şu dönemin en zor sorusu bu. Ben her şeyden önce şunu düşünüyorum; bir şeyin çok olması o şeyin kıymetinin arttığını göstermiyor. Neyde de böyle bir enflasyon var. Belki sazın tanıtımı adına bir faydası var ama kalitesi adına böyle bir şey söyleyemeyeceğim. Bu iş, az önce konuştuğumuz olmadan olmaz. Neden olmaz? Çok basit bir misal verelim. Bir eti ele alalım, son derece besleyici olan, kıymetli bir yiyecek. Tuz vs. koymadan yiyebiliyor muyuz, suda haşlayıp yesek tadı bir şeye benzer mi? Halbuki bir eti sunmak için bin bir çeşit soslar yapıyorlar, yanına garnitürler koyuyorlar, o zaman yediğin etin tadına doyumuyor. Yani bu tabii basit bir örnek ama aslına götürüyor. Demek istediğim bu bahsettiğimiz hal olmadan da ney üflenir ama ona neyzen denir mi, bilmem. Diğer sanatlar için de böyle, diğer sazendelikler için de böyle...

Bak şimdi, şurada karşımızda bir lale duruyor onda bir derinlik var, ona bakmadan geçersen bu Uşşak perdesi olmaz. Şu tarafa bakıyorsun “Ah minel aşk.”, onu düşünmeden bazı perdeler olmaz. O yüzden neyzenlere eşeddü yani şiddetle tavsiyem, kendilerini bu yönde geliştirmeleri ve çalışmaları... Bu bir de şunun için önemli; şimdi kıymetlerimiz yavaş yavaş elimizden gidiyor. Yani bizim kendimizle olan bağlantılarımız kopuyor. Bunları merak etmek, kişinin kendi neyzenliğini geliştirmenin ötesinde, bu kültürü ayakta tutmak, elde tutmak için de önem arz ediyor. O yüzden sanatın herhangi bir dalıyla uğraşan herkesin etrafına bakıp bu kültürün ne kıymetlere sahip olduğunu fark etmesi ve onları

korumaya çalışması gerekir. Yoksa biz yaşarken yok oluruz. Yani -hocadan öyle gördük çünkü, o yüzden hep örnekleri öyle veriyoruz- meselâ, Üsküdar Kanaat Lokantası’na gidip sen “Bugün tekke pilavı yok mu?” diye sormazsan, başkaları da sormazsa Kanaat Lokantası artık tekke pilavı yapmaz olur. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Bunu muhafaza etmek lâzım. Bir de bu bahsettiğimiz şeylerin hiçbirisi kötü değil ki hepsi çok güzel ve bizi besleyen değerler, o yüzden uğraşmak, göz dikmek lâzım diğer sanatlarımıza da...

AUM: Niyazi Hoca’ya ney icracılığı hakkında konuşmak için giden bir guruba, “Ya boş verin neyi şimdi, bir turşu yaptım, size onu nasıl yaptığımı anlatayım.” demiş. Bu nedendir? Kâinata var olan her şeyi bir bütün olarak görüp, turşuyu da ney üfler gibi mi yapıyor Niyazi Sayın?

SB: Çok güzel, bu iş böyle bir şey zaten. Laf basit “Aşk olmazsa meşk olmaz.” Şimdi herkes kullanıyor bunu. Aşk, her şey için o aşk. Yani şimdi turşu dedi, yahut Fatih’te bir kuru fasulye var gidelim oraya, boş ver neyi, diyor. Aslında o da ney, ney var onun içinde. Biz hep böyle büyüdük zaten. Yaptığımız işi de böyle yapmaya çalışıyoruz. Bakış bu. Bu aşk varsa yaptığın turşu da öyle bir şey, ebru da öyle bir şey, ney de öyle bir şey. Özü bir aslında, sadece eylem farklı.

İşte mâneviyat dediğim başta bu. Bu mâneviyatı almak lâzım. O zaman evde bir “Dahilek” var onun lam’ına bakıyoruz, otuz sene oldu o yazıyı ben alalı, otuz senedir bakıyorum, doymadım. İşte az önce dergiyi gösterdiniz: Lafz-ı Celâl, şekli şemâliyle orada. Birden sizin gönlünüze akıyor. Ne önemi var, birileri için hiç bir şeyi yok ama bizim için yemek gibi o. Öyle bir aşk. Beslendiğimiz bir gıda aslında o. İşte biz bunu öğrendik Niyazi Hoca’dan. Nemalanmayı,

* Kitapçı.

gıdalanmayı. İşte o zaman oradan aldığımızı, başka bir tarafa da öyle aktarıyorsunuz. Bir güzellik doğuyor.

AUM: Gönlüyle yaşamayı amaç edinmiş insanlar olduğunuz için herhalde gönülün nasıl beslendiği çok önemli.

SB: Bir de bizim bir güzel tarafımız, gönülümüzle ama gönül koymadan bu işleri yapmak. İşte o zaman tadından yenmiyor. Biz öyle yetiştığımız, öyle gördüğümüz için başka bir şey olmadan sadece gönülle, gönül koymadan üstümüze düşen vazifeyi yapmaya çalışıyoruz.

AUM: Sizden birkaç kere işittiğim bir şey var, neyzenliği-nizle ilgili olarak şöyle demiştiniz: “Kendimi bir kere neyzen hissettim, o da 2007 Şeb-i Arus’ta çıkıp baş taksim yaptığımda...” O durumu biraz anlatır mısınız, o hâli kelimeyle ifade etmek mümkün müdür?

SB: Tabii çok mümkün değil, bu benim duygu âlemimden gelen bir şey. Her neyzenin bir ideali vardır. Huzurda üfleme. 2007 Mevlânâ yılıydı Unicef’in. Sağ olsun Sadreddin Hocam, diğer arkadaşlar bizi de layık görüp, o seferki ihtifaller haftasına davet ettiler. İdeal, kafamızdaki gönülümüzdeki şey Cenâb-ı Pîr’in huzurunda çalmak. Daima manevî huzurunda çaldık zaten, fakat bu tür yollarda zâhiren de bunun oluşmuş olması teâmülüdür. Hani Cenâb-ı Pîr’in huzurunda kırk yıl çalıp bu hal içerisinde olmayan da olmuş olabilir, ama otuz yıl hiç huzurda çalamayıp devamlı bu hal içerisinde olanlar da olabilir. Şimdi ben bu hal, şu hal diye konuşup da bir enâniyet göstermek istemem ama nasip oldu. Dediğim gibi arkadaşlarım da vesile oldu, beni davet ettiler. Belki de davet eden hocalarım, büyüklüklerim ve arkadaşlarım şunu da bilmiyorlardı; ben otuz yıl hiç Konya’da çalmadım. O kadar dikkat edilecek bir şey değil çünkü o.

O gün biz hocaya verilecek plaketten dolayı talebeleri olarak 10-15 dakikalık bir icra için sahneye çıktık. Sonra -prosedürde herkesi âyine çıkartmıyor olmalarına rağmen- dediler ki hadi âyine de çık, çıktık. Çıkarken de baş taksim sende dediler. Bunlar irticalen olan şeyler. Neyse iyi-kötü kendi çapımızda güzel-çirkin bir taksim yaptık. O anda o heyecanı filan anlatmam mümkün değil, fakat şu düşünce içime doğdu; “Oğlum Salih!” dedim, “Bu hep arzu ettiğin yerde şu anda baş taksimi yaptın, sen belki bugün kendine neyzen diyebilirsin.” Şimdi bakın bu zâhiren orada bulunmak, çalmak bazılarının yüzlerce kez yaptığı bir şey. Onlar için hiçbir önemi olmayabilir. Orada olmanın başkaları için de hiç önemi olmayabilir. Ama ben mânen neyzenliğimin tescilini o ana atfediyorum.

Benim bir iddiam yok, olmayacak da. Herkes kendini bilir. Ben Konya’ya gidip çalmak için hiçbir çabada da bulunmadım, kendiliğinden olsun istedim. O da otuzuncu yılıma rast geldi, ona da eyvallah çok şükür. Yeter, bundan sonra hiç Konya’ya davet edilmesem veya ihtifale bir daha çıkıp üfle mesem, hiç umurumda değil. Benim için amaç hâsil olmuştur diye düşünüyorum. O hâlim o gün öyleydi.

Ben Mevlevî değilim ama muhib olarak görüyorum ken-

dimi. Neyzenler Mevlevî olmak zorunda değiller tabii ama muhib olmalılar. Bu bir gelenek diyelim. Cenâb-ı Pîr’i her an gönlümüzde taşıyoruz, taşımaya da devam ediyoruz. Allah bizi bu işleri yapıp bunları kullananlardan eylesin. Ama Devlet Korosu sâzendesi olduğum için uzun yıllar Aralık ayında âyinler çaldık. Âyin çalarken Devlet Korosu’nda sadece müzik yapılır, sema olmaz. Müzikal olarak icra edilir. Otuz yıldır, otuz kez, otuz âyin çeşidinde –bazen aynısı olmasına rağmen- âyin çaldım, yani otuz yıldır âyin çaldık. Tabii o günkü hâlet-i rûhiyeye alâkalı ama ben hep âyini çalarken gözümü kapatıp huzurda çalışmış gibi çaldım. Hatta ve hatta önümde biri de sema etti. Ama zâhiren öyle bir şey yoktu, akan bir müzik vardı. Fakat ben kendimi hep öyle düşündüm ve hep niyaz ettim âyini çalarken. Bu da şimdiye kadar söylemediğim bir şeydir. Benim neyzenlik tescilim bana göre böyle. Bunlar da tamamen manevî şeyler. Başkası için benim neyzenliğimin esâmesi bile olmaz, o da onların bileceği bir şey. Biz böyle geldik, buraya getirdik, bundan sonra da gideceğiz. Bu işte bir yere varmak diye bir şey de yok. Bu bir seyir. Bize bu sahnede bir yer düştü, onu fazla eğip bükmeden, sağını solunu bozmadan bitirmeye çalışıyoruz. Hikâye bundan ibaret.

AUM: Ben sizinle hangi iş için bir arada olursam olayım, hiçbir zaman asıl olanın müzik olduğunu, müzik yapmak olduğunu hissetmedim. Ya da başpâre yaparken, biz yaparken maksadın onları imal etmek olduğunu hissetmiyorum. Buna rağmen çalışmanın devam etmesi sizin gönlünüzün gelişimiyle mi ilgilidir?

SB: Ben dediğim gibi hiçbir zaman bir şeye gönül koymam, koymadım. Şimdi burada ney yapıyoruz, başpâre yapıyoruz. Benim bir başpârem olsun diye yapmıyorum bunu. Bir başpârem daha olsun diye yapmadım hiç. Bittikten sonra bir önemi yok ki kimin olmuş, benim olmuş, Ahmet’in olmuş, Mehmet’in olmuş. Bunu da hocadan öğrendik, bu da çok mühim. “Gidelim şunu alalım.” diyor. O ne biliyor musun? O “an”, satın aldığın an var ya, o. Eve geldikten sonra bir şey ifade etmiyor. Burada da öyle. Hani başpâreyi bitirip cilâ kısmına dönüyoruz ya, bütün mesele ne biliyor musun? Tornayı durdurduğın zaman baktın ya, işte o an. Gerisinin hiçbir önemi yok. Ben şimdi buradaki başpâreleri salları çöpe atarım veya dağıtırım ne olur? Bunun bir önemi yok. İşte o, hikâye bu. Gönül orada... Ondan sonrasında gönül olursa, fazla dünyalı olursun. Gönül o “an”da, ondan sonra benim bir başpârem var dersen, bütün ecrini alır götürürsün. Böyle olmalı diye düşünüyoruz. Yoksa iş buralara gelmezdi.

AUM: Acaba işi gönülden çıkartabilmek için en iyisini yapıyor olmak mı gerekiyor? Yani Niyazi Hoca’nın meselesi bu mu? Gönülden çıkartabilmek için onu en iyisini yapıyor ve tamam işte... Böyle bir şey olabilir mi? Yapamıyor olsaydınız, meselâ gönlünüzde kalır mıydı o başpâre?

SB: Bak, bu hassas bir yer. Sana teknik olarak bilgi veriyor, sosyal ilişki olarak bilgi veriyor. Her şey var bunun

içinde. Ama erdem, yapamadığın bir şeye de gönül koymamaktır. O yüzden yapamadığı bir şeye gönül koyduğunu hiç tahmin etmiyorum. Çünkü ben bu hâlimle koymuyorsam, Niyazi Hoca hiç koymuyordur. Gönül koyduğun andan itibaren bu güzellikleri çıkartamazsın zaten. Sen tarzımdan görüyorsunuz işte; başpâre bitti mi dönüp giderim başka bir yere, başka bir heyecana, başka bir güzelliğe... Dünyada böyle değişik adamlar var meselâ, getirip ne yaptın diye bakar, işte bunun şusu eksik busu eksik, şöyle olsa daha teknik olur, işte bunun şu hâli olursa daha pazarlayabilirsin filan gibi, hemen saptamalar yapar. Ben öyle değilim. Benim için o andır. Eksiği varsa, gediği varsa da o andır. Şimdi Allah bir kulunu yaratıyor yani bazısını eksik yaratıyor, bazısını tam yaratıyor. Eksik yaratıyorsa bu kadar, tam o aslında. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Aslında o tam. Eksik görmeye başladığında sende bir eksilme var demektir. O zaman sanata da böyle yaklaştığın zaman belki çok "steril", mükemmel müzikler yapamayabilirsin ama sana verilmiş istidâdı tam olarak ortaya koymuş olursun.

AUM: Niyazi Hoca'yla ilgili şöyle bir şey düşünüyorum; herhalde müziğin diğer kısımlarında Tanburî Cemil Bey'in yaptığını ney için Niyazi Hoca yapmıştır, diye. Sonra durduğum zaman eksik kalıyor bu düşünce benim için. Çünkü Niyazi Hoca aslında sadece bir ney ekolü değil, bir –başında konuştuğumuz gibi- keyfiyetli insan ekolü oluşturmuş. İçinde olana buyur gel diyor, olmayana da karışmıyor, nasıl olursa olsun diyor...

SB: Bize ne. Yani bizi ilgilendiren bir şey yok. Şimdi ortalıkta akıl almaz derecede çoğalmış bir ney eğitimi dünyası var ya, aslında pek çok şey hocayla olgunlaşmıştır, bu iş dahil olmak üzere. Yani belki de bugün bizim keyfiyetli insan yetiştirme meselemiz de hocayla başlamış bir şey olabilir. Çünkü evet, ney kimsenin icadı değil. Bu saz vardı, belli bir süreçte kendisini geliştirerek bu kültürün içerisinde yüzlerce neyzen geldi gitti. İnsanlar şimdi çok daha hızlı alıp veriyorlar, hatta ışık hızına neredeyse yaklaştı. Geçmişte böyle bir ney eğitimi filan olduğunu sanmıyorum. Mutlaka olmuştur tabii, olarak geldi bu güne ama bu günkü gibi değil. Bugün iş başka ama şimdi olmasını istediğimiz durumda bir ney hayatını olgunlaştıran, ortaya koyan da bence hocadır.

Niyazi Hocam 1927 doğumlu. 1850'den sonra doğan insanlarla teşrik-i mesâisi olmuş, dolayısıyla hâtrât veya sohbet

yöntemiyle bilgiler ona kadar gelmiş. Tanburî Cemil Bey'e yakınlığı oğlunun arkadaşı olmak mesafesinde. Tanburî Cemil Bey bugün çok tepede bir idol gibi gözüküyor ama hoca için öyle değil, yani oğlunun dostu? Bu kadar yakınında yani. Dolayısıyla o dönemden bir sohbet yöntemiyle bilgi aktarımı var. Yani o zamanlar ülkede ney tekkenin içerisindeydi. Belki Mevlevîhânelerin içindeydi, onlar da kendi hiyerarşik düzenleri içerisinde bu eğitimi sürdürüyorlardı.

Kişi tekkeye müntesip oluyor, tekkenin sosyal hayatı içerisinde hiyerarşik düzende ne olunması ve hangi şekilde gidilmesi gerekiyorsa, insanlar o şekilde yetişiyordu. Müsikîye kabiliyetli olanlarından arzu edenleri neyzen olarak yetiştiriyorlardı. Dolayısıyla anlatıldığı gibi değil bu iş. Eline neyi al gel, hocanın karşısına. Hadi bakalım ney öğret,

değil. Sende bir şey olması lâzım. Tekkelerde bunu yaşadılar ama şimdi düzen değişti, şimdi böyle bir düzen var. Alıyor eline ney, gel bana bir ney öğret, diyor. Biraz sıkarsan, ya böyle şey olur mu, diyorlar. Bir tanesi; siz ne kadar gelenekçi, geri kafalı bir hocasınız dedi bana. Bir tanesi; biraz post-modern olmanız lâzım, filan dedi. Böyle abuk sabuk yaklaşımlar var. Acaba çağ ona gitmeli mi öyle olmalı mı, o da tartışılır. Ama bizim elimizde bir kaynak, bir nüve, bir güzellik var. Biz de onu korumaya çalışıyoruz. Hoşlarına gider gitmez, gideler için korumaya çalışıyoruz.

AUM: Allah razı olsun.

SB: Beş kişi ise beş kişi, yüz kişi ise yüz kişi... Bunun da bir önemi yok, bunu çoğaltmak için de bir çaba sarf etmeye gerek yok. Hiçbir doktor; ben çok iyi böbrek mütehassısıyım, gelin sizi tedavi edeyim, demez. Hasta gider ona benim böbreğim ağrıyor diye. Böyle meraklı olan insan da nasibi varsa, istidâdı varsa, talebi varsa bunları bir araya getirir, arar bulur, o sisteme dahil olur, diye düşünüyorum. Yani bir kaygımız yok, olmamalı da.

Şuna inanıyoruz; Allah bazı şeylerin muhakkak koruyucusu. Cemal ve Celâl kendisinin, bizde bir şey yok. Ama Allah saf, temiz olanı muhakkak ki korur, koruyacaktır. Ne zaman? İlä-nihâye. Allah'ın sonu yok çünkü. Sonu olmayan bir gücün kendisinin sahip olduğu bir şeyin sonu olur mu? Olmaz. Tâ en başından beri saf bir ırk geliyor ve devam edecek. Arada bir hırpalanır, falan olur, filan olur, o kadar olacak... O yüzden böyle bir kaygımız, korkumuz yok. Allah işini bilir, Allah Allahlığı kimseye bırakmaz.

AUM: Çok teşekkür ederiz hocam, Allah razı olsun.

Nevâ Makamı

Nevânın kelime manası ses, sadâ, ahenk ve nağme olarak çeşitlendirilebilir. Bunlardan bir çıkarım yapmak gerekirse, nevânın, seslerin ahenkle bir araya gelmesi ve güzel uyumlu nağmeler olduğu söylenebilir.

Ana makamlar arasında olan Nevâ Makamı, dizisi ve icrası itibarıyla basit gibi gözükse de makamı ortaya koymak ve hissettirmek oldukça maharet ister. Sebebi ise, dizisinin düğâh kararlı pek çok diziye yakın olmasıdır.

Hissiyatı mülayim ve yumuşaktır. Nevâ Makamı ismiyle müsemma olup nevâ perdesinde çokça dolaşır. Nevâ çeşni en iyi düğâh - nevâ arasında hissedilir. Pek çok eser, başta Nevâ Kâr olmak üzere, bu çeşniyi kullanmıştır.

Repertuarımızda Nevâ Makamı'ndan dinî ve din dışı birçok eser bulunmaktadır.

Ana makam olması yanında, dizisine başka diziler ilâve edilerek mürekkep hale de gelmiştir. Bunların başında nevâ dizisine karar bölgesinde büselik eklenmesiyle elde edilen Nevâ Büselik, kürdî eklenmesiyle elde edilen Nevâ Kürdî Makamı gelir. Bunların dışında repertuarımızda bestelenmiş örneği bulunmayan Nevâ-yı Sünbûle, Nevâ-yı Uşşâk ve Nevâ Aşiran Makamı'nın da ismi geçmektedir.

Nevâ Perdesi

Mûsikimizde önemli bir yeri olan nevâ perdesinin özel olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

Perde, hem akort sisteminde hem de mûsikimizin genel seyirinde temel teşkil etmektedir.

Esasen müzik yapma keyfiyeti, ritm planları içerisinde seslerin müzik şehrinde, kendi kurallarına uyararak serbest dolaşmasına benzetilebilir. Nevâ perdesi, bu dolaşımında, her bölgeye ulaşımı kolay olan ana meydanlardan biridir.

Mûsikimizin icrası esnasında makamlar arasındaki bağlantıları bu perde üzerinden yapmak kolaylık sağlayacaktır. Bu bağlantı, birbirine uzak makamlar arasında geçki yapılırken, çeşnileri birbirine yakınlaştırır. Nevâ perdesinin bu özelliği ona tılsımlı bir hâl vermekte, gönüllerimizin "nevânın esrân" ile bezenmiş ilhamlara mazhâr olmasına sebebiyet vermektedir.

Nevâ Makamı Dizisi

Durağı: Düğâh

Seyri: İnici-çıkıcı.

Güçlüsü: Nevâ

Donanımı: Hüseyinî Makamı'nın donanımı olup segâh ve eviç perdesidir.

Yedeni: Râst

Perde İsimleri: Düğâh, segâh, çârgâh, nevâ, hüseyinî, eviç, gerdâniye, muhayyer

Dizisi ve Genişlemesi: Aşağıdaki portelerde gösterilmiştir.

Nevâ Makamı'nın Eserler Üzerinden İncelenmesi

Nevâ Kâr – Ey Gülbin-i İş Midemed Sâkî-i Gülzârı ko Canım (İtrî)

Nevâ Makamı'nın en kıymetli örneği bu kârdır. Giriş bölümü Nevâ Makamı'nın klasik anlayışını önümüze sermektedir. Kâr olması hasebiyle eser oldukça büyük olup, biz eserin giriş ve son bölümünü teşkil eden kısmı inceleyeceğiz. Eserin kalan kısımları ilgili makamlara geçki üzerine kurulmuştur. Büyük bestekârimız Buhûrî-zâde Mustafa İtrî Efendi tarafından bestelenmiş bu muhteşem kâr, musikimizin abide eserlerindedir.

Güfte: Hâfız-ı Şîrâzi

Beste: Buhûrî-zâde Mustafa Ef.

(İTRÎ)

(1640?- 1712)

NEVÂ KÂR

Gülbün-i ıyş(i) mîdemed, sâkî-i gül'izâr(1) kû?

♩ = 66

NİM SAKİL

1 Ey Gül bü ni ıy ış (i) mî de med
1 Ey Her gū li ne nev ze gül rū hi

5 sâ kî i gü
yâ d(i) he mî

8 gül i zâr kû ca nım
mî kû ned ve lî ca nım

11 Ey Bâ dı ba ha har (i) mi ve
Ey Gū ū şî sū ha han ū nev kū

14 zed bâ de i
5 cā di de i

17 ho hoş gü vār
i i ti bār

19 kū ca nım ah te ne nen ni
kū ca nım

22
te ne nen ni te ne nen nen nen nen ni yel le lel lel lel lel
8

25
8 devam li ye le le le le le lel li te re

28
le le le le lel li ah ya la yel lel li

31
8 devam yel le lel lel lel lel lel li a man ye le lel le lel le lel li

34
ye le lel lel lel lel lel li bâ de i
di de i

37
8 devam ho hoş gü vâr kû
i i ti bâr kû

40
1 2
ca nim ca nim Ey Mec li si be

44
bez mi ış râ ca nim

47
ga li ye i ah mu rad

50
nist ca nim ten ten nenen nen nen nen ni ten
SAKİL 48

54
ten ne nen nen nen nen ni ten te re le lel li ye le

[1] Baştaki açıklamalarda da belirttiğimiz gibi, dizi kurulumunda uşşâk dörtlüsü kullanılmış olup, nevâ-dügâh arasındaki vurgu belirgin bir şekilde gözüküyor. Perdeler uşşâk dörtlüsü gibi olup segâhlar karar gözükmediği için yerinde basılır.

[2] Bu bölüm, nevânın inici şekli olan Tâhir Makamı olarak gözüküyor. Tâhir Makamı'nı bir sonraki bölümde ayrıca inceleyeceğiz. Perdelerin değerleri notada gözüktüğü gibidir ve nevâda bûselik yapıp, çargâhta çargâhlı asma karar etmiştir.

[3] Bu bölümde de nevâda bûselik devam etmektedir.

[4] 1 no'lu açıklama ile aynıdır.

[5] 2 no'lu açıklama ile aynıdır.

[6] 3 no'lu açıklama ile aynıdır.

[7] Eserin terennüm bölümünde Nevâ Makamı özellikleri aynen devam etmekte, bölümün sonunda nevâ üzerinde rastlı kalış gözükmektedir. Bu bölümün son ölçüsündeki FA# perdeleri iniş-çıkış cazibesi kullanıyor olup, buradaki rastın üçüncü derecesi olan eviç perdesi nevâyâ inerken bir miktar pesleştirilerek icra edilmelidir.

[8] Bu bölümde karara kadar nevâda bûselik ve nevâda rast bulunmaktadır. Buradaki oynak perde olan eviç, aksine bir işaret yoksa, bir önceki maddede bahsettiğimiz iniş-çıkış cazibesi dikkate alınarak icra edilmelidir.

Bölümün sonundaki karar uşşâklı olmasına rağmen, bu perde Uşşâk Makamı'ndaki uşşâk perdesi kadar pes basılmamalıdır.

Yine Bağlandı Dil bir Nev-Nihâle - (Zekâi Dede Efendi)

Zekâi Dede'nin nevâ şarkısı bu makamın şarkı formundaki en güzel eserlerinden birisidir. Eserin naif üslubu bize Nevâ Makamı'nın naif halini çok güzel yansıtmaktadır.

Usûlü : Yürük Semai

Beste: Zekai Dede

5
Aranağmesi

[1] Şarkının girişi olan bu bölüm, her zaman söylediğimiz gibi, nevânın alâmeti fârikası olan nevâ ve düğâh perdeleri arasından başlıyor. Bölümün ikinci yarısında, tam bir nevâ üzeri rast gözüküyor. Buradaki eviç perdesi rasttaki segâh perdesi gibidir.

[2] İlk ölçüdeki ikinci eviç perdesi bir miktar pes basılmalıdır. Bir sonraki FA#, bölümün melodik yapısı icabı, yerinde bir perdedir.

[3] Bu bölümde perdeler karara kadar yerinde olup karar bölümündeki segâh perdeleri, çok pes olmamak şartıyla, uşşâk kadar eder.

[4] Meyan bölümü olan bu kısım, nevâda rast ve nevâda büselikten oluşmaktadır. Perdeler, belirtilen dörtlü ve beşlilerin icap ettirdiği miktarda basılmalıdır.

[5] Arağmelerdeki perdeler de, diğer maddelerdeki keyfiyettir.

Nevâ İlâhi – N'oldu Bu Gönüm (Hüseyin Baykara)

Son örneğimiz olan nevâ ilâhi, yukarıda anlatılan hususların uygulanması için, diğer derslerimizde olduğu gibi, siz ney severlerin çalışmasına bırakılmıştır.

Usûlü : Düyek

Söz: Hacı Bayram Veli
Müzik: Hüseyin Baykara

The musical score is written in a single melodic line on seven staves. The key signature is G major (one sharp, F#) and the time signature is 2/4. The music begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The music is written in a single melodic line. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Türk Mûsikîsi Usûlleri ve Bûselik Solfej

Yılmaz Yüksel*

Türk Mûsikisi Usûl Dersleri ve Bûselik Solfej

Yılmaz Yüksel

Türk Aksağı

5 zamanlı ve 3 darplı küçük usûllerimizdendir. Genelde şarkı formunda kullanılan bu usûlün ana mertebe değeri 5/8'lidir. Bundan başka 5/4'lük mertebesi de bulunan Türk Aksağı usûlü adından da anlaşılacağı gibi aksayan bir yapıya sahiptir ve aksak yapıdaki usûllerimizin ilkidir.

4.

The musical notation for the 4th exercise is as follows:

Staff 1: Treble clef, 5/8 time signature. Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4.

Staff 2: Treble clef, one sharp (F#). Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4.

Staff 3: Treble clef, two sharps (F# and C#). Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4.

Staff 4: Treble clef, one sharp (F#). Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4.

Staff 5: Treble clef, one sharp (F#). Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4.

Staff 6: Treble clef, one sharp (F#). Notes: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4. First ending: G4, A4, B4, C5. Second ending: G4, A4, B4, C5.